EPINION

FRIT SKOLEVALG

UNDERVISNINGS MINISTERIET

Hovedrapport

August 2017

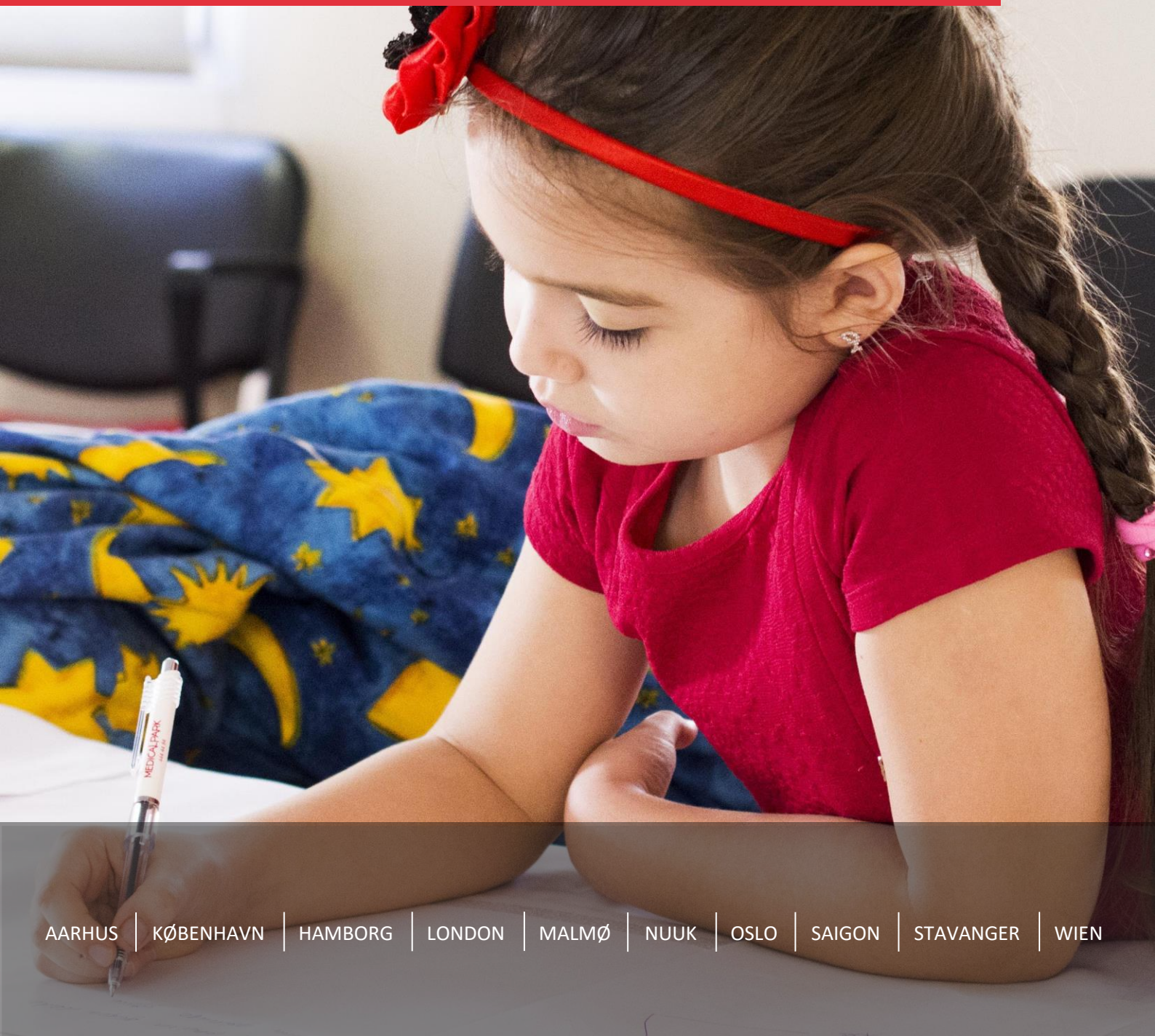

AARHUS | KØBENHAVN | HAMBORG | LONDON | MALMØ | NUUK | OSLO | SAIGON | STAVANGER | WIEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. RESUME 4

2. INDLEDNING 8

2.1 Datagrundlag 9

2.2 Rapportens opbygning 11

3. UDVIKLING I ANVENDELSE AF DET FRIE SKOLEVALG 13

3.1 Udvikling i antal elever på distriktsskolen, andre folkeskoler og frie grundskoler 14

3.2 Udvikling i antal skoleskift 22

3.3 Opsummering 23

4. ÅRSAGER TIL FORÆLDRES VALG AF SKOLE 24

4.1 Hvilke bagvedliggende årsager kan forklare forældres skolevalg? 25

4.1.1 Betydningen af socioøkonomisk status for valg af skole 25

4.1.2 Betydning af forældrenes egen skolegang 27

4.1.3 Betydning af afstand for skolevalg 29

4.2 Hvad lægger forældre vægt på, når de vælger skole? 33

4.2.1 Faktorer med størst betydning 35

4.2.2 Faktorer med middel betydning 37

4.2.3 Faktorer med mindre betydning 38

4.3 Hvorfor har disse faktorer betydning? 39

4.4 Segmenter af forældrepræferencer 43

4.4.1 Overblik over segmenterne 43

4.4.2 Segment 1 – ”De ambitiøse” 47

4.4.3 Segment 2 – ”De lokalt orienterede” 48

4.4.4 Segment 3 – ”De fællesskabsorienterede” 49

4.5 Sammenhængen mellem generelle skolepræferencer og forældrenes valg af skoletype 50

4.5.1 Segmenternes betydning for skolevalg 52

4.6 Opsummering 53

5. ÅRSAGER TIL SKOLESKIFT 55

5.1 Hvilke elever skifter skole? 56

5.2 Hvad er årsagerne til at elever skifter skole? 60
5.3 Hvem overvejer at skifte skole og hvorfor? 66
5.4 Opsummering 68
6. BARRIERER OG FREMMERE FOR DET FRIE SKOLEVALG 69
6.1 Hvor mange forældre får ikke plads på den ønskede skole? 70
6.2 Barrierer og fremmere for det frie skolevalg på kommuneniveau 70
6.2.1 Hvad gør kommunerne særligt for at fremme det frie skolevalg? 79
6.2.2 I hvilken grad varierer forældrenes brug af det frie skolevalg mellem kommunerne? 81
6.3 Er manglende information en barriere for forældrenes frie skolevalg? 82
6.3.1 Kender forældre reglerne om frit skolevalg? 82
6.3.2 Hvilken information søger forældrene i forbindelse med skolestart? 85
6.4 Opsummering 87
7. KONSEKVENSER AF DET FRIE SKOLEVALG 89
7.1 Forældrenes holdninger til reglerne om frit skolevalg 90
7.2 Konsekvenser af det frie skolevalg for elever og forældre 91
7.2.1 Har skoleskift betydning for forældrenes tilfredshed og engagement? 91
7.2.2 Har det betydning for forældrenes tilfredshed og engagement, om de har valgt distriktsskolen, en anden folkeskole eller en fri grundskole? 94
7.2.3 Vurderer skolecheferne, at reglerne om frit skolevalg medfører, at forældrene er mere tilfredse og engagerede? 97
7.3 Konsekvenser af det frie skolevalg for skoler og kommuner 97
7.3.1 Udfordringer for forvaltningen og skolerne 97
7.3.2 Udfordringer i forhold til integration og segregering 102
7.4 Opsummering 104
8. KONKLUSION 106
9. METODE 109
9.1 Kvantitative analyser 110
9.1.1 Registerdata 110
9.1.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer 110
9.1.3 Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre 110
9.1.4 Kvantitative analysemetoder 112

9.2 Kvalitative analyser 113

9.2.1 Caseudvælgelse 114

9.2.2 Interview med skolechefer 114

9.2.3 Interview med skoleledere 115

9.2.4 Interview med forældre 115

9.2.5 Kvalitativ indholdsanalyse 117

EPINION

1. RESUME

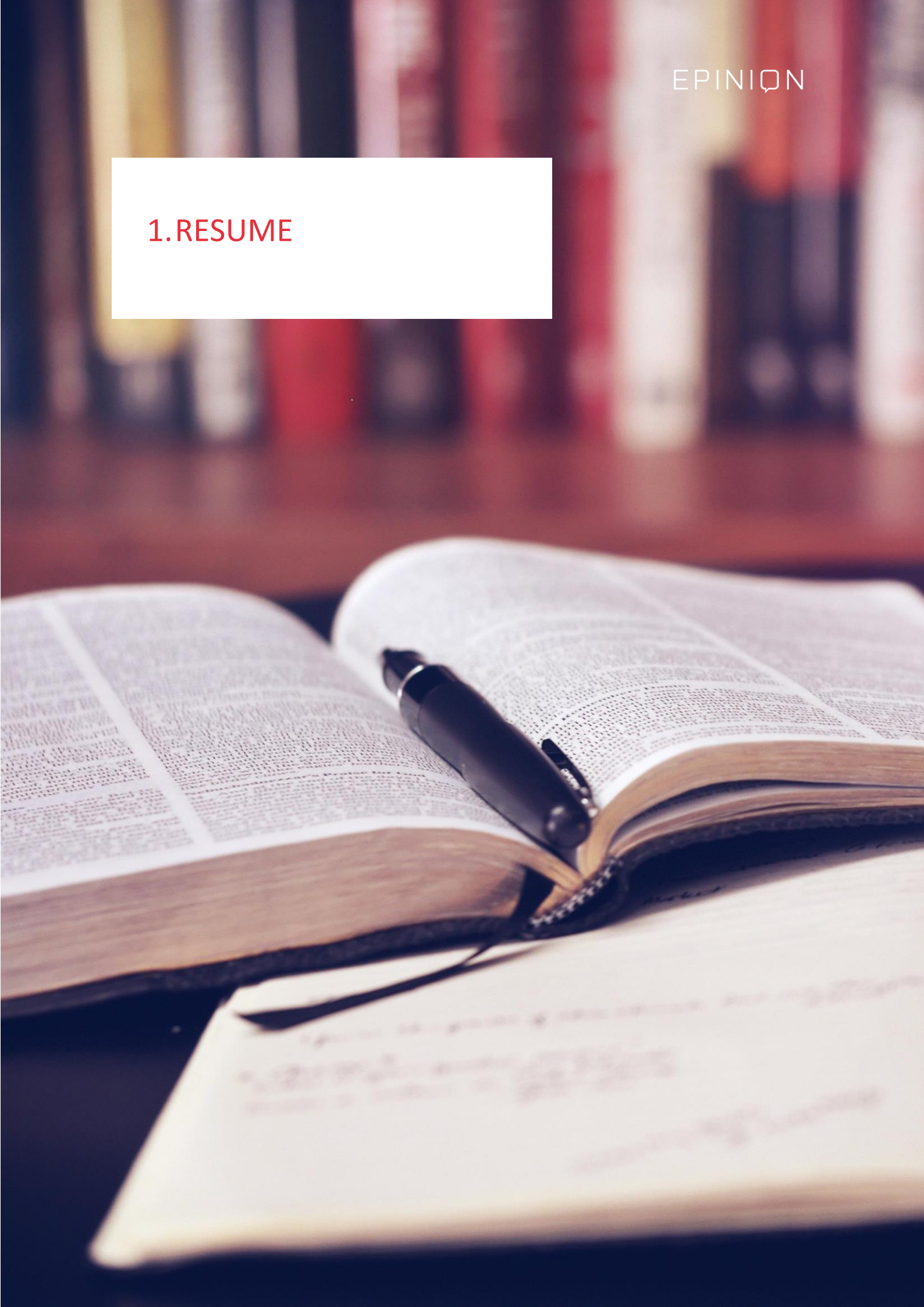

Denne rapport undersøger det frie skolevalg, dvs. forældres valg af enten folkeskole (distriktsskole eller anden folkeskole inden eller uden for kommunen) eller fri grundskole. Herudover undersøges også, hvilke faktorer forældre lægger vægt på, når de vælger skole til deres børn. Begrebet frit skolevalg i denne rapport dækker således over valget mellem folkeskolen i distriktet, anden folkeskole inden for eller uden for kommunen eller en fri grundskole (med mindre andet angives).

Rapporten bygger på et omfattende kvantitativt og kvalitativt datamateriale, herunder registeranalyse af udviklingen af det frie skolevalg og skoleskift siden 2010 (i nogle analyser siden 2007), spørgeskemaundersøgelser blandt 5.547 forældre og med 87 af skolecheferne i landets kommuner samt kvalitative interviews udført i ni casekommuner med 9 skolechefer, 18 skoleledere og 26 forældre.

Følgende emner behandles i rapporten:

- Udviklingen i anvendelse af det frie skolevalg
- Årsager til forældres skolevalg
- Barrierer og fremmere for det frie skolevalg
- Konsekvenser af det frie skolevalg

I dette resume er undersøgelsens væsentligste resultater kort gengivet.

Udviklingen i anvendelse af det frie skolevalg

Siden 2010/11 er der sket en stigning i andelen af forældre, der benytter muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen til deres børn. Der er både tale om en stigning i andelen af forældre, som vælger en fri grundskole, og en stigning i andelen af forældre, som vælger en anden folkeskole end distriktsskolen inden eller uden for kommunen.

Fra 2010/11 til 2015/16 er antallet af elever i de frie grundskoler steget med 18 pct. Stigningen i andelen af elever i frie grundskoler skyldes hovedsageligt, at flere elever påbegynder børnehaveklassen på en fri grundskole – *ikke* at flere elever skifter fra en folkeskole til en fri grundskole i løbet af grundskolen. En sammenligning af spørgeskemadata viser, at andelen af forældre med børn i folkeskolen, som har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen, er steget fra 12 til 15 pct. i perioden 2011 til 2017.

Årsager til forældres skolevalg

Undersøgelsen bekræfter, at valg af skole er en kompleks og flerleddet proces, hvor en række, ofte latente, faktorer udgør filteret for forældrenes valg og efterlader en mulig pulje af skoler, som forældrene træffer deres valg imellem. Det indebærer, at en række rammefaktorer – om man i forvejen har søskende og venner på skolen, afstand til skolen, elevsammensætningen på skolen og i nogle tilfælde skoletype (folkeskole eller fri grundskole) – sætter grænser for, hvilke potentielle skoler der kan komme i betragtning. Blandt de potentielle skoler vælger forældrene det bedste "match". Denne proces beror i betydeligt omfang på begrænset og uformel information, herunder venner og bekendtes anbefalinger. Ifølge forældrene selv er der særligt fire faktorer, som de lægger stor vægt på, når de skal vælge skole til deres barn:

- at eleverne trives godt på skolen,
- at skolen har dygtige lærere,

- at skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling, og
- at skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling.

Analyserne har også vist, at forældre overordnet kan inddeles i tre segmenter, der vægter forskellige faktorer, når de skal vælge skole til deres barn. Forældrene kan inddeles i "de ambitiøse", "de lokalt orienterede" og "de fællesskabsorienterede". Selvom der er visse fællestræk mellem de tre segmenter, adskiller de sig med hensyn til vægtningen af de forskellige faktorers betydning. "De ambitiøse" lægger forholdsvis stor vægt på, at eleverne på skolen får gode karakterer, og at skolen har stort fokus på elevernes faglige udvikling. "De lokalt orienterede" lægger forholdsvis stor vægt på, at der er kortest mulig vej til skolen, at skolen er gratis, og at barnet har kammerater på skolen i forvejen. Endelig lægger "de fællesskabsorienterede" forholdsvis stor vægt på, at skolen har stort fokus på elevernes sociale udvikling, mangfoldighed, og at skolen har høj grad af forældreindflydelse- og inddragelse.

Selvom der er væsentlige forskelle i forældrenes præferencer mellem disse segmenter, er et overraskende resultat imidlertid, at disse præferencer *ikke* kan forklare forskellen i deres skolevalg. Forældre kan pege på de samme faktorer for deres skolevalg og så alligevel vælge helt forskellige skoler. Dette forklarer vi med, at skolevalget i højere grad afhænger af forældrenes tiltro til og tryghed ved de forskellige skoler, som de kan vælge imellem. Når forældre vælger forskellige skoler, skyldes det ofte ikke forskellige krav og ønsker til skolerne, men derimod at de har forskellige vurderinger af, hvilke skoler der bedst kan opfylde disse krav og ønsker.

Baggrundskarakteristika har en (lille) betydning for forældres skolevalg. Forældre med en lang videregående uddannelse, i beskæftigelse og med høj husstandsindkomst vælger i lidt højere grad en fri grundskole end andre forældre. Endelig har forældre, der selv har gået på en folkeskole, større tilbøjelighed til at vælge en folkeskole til deres barn.

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen har hver fjerde elev skiftet skole mindst én gang i løbet af deres skoletid. Lidt over halvdelen af skoleskiftene skyldes ikke-naturlige årsager, dvs. skift, som ikke skyldes flytning, overgang til overbygningsskoler eller skolenedlæggelser. Heraf er flertallet i lidt højere grad drevet af utilfredshed med den gamle skole end af ønsket om at prøve en anden skole. Blandt de forældre, som skifter af ikke-naturlige årsager, er mistrivsel, dårligt undervisningsmiljø, uro/støj og lærernes faglighed de fire faktorer, som flest forældre påpeger som årsager til skift.

Barrierer og fremmere for det frie skolevalg

Blandt forældre til den årgang af elever, som netop har foretaget skoleindskrivning, har ca. 12 pct. af forældrene ikke fået en plads til deres barn på den ønskede skole. Andelen af afslag fordeler sig ligeligt mellem folkeskoler og frie grundskoler. En del forældre oplever altså væsentlige begrænsninger i deres valgfrihed.

Undersøgelsen tyder på, at der især er tre væsentlige barrierer for det frie skolevalg, nemlig geografi, kapacitet og manglende viden.

Cirka to-tredjedele af landets kommuner har nedlagt eller sammenlagt skoler inden for de seneste fem år. Fra 2010/11 til 2015/16 er antallet af folkeskoler reduceret med 18 pct. Derved reduceres

forældrenes valgmuligheder. Dette gælder for det første geografisk, fordi den gennemsnitlige afstand til de nærmeste skoler bliver større. For det andet medvirker det alt andet lige til højere klassekvotienter, som medfører, at flere forældre får afslag på en plads på den ønskede skole, fordi der ikke er ledige pladser på årgangen. For det tredje begrænses valgfriheden formelt, fordi forældre ifølge loven har krav på at få deres barn optaget i en folkeskole efter eget valg, hvis der er plads, men ikke har krav på at få barnet optaget i en bestemt afdeling eller på en bestemt matrikel.

"Evaluering af mere frit skolevalg (2.0)" fra 2011 konkluderede, at *"Forældrene har generelt et godt kendskab til lov om mere frit skolevalg, og manglende kendskab udgør således ikke en væsentlig barriere for det frie skolevalg."* Denne konklusion finder Epinion ikke underbygget i 2017. Under en fjerdedel af forældrene har svaret rigtigt på tre ud af tre mulige spørgsmål om det frie skolevalg, og 12 pct. af forældrene har svaret forkert eller "ved ikke" til alle spørgsmål. Samtidig viser undersøgelsen, at skolevalg i betydeligt omfang beror på begrænset og uformel information, herunder på venner og bekendtes anbefalinger.

Konsekvenser af det frie skolevalg

Fra forældrenes side er der bred opbakning til reglerne om frit skolevalg. 79 pct. af alle forældre mener, at det er en god ordning, mens kun 3 pct. mener, at det er en dårlig ordning. Opbakningen er på samme niveau som i 2011. Da undersøgelsen samtidig viser, at forældrene generelt har begrænset viden om reglerne om frit skolevalg, er der formentlig mere tale om en principiel opbakning til muligheden for at kunne vælge mellem forskellige folkeskoler end en tilslutning til de konkrete regler.

Det er ikke muligt entydigt at konkludere, at frit skolevalg samlet set øger forældrenes tilfredshed og engagement, da man ikke kan undersøge graden af tilfredshed og engagement i en situation uden frit skolevalg. Der er imidlertid en række indikationer på, at muligheden for at vælge mellem forskellige skoler og muligheden for at skifte skoler alt i alt medfører øget tilfredshed blandt forældre. For det første oplever næsten alle forældre, hvis børn har skiftet skole, at skiftet har været positivt for barnet. Forældre til elever, der skifter skole, er ikke blot mere tilfredse med den nye skole end den gamle, men også i gennemsnit mere tilfredse med den nye skole end forældre til elever, som ikke har skiftet skole. For det andet er forældre til børn i frie grundskoler og forældre, der har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen, i gennemsnit mere tilfredse med barnets skole end forældre til børn på distriktsskolen. Det lader altså til, at tilfredsheden er højest blandt de forældre, som har benyttet muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen. For det tredje vurderer de fleste skolechefer, at loven om frit valg "i nogen grad" eller "i mindre grad" har betydet, at forældrene er mere tilfredse med deres barns skolegang. Der er omvendt mindre klare indikationer på, at det frie skolevalg også medfører øget engagement blandt forældre.

Flertallet af skolechefer i landets kommuner mener ikke, at reglerne om frit skolevalg giver forvaltningerne væsentlige udfordringer. De vurderer dog, at der i nogen grad er udfordringer forbundet med det frie skolevalg for skolerne. Skolernes udfordringer handler primært om tilpasning af kapacitet og klassedannelse, herunder klagesager, vejledning og dialog med forældre. Sammenlignet med 2011 er der også et stigende antal skolechefer, der mener, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Der er dog ikke tegn på, at lov om frit skolevalg har medført en mere skæv fordeling af tosprogede elever mellem landets skoler.

2. INDLEDNING

I Danmark har forældre gennem århundreder frit kunne vælge deres børns skole. Det frie skolevalg bunder blandt andet i Grundlovens bestemmelse om, at alle børn har ret til fri undervisning i Folkeskolen, men ikke pligt til at benytte folkeskolen (undervisningspligt, men ikke skolepligt). I 2005 blev det frie skolevalg udvidet, så forældrene også har ret til at vælge en bestemt folkeskole i eller uden for bopælskommunen. Det skal dog ske inden for rammer fastsat af kommunalbestyrelsen.

I forbindelse med vedtagelsen af lov om mere frit skolevalg i 2005 blev det besluttet, at *"Lovens samlede virkninger følges løbende med særlig fokus på sammenhængen mellem frit valg og kommunernes integrationsarbejde samt indsatsen mod ghettodannelse."* Virkningerne af reglerne om frit skolevalg er derfor blevet evalueret i 2007 og 2011. Denne rapport følger op på de to tidligere evalueringer.

Denne rapport omfatter i modsætning til de to tidligere evalueringer både forældres valg af folkeskoler inden eller uden for kommunen *og* frie grundskoler.[1] I tillæg til at vurdere virkningerne af lov om mere frit skolevalg undersøger vi i denne rapport også årsager til forældres skolevalg. Der er tale om den mest omfattende danske undersøgelse af årsagerne til forældres skolevalg nogensinde.

Formålet med undersøgelsen er at tilvejebringe viden om:

- Udviklingen i anvendelse af det frie skolevalg
- Årsager til forældres skolevalg
- Barrierer og fremmere for det frie skolevalg
- Konsekvenser af det frie skolevalg

FRIT SKOLEVALG – DE VIGTIGSTE REGLER

Ifølge Grundlovens § 76 har alle børn i den undervisningspligtige alder ret til fri undervisning i folkeskolen, men forældrene har ikke pligt til at lade børnene undervise i folkeskolen.

Ifølge Folkeskolelovens § 36 har alle børn ret til at blive optaget i skolen i det distrikt, hvor de bor. Forældrene har dog samtidig krav på, at deres barn optages i en folkeskole efter eget valg i bopælskommunen eller i en anden kommune, under forudsætning af, at det kan ske inden for de rammer, kommunalbestyrelsen har fastsat.

Hvis det ikke er muligt at imødekomme alle ønsker om optagelse i en anden skole end distriktsskolen, skal kommunalbestyrelsen fastsætte retningslinjer for, hvilke børn der skal optages først.

Kommunalbestyrelsen kan i ganske særlige tilfælde træffe beslutning om suspension af det frie skolevalg.

2.1 DATAGRUNDLAG

Undersøgelsen er baseret på et meget omfattende kvantitativt og kvalitativt datamateriale.

For det første har vi gennem Epinions forskerordning hos Danmarks Statistik analyseret udviklingen i anvendelsen af det frie skolevalg og skoleskift siden 2010 og i nogle analyser siden 2007.

For det andet har Epinion gennemført to spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis forældre og kommunale skolechefer. Undersøgelsen blandt forældre omfatter 5.547 forældre med børn født i årene 2001-2011. Forældrene, der er identificeret gennem et udtræk fra CPR-registeret, har først modtaget en invitation til at deltage i undersøgelsen via e-boks. Dernæst har de modtaget en SMS og er blevet kontaktet telefonisk, hvis de ikke har besvaret spørgeskemaet. Undersøgelsen blandt

[1] Vi undersøger derimod ikke forældres valg af efterskoler, 10. klasse og specialskoler.

landets kommuner omfatter svar fra 87 skolechefer eller tilsvarende. Skolecheferne har haft mulighed for at besvare spørgeskemaet elektronisk eller som telefoninterview.

For det tredje har vi gennemført kvalitative analyser blandt skolechefer, skoleledere og forældre i ni udvalgte kommuner. De ni kommuner er udvalgt, så de repræsenterer en stor variation i forhold til tre parametre, nemlig skoledistrikternes gennemsnitlige størrelse i kommunen, graden af urbanisering samt segregeringsgraden (dvs. i hvor høj grad elever med anden etnisk baggrund end dansk er jævnt fordelt på kommunens skoler). Der er på tværs af de ni kommuner gennemført kvalitative interview med 9 skolechefer, 18 skoleledere og 26 forældre.

Figuren nedenfor giver et overblik over de væsentligste datakilder. De anvendte dataindsamlings- og analysemetoder uddybes i kapitel 9.

Figur 1: Overblik over undersøgelsens primære datakilder

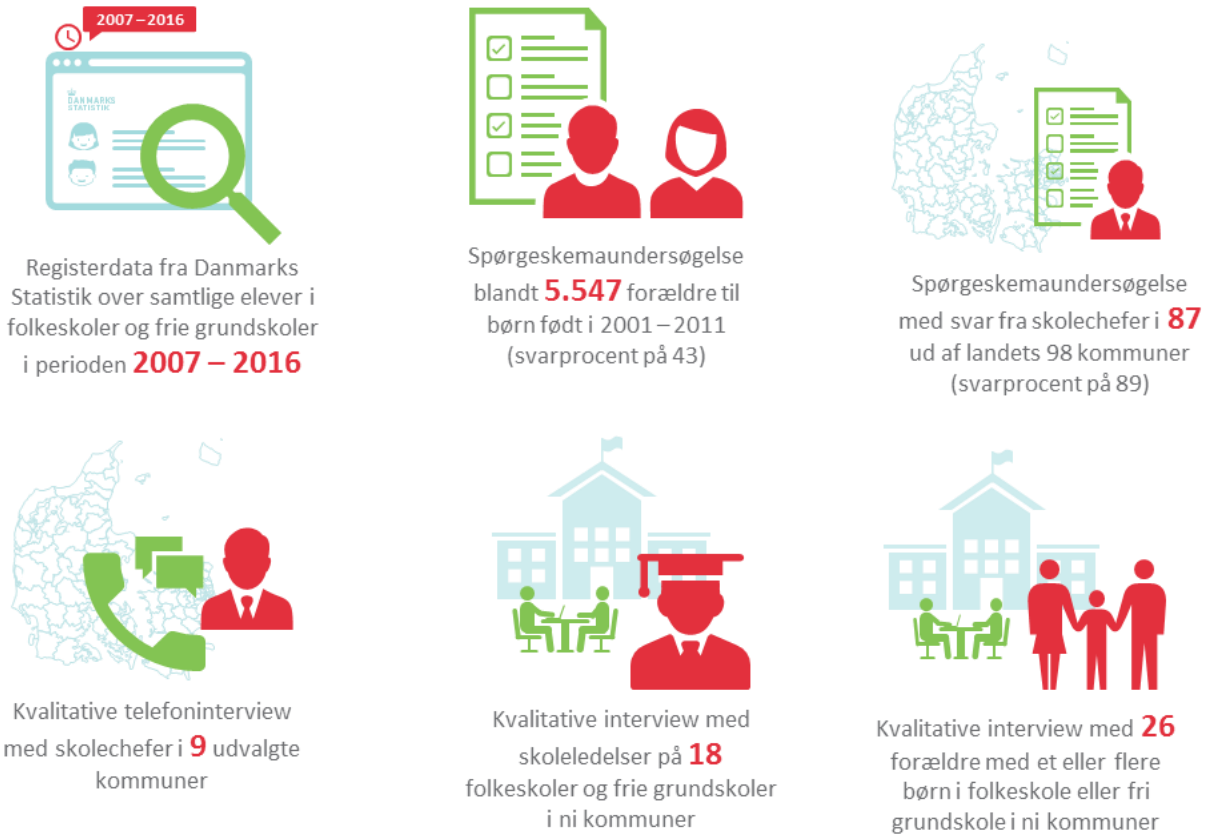

2.2 RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten er opdelt i ni kapitler, hvoraf resuméet og indledningen udgør de første to. I **kapitel 3** undersøger vi udviklingen i forældrenes anvendelse af det frie skolevalg. Dette kapitel bygger på registerdata fra Danmarks Statistik og undersøger først udviklingen i børn indskrevet i henholdsvis folkeskole og frie grundskoler siden 2007 og dernæst udviklingen i skoleskift siden 2010/11.

I **kapitel 4** kigger vi på årsagerne til forældres skolevalg, herunder om der er en sammenhæng mellem baggrundskarakteristika og skolevalg samt mellem forskellige forældresegmenter og skolevalg. Disse analyser bygger på spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre og på forældreinterview.

I **kapitel 5** undersøger vi årsagerne til skoleskift, herunder antallet af skoleskift samt årsagerne bag. Fokus er på såkaldte ikke-naturlige skoleskift, dvs. skift, som ikke skyldes flytning, overgang til overbygningsskoler eller skolenedlæggelser. Data er også i dette kapitel spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre samt forældreinterview.

I **kapitel 6** skifter vi fokus til barrierer og fremmere for det frie skolevalg med særligt fokus på, hvad kommunerne gør for at understøtte det frie skolevalg, og hvor de største barrierer er. Data er her spørgeskemaundersøgelserne blandt henholdsvis skolechefer og forældre samt interviews med kommunale skolechefer, skoleledere og forældre.

I **kapitel 7** afdækker vi konsekvenserne af det frie skolevalg med fokus på betydningen heraf for forældrenes tilfredshed og engagement, skolernes oplevede udfordringer samt segregeringen i kommunerne. I lighed med kapitel 6 består data af spørgeskemaundersøgelserne blandt henholdsvis skolechefer og forældre samt interviews med kommunale skolechefer, skoleledere og forældre.

I **kapitel 8** er der en samlet konklusion for hele undersøgelsen, og i **kapitel 9** gives en grundig beskrivelse af de anvendte metoder til dataindsamling og analyse.

Tabel 1 nedenfor opsummerer hvilke undersøgelsesspørgsmål, der besvares i hvilke kapitler.

Tabel 1: Rapportens struktur og undersøgelsesspørgsmål

KAPITEL	UNDERSØGELSESSPØRGSMÅL
3. Udviklingen i anvendelsen af det frie skolevalg	▪ Udviklingen siden 2007 i antallet af elever og skoler samt hvilke elever, der går i henholdsvis folkeskole og fri grundskole. ▪ Udviklingen siden 2010/11 i antallet af skoleskift og hvilke elever, der skifter skole.
4. Årsager til forældres valg af skole	▪ Hvilke elever og forældre vælger henholdsvis distriktsskolen, andre folkeskoler og frie grundskoler? ▪ Hvad lægger forældre vægt på, når de vælger skole? ▪ Hvilken betydning har forskellige karakteristika ved henholdsvis forældre og skoler for forældrenes skolevalg?
5. Årsager til skoleskift	▪ Hvilke elever skifter skole? ▪ Hvad er årsagerne til at elever skifter skole? ▪ Hvem overvejer at skifte skole og hvorfor?
6. Barrierer og fremmere for det frie skolevalg	▪ Hvor mange forældre får ikke plads på den ønskede skole? ▪ Hvilke barrierer og fremmere er der for anvendelsen af det frie skolevalg i kommunerne? ▪ Har forældre kendskab til reglerne om frit skolevalg? ▪ Er manglende information en barriere for forældrenes frie skolevalg?
7. Konsekvenser af det frie skolevalg	▪ Hvad synes forældre om reglerne om frit skolevalg? ▪ Hvilken betydning har det frie skolevalg for forældrenes engagement og tilfredshed med skolerne? ▪ Oplever skolerne udfordringer forbundet med det frie skolevalg? ▪ Hvilke administrative opgaver og udfordringer forbundet med det frie skolevalg oplever kommunerne? ▪ Hvilken sammenhæng er der mellem det frie skolevalg og kommunernes integrationsarbejde?
8. Konklusion	▪ Samlet konklusion om kommunernes anvendelse af reglerne om frit skolevalg og forældres valg af skole
9. Metode	▪ Beskrivelse af de anvendte dataindsamlings- og analysemetoder

3. UDVIKLING I ANVENDELSE AF DET FRIE SKOLEVALG

I dette kapitel undersøger vi dels udviklingen i antal elever, der går på henholdsvis distriktsskole, andre folkeskoler og frie grundskoler, og dels udviklingen i skoleskift mellem forskellige typer af skoler. Kapitlet bygger primært på data fra Danmarks Statistiks registre og Undervisningsministeriets Databank. Derudover er kapitlet baseret på et notat, som er udarbejdet af Undervisningsministeriets Kontor for Analyse og Implementering. Analyserne i dette kapitel er således primært registerbaserede og dækker elever i 0.-9. klasse i perioden 2007-2017 i det omfang, der er tilgængelige data. De fleste analyser i kapitlet er dog baseret på data fra 2010/11 til 2015/16.

3.1 UDVIKLING I ANTAL ELEVER PÅ DISTRIKTSSKOLEN, ANDRE FOLKESKOLER OG FRIE GRUNDSKOLER

I dette afsnit ser vi på udviklingen i bestanden af elever i henholdsvis folkeskoler og frie grundskoler siden 2007.

Afsnittet tager udgangspunkt i data fra Danmarks Statistik og Undervisningsministeriets Databank. Nogle analyser er gennemført af Epinion, mens andre tager udgangspunkt i et notat udarbejdet af Undervisningsministeriets Kontor for Analyse og Implementering[2]. Det er dog ikke muligt på baggrund af registerdata at kortlægge udviklingen i antallet af elever, der går på henholdsvis distriktsskolen og andre folkeskoler, fordi der ikke findes en løbende registrering af, hvilken distriktsskole hver husstand tilhører. Andelen af alle folkeskoleelever, der går på distriktsskolen, kan derfor kun estimeres ud fra spørgeskemabesvarelser. Disse resultater er naturligvis behæftet med en vis statistisk usikkerhed. Det skal desuden bemærkes, at de forskellige kilder anvender lidt forskellige opgørelsesmetoder og grupperinger i skoletyper, dog er de overordnede tendenser ens på tværs af kilderne.

Antal folkeskoler og frie grundskoler

Siden 2010 er antallet af folkeskoler faldet betragteligt som følge af bl.a. skolesammenlægninger og skolelukninger. Der er tale om en reduktion på næsten 18 pct. fra 1.487 skoler i 2010/11 til 1.221 skoler i 2015/16. I samme periode er antallet af frie grundskoler derimod steget med 8 pct. fra 494 i 2010/11 til 535 i 2015/16.

Figur 2 viser udviklingen af antallet af folkeskoler og frie grundskoler fra 2010/11 til 2015/16.

[2] Notatet – "Vandringer mellem folkeskoler og frie grundskoler" – er offentliggjort på Undervisningsministeriets hjemmeside: http://www.uvm.dk/aktuelt/uvm/2017/april/170418-ny-analyse-viser-elevskift-mellem-folkeskoler-og-frie-grundskoler. Der er i tillæg hertil udarbejdet et baggrundsnotat til vandringsanalysen.

Figur 2: Antal folkeskoler og frie grundskoler, 2010/11-2015/16.

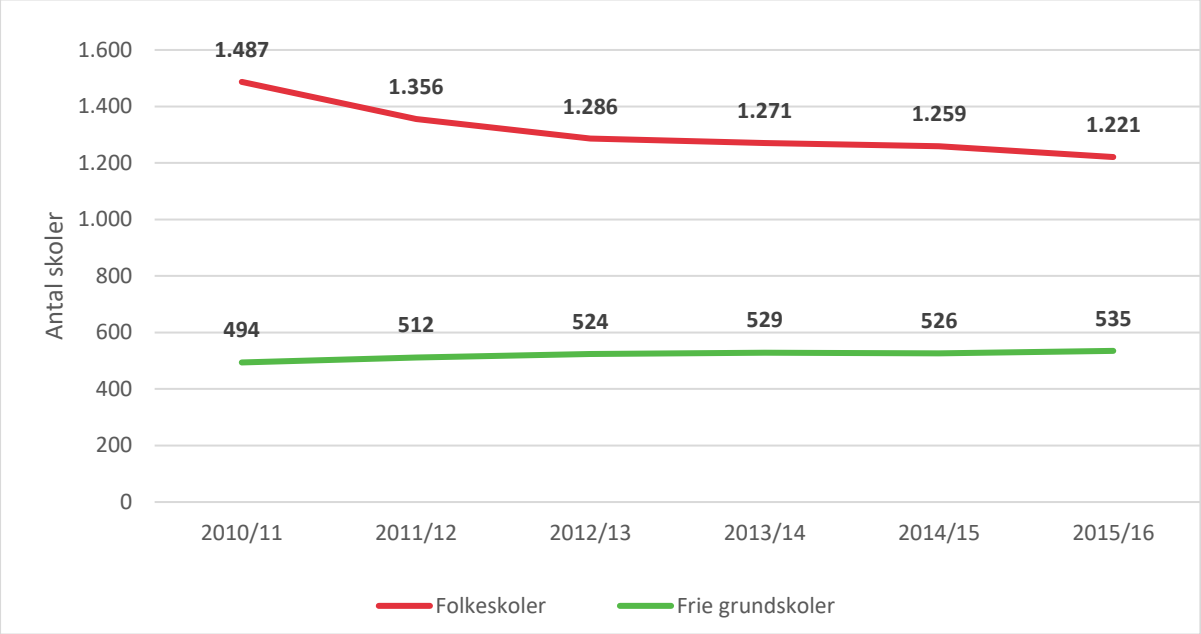

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af data fra Danmarks statistisk.

Antal elever i folkeskoler og frie grundskoler

Det faldende antal folkeskoler og stigende antal frie grundskoler har også medført ændringer i fordeling af elever mellem de to skoletyper. Det samlede antal af elever på de frie grundskoler er steget med 18 pct. fra 2010/11 til 2015/16, selvom det samlede børnetal faldt med 1 pct. i perioden. Der er altså tale om en noget større stigning i antallet af elever på de frie grundskoler end stigningen i antallet af skoler. I samme periode er antallet af elever i folkeskolen faldet med 4 pct. Antallet af elever i øvrige skoletyper (efterskoler, specialskoler, dagbehandlingstilbud og kommunale efterskoler) er faldet med hele 10 pct. Figur 3 viser den samlede bestand af elever i henholdsvis folkeskole, fri grundskole og øvrige skoletyper[3] fra 2010/11 til 2015/16.

[3] Øvrige skoletyper omfatter efterskoler, specialskoler, dagbehandlingstilbud og kommunale ungdomsskoler.

Figur 3: Bestand elever i folkeskoler og frie grundskoler, 2010/11-2015/16.

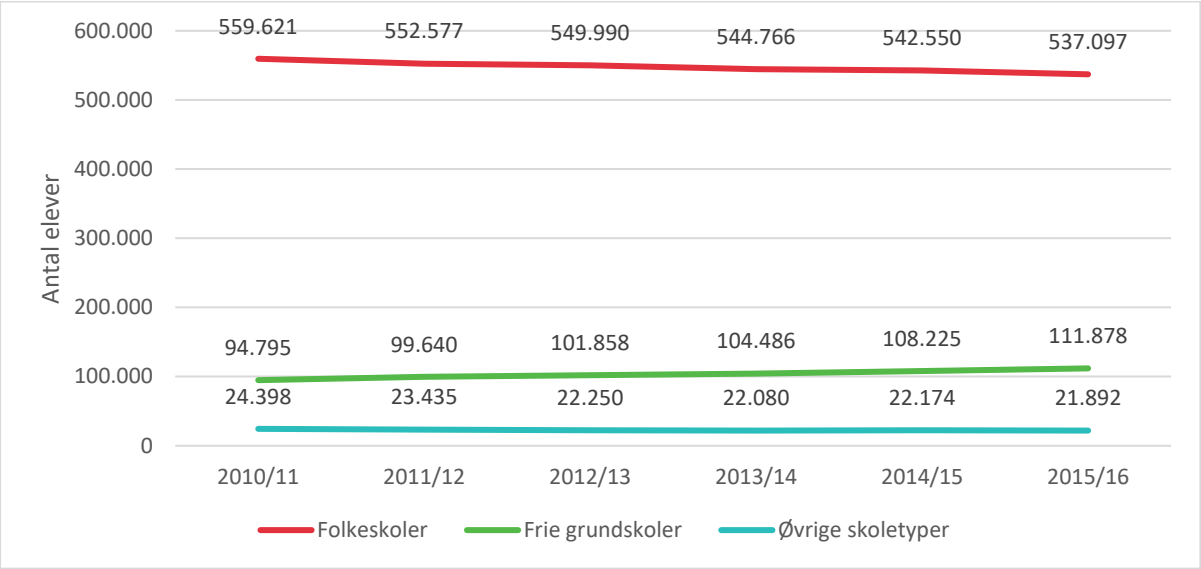

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

Figur 4 viser den procentvise fordeling af elever mellem folkeskoler og frie grundskole (elever i øvrige skoletyper indgår ikke). Som det fremgår af figuren, er andelen af elever i frie grundskoler steget fra ca. 14 pct. i 2010/11 til ca. 17 pct. I 2015/16. Der er tale om en samlet stigning på 2,7 procentpoint.

Figur 4: Procentvis fordeling af elever i folkeskoler og frie grundskoler, 2010/11-2015/16.

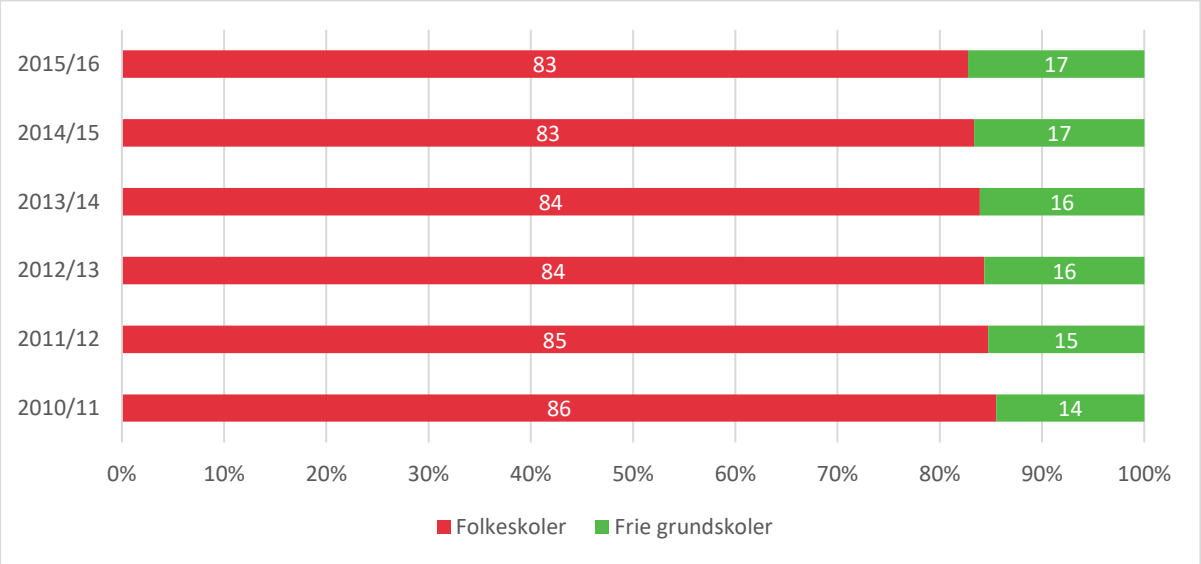

Kilde: Undervisningsministeriets og Epinions egne beregninger på baggrund af Undervisningsministeriets databank.

Figur 5 viser andelen af alle elever i 0.-9. klasse, der går på en fri grundskole, opgjort på kommuneniveau. Andelen af elever i frie grundskoler ligger mellem 0 og 36 pct. I 13 af landets kommuner er

andelen af elever i frie grundskoler større end 25 pct. Det er særligt i Storkøbenhavn, på Sydfyn og Vestsjælland, at andelen af elever i frie grundskoler er stor. Modsat er andelen lavere i Midt- og Nordjylland. Kortet viser desuden, at nabokommuner i mange tilfælde har meget forskellige andele.

Figur 5: Andelen af elever, der går på en fri grundskole i 2016 pr. kommune

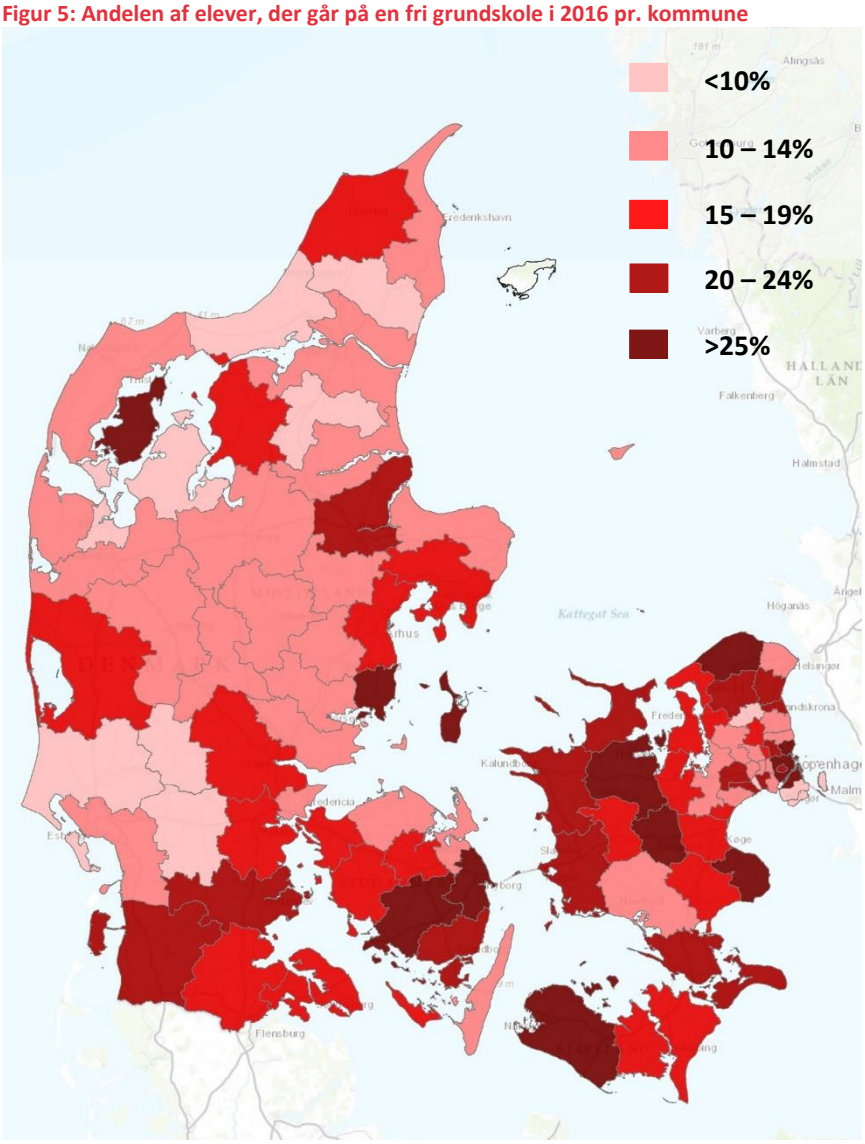

Kilde: Statistikbanken – Uddannelsesaktivitet i grundskolen (UDDAKT20).

Note: Figuren viser procentdelen af alle elever på 0.-9. klassetrin bosat i kommunen, og som pr. 1. oktober 2016 var indskrevet på en fri grundskole. Der er ingen data for kommunerne Læsø og Christiansø

Figur 6 viser ændringen i andelen af elever, der går på en fri grundskole pr. kommune fra år 2007 til 2016. I fire kommuner (Frederiksberg, Dragør, Læsø og Fanø) har man modsat tendensen på landsplan haft et mindre fald i andelen af elever på frie grundskoler. I 58 kommuner har der været mindre stigninger på 0-4,9 procentpoint, i 27 kommuner har der været stigninger på 5,0-9,9 procentpoint, mens der i de resterende 9 kommuner har været stigninger på over 10 procentpoint. Den største stigning er fundet sted i Stevns Kommune med 15,7 procentpoint. Det er særligt på Sydsjælland, at udviklingen har været stigende.

Figur 6: Udviklingen i andelen af elever, der går på en fri grundskole fra 2007 til 2016 pr. kommune. Procentpoint.

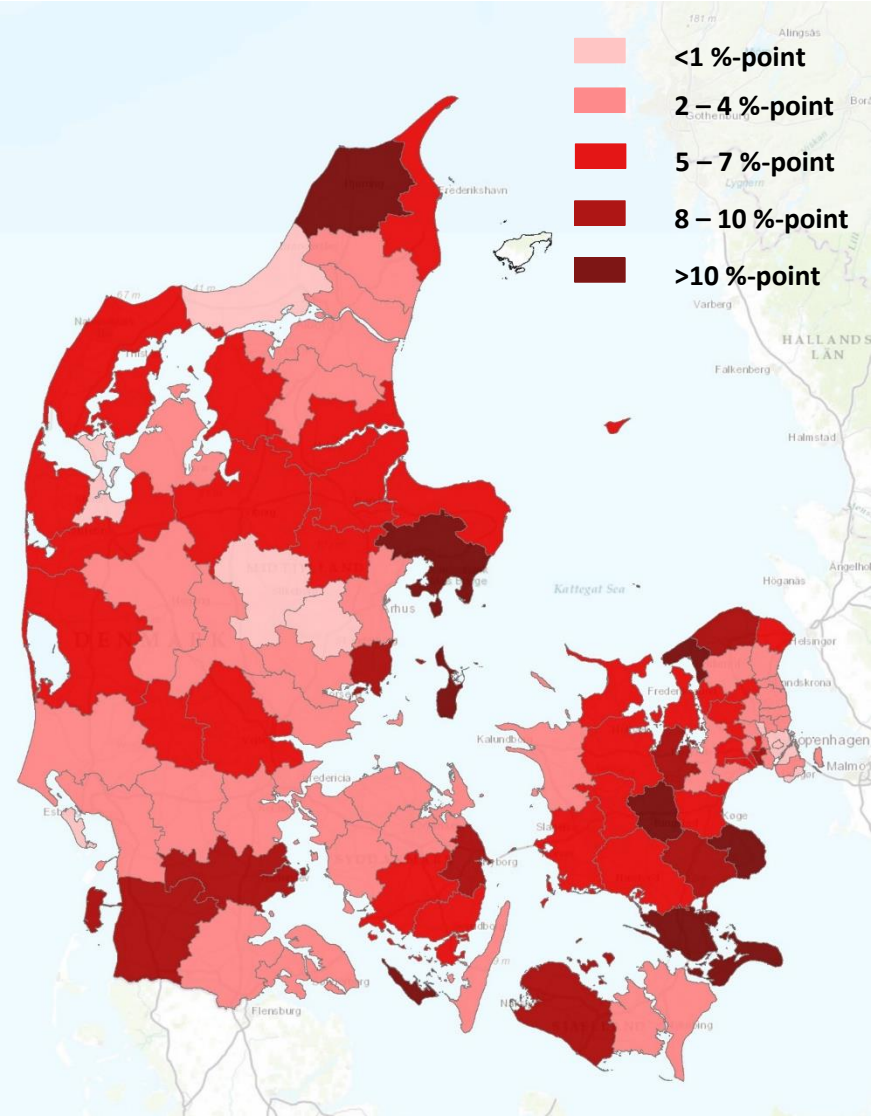

Kilde: Statistikbanken – Uddannelsesaktivitet i grundskolen (UDDAKT20).

Note: Figuren viser udviklingen fra 2007 til 2016 over, hvor stor en procentdel af alle elever på 0.-9. klassetrin bosat i kommunen, der pr. 1. oktober var indskrevet på en fri grundskole. Der er ingen data for kommunerne Læse og Christiansø.

Figur 7 viser andelen af elever på folkeskoler og frie grundskoler – fordelt efter deres forældres højeste uddannelsesniveau. Som det fremgår af figuren, er der en tendens til, at højtuddannede forældre i højere grad end forældre med kortere uddannelse vælger en fri grundskole til deres barn. Dette er i overensstemmelse med tidligere undersøgelser, som ligeledes dokumenterer en social ulighed i, hvem der vælger de frie grundskoler (se fx AE-rådet, 2016). Mens ca. to ud af tre elever på de frie grundskoler har forældre med en videregående uddannelse, gælder det kun lidt over halvdelen af forældre til elever i folkeskolen. Disse forskelle har været stabile over perioden 2010/11 til 2015/16.

Figur 7: Elever på folkeskoler og frie grundskoler fordelt efter forældrenes højst fuldførte uddannelse, 2010/11-2015/16.

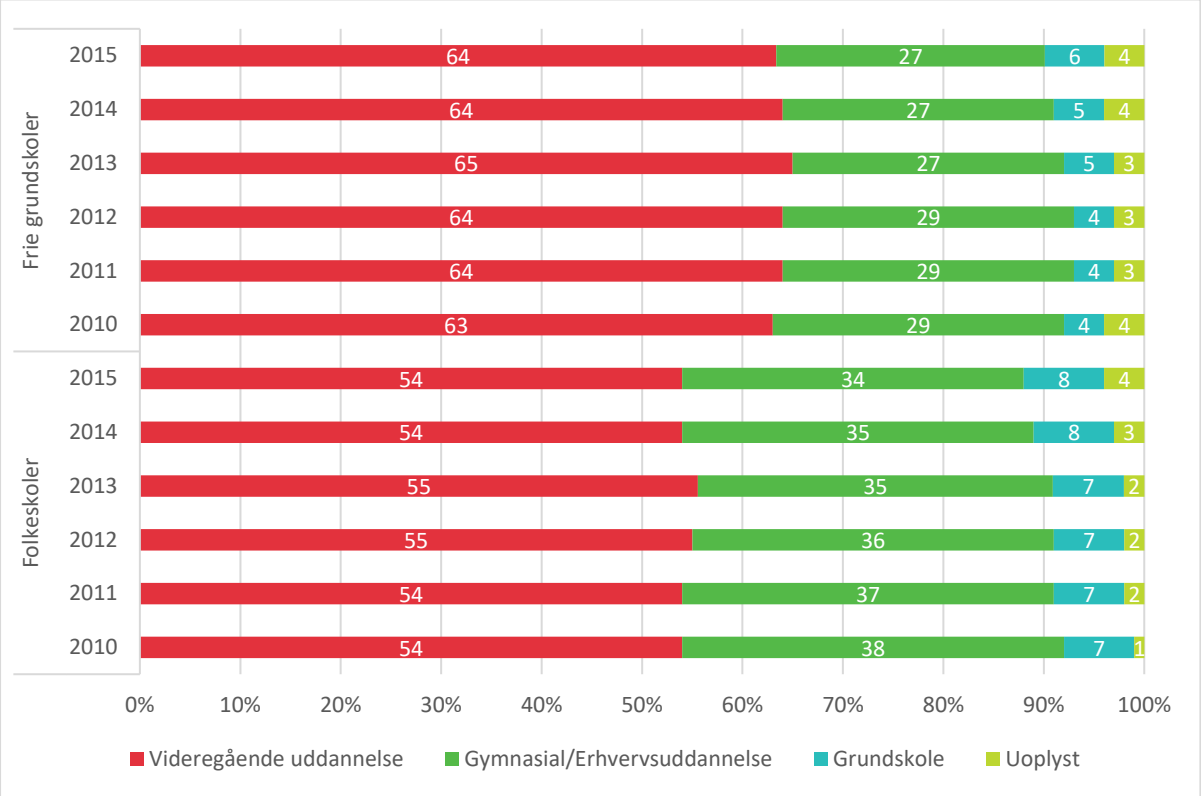

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

Figur 8 viser andelen af elever, der begynder i børnehaveklasse i henholdsvis folkeskole og fri grundskole. Figuren viser, at der har været en stigning i andelen af elever, der begynder børnehaveklasse på en fri grundskole. Mens det i 2010/11 var ca. 13 pct. af eleverne, der påbegyndte børnehaveklassen på en fri grundskole, var denne andel steget til ca. 16 pct. i 2015/16. Der er tale om en stigning på 1.276 elever mere i 0. klasse på de frie grundskoler i 2015/16 sammenlignet med 2010/11.

Figur 8: Andel af elever, der påbegynder 0. klasse på hhv. folkeskoler og frie grundskoler, 2010/11-2015/16.

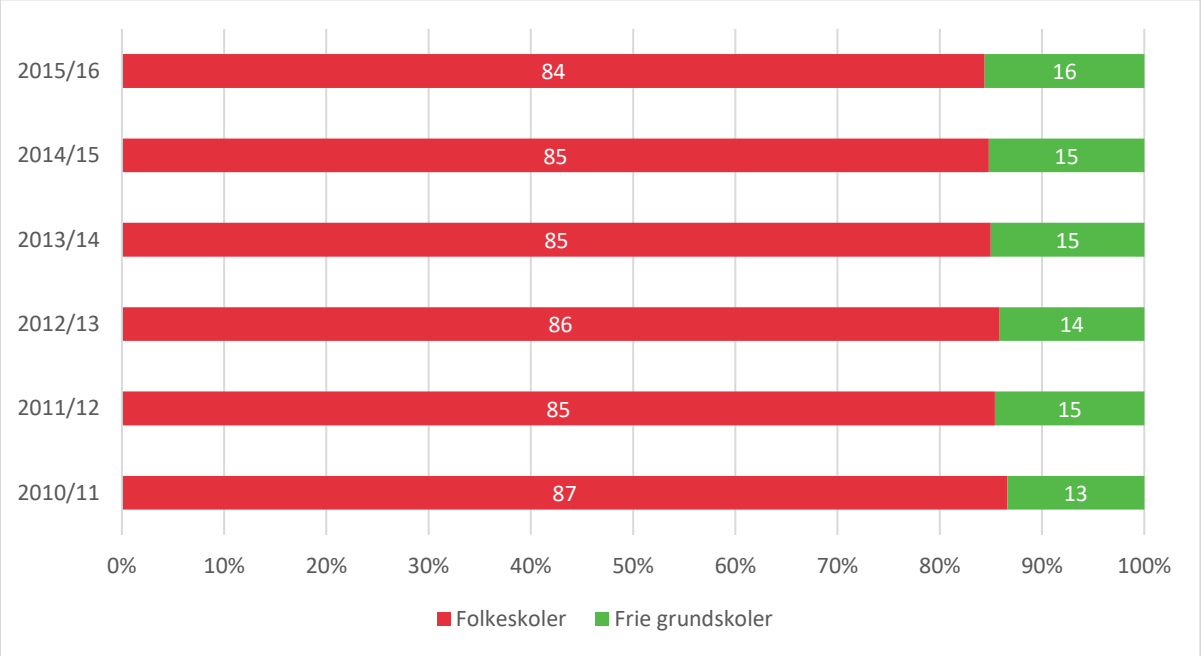

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af data fra Danmarks statistisk.

Antal elever i distriktsskolen og andre folkeskoler

Som tidligere nævnt må opgørelser over folkeskoleelevers fordeling mellem distriktsskolen og andre folkeskoler baseres på spørgeskemaundersøgelser, da det ikke er registreret centralt, hvilke elever der benytter distriktsskolen.

Som det fremgår af Figur 9, vælger langt de fleste forældre, at deres barn skal gå i den lokale distriktsskole. 66 pct. af de børn, som indgår i spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre, går på distriktsskolen. 11 pct. går i anden folkeskole inden for kommunen, mens 1,5 pct. går i en folkeskole uden for den kommune, som de bor i. Samlet set går 78 pct. af børnene i folkeskole, ifølge spørgeskemaundersøgelsen. Hertil kommer 20 pct. på frie grundskoler og 2 pct., der har svaret "Andet"[4].

[4] Andet kan eksempelvis være skoler med særlige ejerformer, herunder internationale skoler, men en gennemgang af besvarelserne tyder dog på, at der primært er tale om skoler, hvor forældrene ikke kender skoletypen.

Figur 9: Hvilken type af skole skal dit barn starte på/går dit barn på?

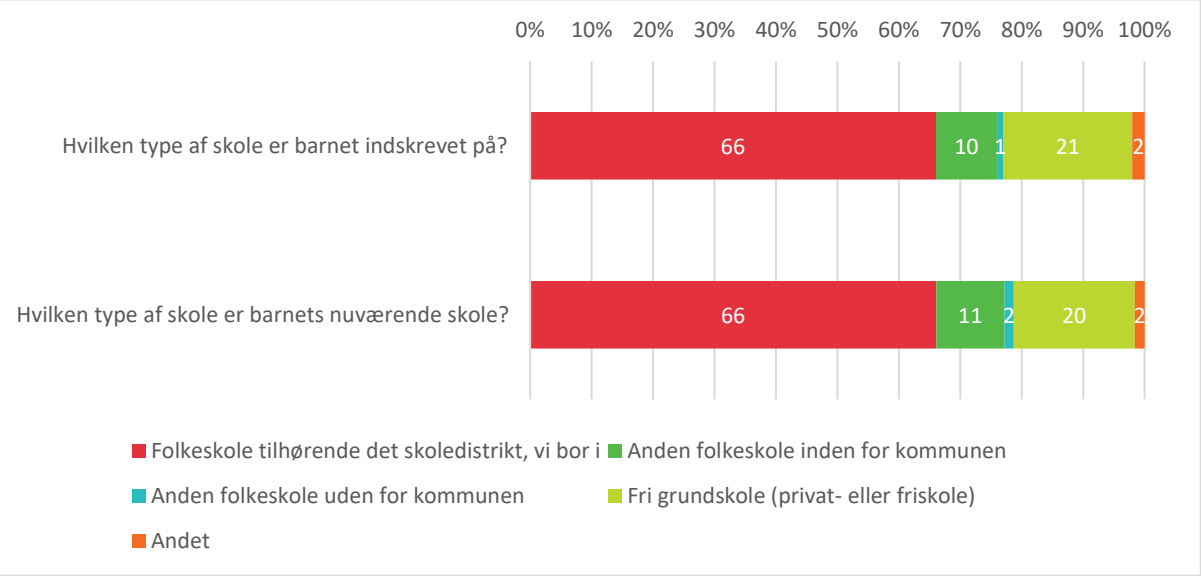

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).
Note: Spørgsmålet er stillet både til forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, og forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd, eftersom børn, der netop er indskrevet i skole, ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på? " og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på? ". Der er ingen forskelle i fordelingerne for de to grupper, hvorfor de afrapporteres samlet.

I 2011 estimerede Rambøll på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse blandt 1.233 forældre til børn i folkeskolen, at 12 pct. af disse forældre havde deres barn i en anden folkeskole end distriktsskolen. Hvis vi sammenligner dette med den tilsvarende andel i denne undersøgelse, tyder det på en stigning i andelen af forældre, der vælger en anden folkeskole end distriktsskolen. Ser man alene på børn i folkeskolen, fordeler de sig i 2017 med 85 pct. på distriktsskolen, 13 pct. på en anden folkeskole inden for kommunen og 2 pct. på en folkeskole uden for kommunen. Samme fordeling ses blandt de elever, som skal starte i folkeskolen efter sommerferien i 2017 (dog med 14 pct. på en anden folkeskole inden for kommunen og 1 pct. på en anden folkeskole uden for kommunen).

Samlet set er der altså en tendens til, at flere forældre benytter sig af muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen i dag, end det var tilfældet i 2011. Der er både tale om en stigning i andelen af forældre, som vælger en fri grundskole, og en stigning i andelen af forældre, som vælger en anden folkeskole end distriktsskolen.

3.2 UDVIKLING I ANTAL SKOLESKIFT

I dette afsnit ser vi nærmere på udviklingen i antal skoleskift mellem folkeskoler og frie grundskoler. Data og analyser stammer fra Undervisningsministeriets Kontor for Analyse og Implementering, der på baggrund af data fra Danmarks Statistiks elevregister og Undervisningsministeriets databank har udarbejdet et notat[5]. Afsnittet fokuserer udelukkende på skoleskift mellem disse to skoletyper, da det i de tilgængelige registerdata ikke er muligt at sondre mellem distriktsskolen og andre folkeskoler.

Undervisningsministeriets overordnede konklusion er, at relativt få elever skifter skoletype i løbet af grundskolen. Ca. 10.000 elever skifter hvert år fra en folkeskole til en fri grundskole, hvilket svarer til ca. 2 pct. af eleverne i folkeskolen. Omvendt skifter 4.000 – 5.000 elever hvert år skole den anden vej fra en fri grundskole til en folkeskole, hvilket svarer til 4-5 pct. af eleverne på de frie grundskoler. Samlet set skifter ca. 2 pct. af eleverne årligt mellem folkeskoler og frie grundskoler. Antallet af skift – både fra folkeskole til fri grundskole og omvendt – har ligget stabilt siden 2010/11.

De fleste skift sker omkring 6. og 7. klassetrin. På 6. klassetrin eller mellem 6. og 7. klassetrin skifter 5 pct. af alle folkeskoleelever til en fri grundskole, mens 6 pct. af alle elever i frie grundskoler skifter den anden vej til en folkeskole. Det skyldes blandt andet – men ikke udelukkende – at en del skoler kun udbyder 0.-6. klassetrin. Færrest elever skifter skoletype på 0. og 9. klassetrin.

Målt i antal elever (absolut) er der flest elever, der skifter fra en folkeskole til en fri grundskole. Men målt i andele (relativt) er der relativt flere elever, der skifter fra en fri grundskole til en folkeskole, end den modsatte vej.

Der er stort set ingen forskel på piger og drenges tilbøjelighed til at skifte fra en fri grundskole til en folkeskole. Til gengæld er der lidt flere piger end drenge, der skifter fra en folkeskole til en fri grundskole. Dette skyldes primært, at en lidt højere andel af piger end drenge skifter til en fri grundskole i udskolingen. I indskolingen og på mellemtrinet er andelen af piger og drenge, der skifter skoletype, derimod på samme niveau.

Andelen af elever, der skifter fra en folkeskole til en fri grundskole, er højere blandt elever, der har forældre med en erhvervsuddannelse, en mellemlang videregående uddannelse eller en lang videregående uddannelse, i forhold til andre uddannelsesgrupper. I alt skiftede 3 pct. af de elever i folkeskolen, der har forældre med en lang videregående uddannelse, til en fri grundskole, mens det samme gjaldt 1 pct. af de elever, der har forældre uden højere uddannelse end grundskolen. Når det gælder skift fra frie grundskoler til folkeskoler ses den modsatte tendens. Her er andelen af elever, der skifter, højest blandt elever med forældre uden højere uddannelse end grundskolen. Det samme gør sig gældende blandt elever med udenlandsk herkomst, som ligeledes har en større tilbøjelighed til at skifte fra en fri grundskole til en folkeskole end elever af dansk herkomst.

[5] Det ene notat – "Vandringer mellem folkeskoler og frie grundskoler" – er offentliggjort på Undervisningsministeriets hjemmeside: http://www.uvm.dk/aktuelt/uvm/2017/april/170418-ny-analyse-viser-elevskift-mellem-folkeskoler-og-frie-grundskoler. Der er i tillæg hertil udarbejdet et baggrundsnotat til vandringsanalysen.

3.3 OPSUMMERING

Resultaterne i Kapitel 3 viser overordnet, at der siden 2010/11 er sket en stigning i andelen af forældre, der benytter muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen til deres børn. Der er både tale om en stigning i andelen af forældre, som vælger en fri grundskole, og en stigning i andelen af forældre, som vælger en anden folkeskole end distriktsskolen – dog primært inden for kommunen.

Fra 2010/11 til 2015/16 er antallet af frie grundskoler steget med 8 pct., og antallet af elever i de frie grundskoler er steget med 18 pct. I samme periode er antallet af folkeskoler blevet reduceret med 18 pct., mens antallet af elever i folkeskolen er faldet med 4 pct. Udviklingen skal ses i lyset af, at børnetallet er faldet med 1 pct. i perioden.

Hvert år skifter ca. 2 pct. af landets elever – svarende til mellem 14.000 og 15.000 elever – mellem folkeskoler og frie grundskoler. Målt i antal elever (absolut) er der flest elever, der skifter fra en folkeskole til en fri grundskole. Men målt i andele (relativt) er der relativt flere elever, der skifter fra en fri grundskole til en folkeskole, end den modsatte vej. Antallet af skift mellem de to skoletyper har været stabilt siden 2010/11. Stigningen i andelen af elever i frie grundskoler skyldes altså hovedsageligt, at flere elever påbegynder børnehaveklassen på en fri grundskole – *ikke* at flere elever skifter fra en folkeskole til en fri grundskole i løbet af grundskolen.

Der er også indikationer af, at flere forældre anvender det frie skolevalg mellem folkeskoler inden for eller uden for kommunen i 2017, end det var tilfældet i 2011. I 2011 viste en spørgeskemaundersøgelse, at 88 pct. af alle elever i folkeskolen gik på distriktsskolen. I 2017 er dette tal faldet til 85 pct.

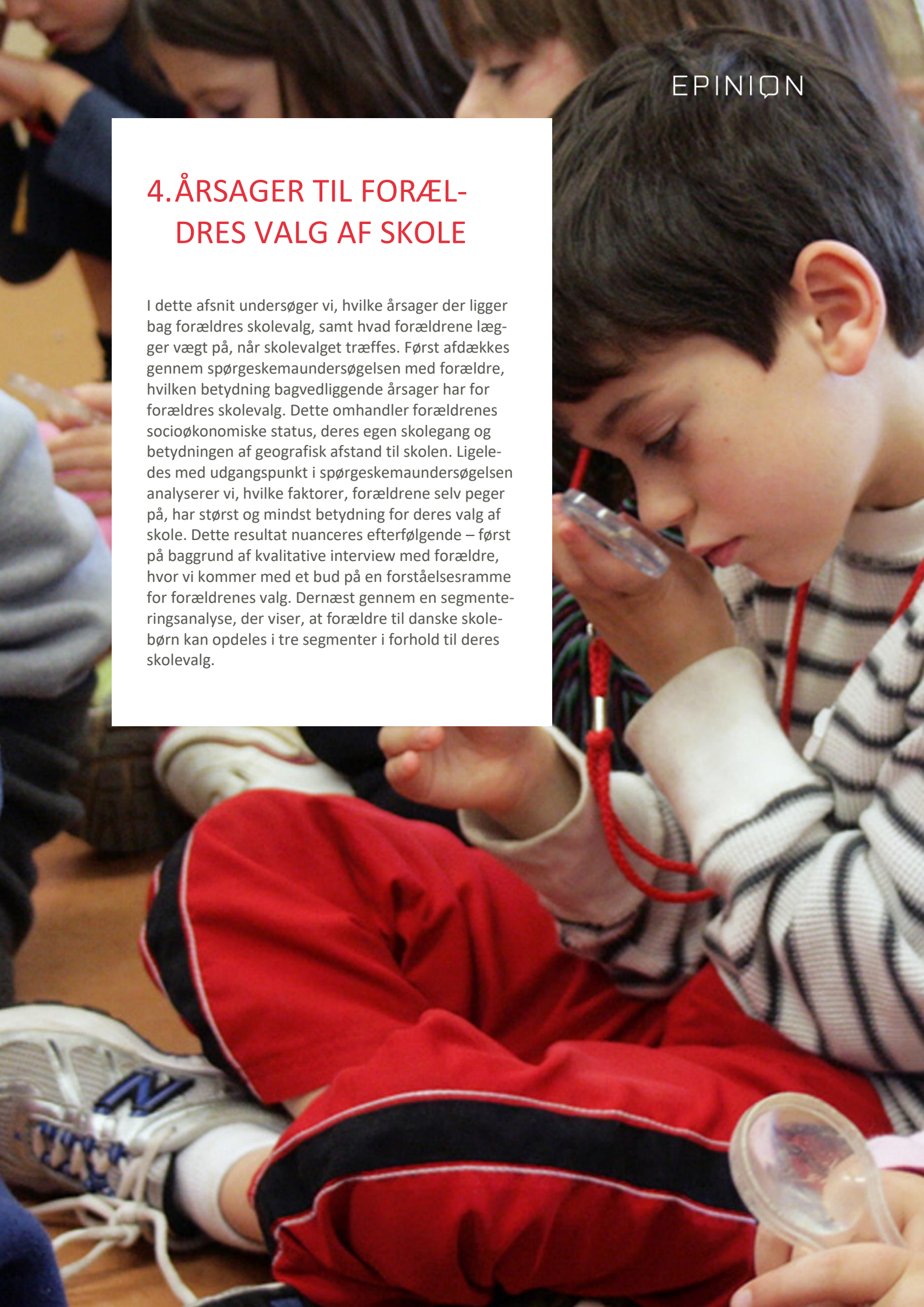

4. ÅRSAGER TIL FORÆLDRES VALG AF SKOLE

I dette afsnit undersøger vi, hvilke årsager der ligger bag forældres skolevalg, samt hvad forældrene lægger vægt på, når skolevalget træffes. Først afdækkes gennem spørgeskemaundersøgelsen med forældre, hvilken betydning bagvedliggende årsager har for forældres skolevalg. Dette omhandler forældrenes socioøkonomiske status, deres egen skolegang og betydningen af geografisk afstand til skolen. Ligeledes med udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen analyserer vi, hvilke faktorer, forældrene selv peger på, har størst og mindst betydning for deres valg af skole. Dette resultat nuanceres efterfølgende – først på baggrund af kvalitative interview med forældre, hvor vi kommer med et bud på en forståelsesramme for forældrenes valg. Dernæst gennem en segmenteringsanalyse, der viser, at forældre til danske skolebørn kan opdeles i tre segmenter i forhold til deres skolevalg.

4.1 HVILKE BAGVEDLIGGENDE ÅRSAGER KAN FORKLARE FORÆLDRES SKOLEVALG?

4.1.1 Betydningen af socioøkonomisk status for valg af skole

Forældre med lang videregående uddannelse vælger i højere grad, at deres børn skal gå på frie grundskoler end forældre med lavere uddannelsesniveau. Figur 10 viser, at 24 pct. af forældrene med lang videregående uddannelse har valgt en fri grundskole til deres barn, mens dette gælder for henholdsvis 20 pct. med mellemlang og kort videregående uddannelse, 16 pct. med gymnasial og erhvervsfaglig uddannelse og 7 pct. med folkeskole som højeste uddannelsesniveau. Tilsvarende ses en tendens til, at forældre med folkeskolen som højeste uddannelsesniveau i højere grad vælger anden folkeskole inden for kommunen som alternativ til distriktsskolen, mens forældre med lang videregående uddannelse vælger frie grundskoler.

Figur 10: Forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau fordelt på valg af skoletype

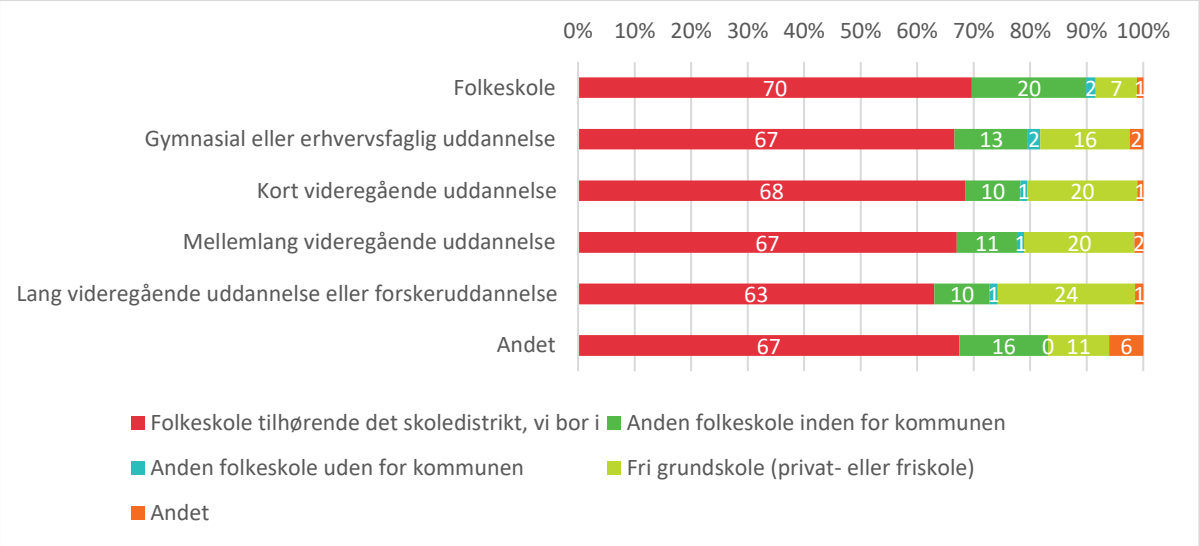

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).
Note: Spørgsmålet om skoletype er stillet både til forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, og til forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd eftersom de ny-indskrevne børn ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre til børn, der netop var indskrevet i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på?" og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på?".

En lignende tendens gør sig gældende, når man ser på husstandens indkomst. Figur 11 viser, at forældre med de højeste indkomster i højere grad vælger frie grundskoler til deres børn end forældre med lavere indkomster. Mens 26 pct. af de forældre, som har en husstandsindkomst på 1.000.000 kr. eller derover, vælger frie grundskoler til deres børn, gælder dette 10 pct. af dem med en husstandsindkomst på under 100.000 kr.

Figur 11: Valg af skoletype fordelt efter husstandens indkomst

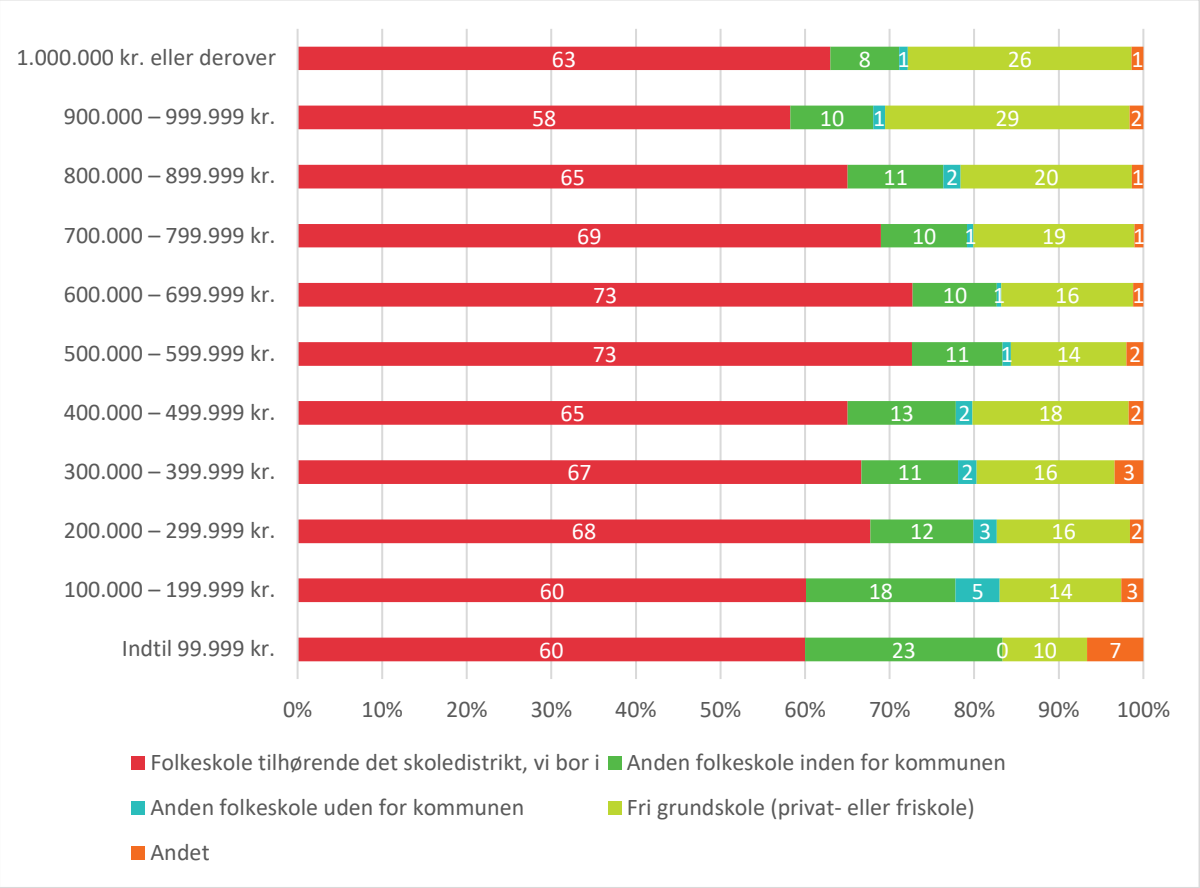

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).
Note: Spørgsmålet om skoletype er stillet både til forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, og til forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd eftersom de ny-indskrevne børn ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre til børn, der netop var indskrevet i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på?" og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på?".

Figuren viser dog også, at husstande med middelindkomst i højere grad vælger, at deres barn skal gå på den lokale distriktsskole. Således går 73 pct. af de elever, som bor i husstande med indkomst mellem 500.000 og 700.000 kroner, på den lokale distriktsskole.

Der er således en klar tendens til, at forældre med højere uddannelsesniveau og høje indkomster i højere grad vælger en fri grundskole til deres barn end forældre med lavere uddannelsesniveau og indkomst.

Der er ingen klar sammenhæng mellem skoletype og hvorvidt familien taler andre sprog end dansk i hjemmet. Der er kun en lille forskel på 3 procentpoint, idet 20 pct. af eleverne i distriktsskolen taler andet sprog, mod 23 pct. i frie grundskoler. Heller ikke i forhold til beskæftigelsesstatus er der en klar sammenhæng. Der er dog en lidt større andel af forældre, som er i beskæftigelse, der har valgt en fri grundskole til deres barn, sammenlignet med forældre, der er ledige eller uden for arbejdsmarkedet.

4.1.2 Betydning af forældrenes egen skolegang

Forældre, som selv har gået på en folkeskole, vælger også i højere grad at indskrive deres børn i folkeskolen. I nedenstående figur ses det, at 80 pct. af de forældre, som selv har gået på en folkeskole, også har deres børn i en folkeskole – hvad enten det er distriktsskolen, en anden folkeskole inden for kommunen eller en folkeskole uden for kommunen. Blandt de forældre, som ikke selv har gået på en folkeskole, er det 66 pct., der har valgt en folkeskole til deres barn, mens næsten en tredjedel har valgt en fri grundskole.

Figur 12: Valg af skoletype fordelt efter om forælderen selv har gået på en folkeskole

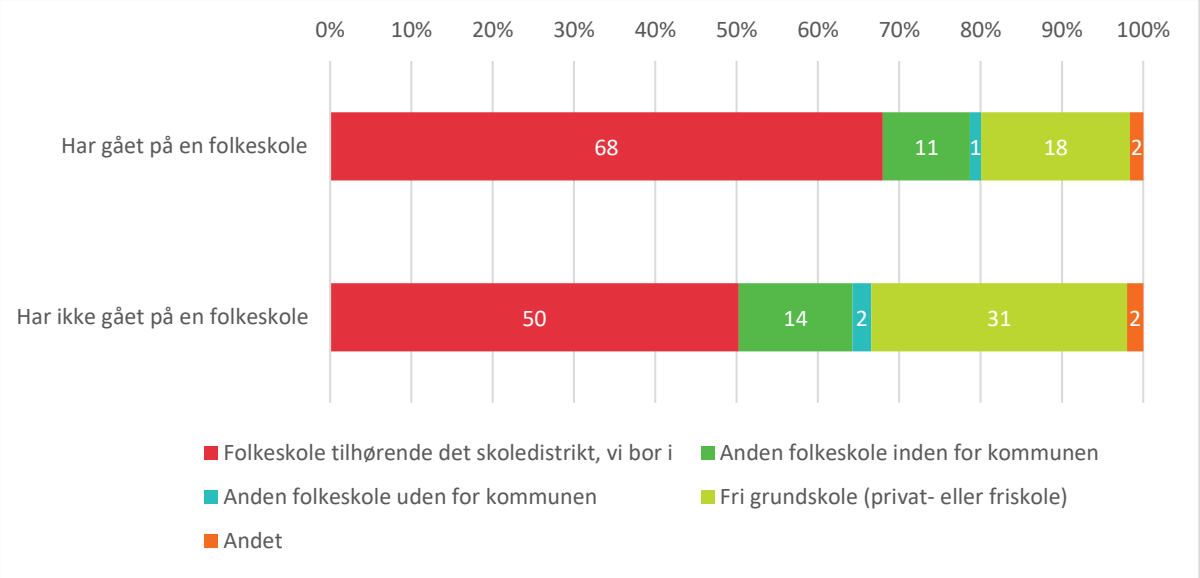

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).
Note: Baseret på spørgsmål om, hvilke typer af skole forælderen selv har gået på. Hver forælder kan sætte flere kryds, hvis de har gået på flere forskellige typer af skoler. I figuren sondres mellem, hvorvidt forælderen har gået på en folkeskole eller ej – uanset om vedkommende også har gået på andre typer af skoler. Spørgsmålet om skoletype er stillet både til forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, og til forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd eftersom børn, der netop er indskrevet i skole, ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på?", og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på?"

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen tyder altså på, at mange forældre er tilbøjelige til at vælge sammen type af skole til deres børn, som de selv har gået på. Dette gælder naturligvis især, hvis man har gode erfaringer med sin egen skole. I hvert fald viser de kvalitative interview med forældre, at de forældre, som selv har haft en god skolegang, typisk er meget åbne over for både folkeskoler og frie grundskoler, men som regel med en præference for den type skole, de selv har været tilknyttet.

Nedenstående illustration baseret på de kvalitative interview med forældre viser, at positive erfaringer med en konkret skole typisk medfører, at den vælges til, hvor negative erfaringer med en konkret skole, medfører at den vælges fra. Illustrationen viser også, at bor man ikke i samme område, hvor den personlige erfaring er oplevet, så overføres denne erfaring til skoletypen i det nye område.

På den måde bliver ens eget møde med en skoletype billedet på, hvordan en lignende skoletype vil være for ens barn.

Figur 13: Betydning af forældrenes egen skolegang for skolevalg. Baseret på kvalitative interview med forældre

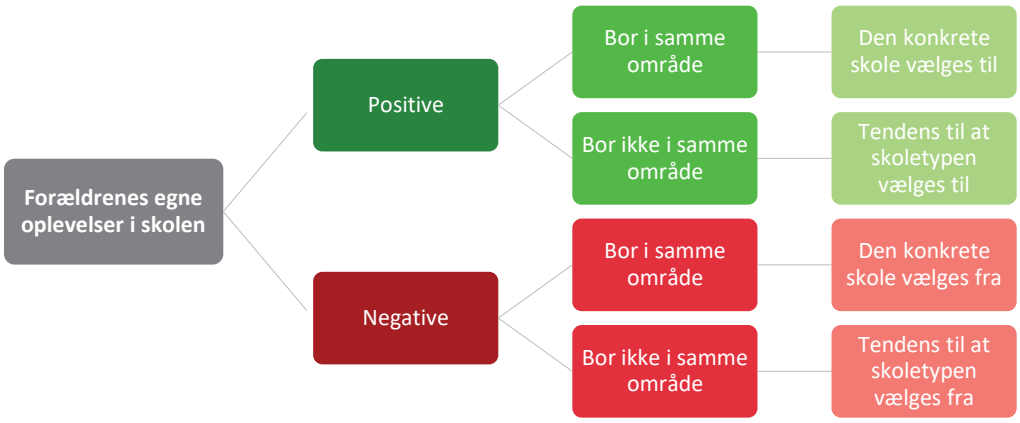

Kilde: 26 kvalitative interview med forældre.

For to af de interviewede forældre er det netop negative erfaringer fra deres egen skoletid i folkeskolen, som har fået dem til at fravælge folkeskolen til deres børn. Dette illustreres af de nedenstående citater fra to forældre, som begge har valgt en friskole til deres børn:

> *"Jeg gik bare i en klasse, hvor der var rigtigt meget uro, og man lærte ikke nok, fordi de fik lov til at fylde så meget. Sådan er folkeskolen, og det skal han (sønnen) bare ikke udsættes for."*

> *"Jeg ærgrer mig over, jeg ikke selv har gået i privatskole. Der havde været mere potentiale i mig, hvis der havde været nogen til at svinge pisken over mig. Det vil jeg gerne give mine børn."*

Flere skoleledere kan genkende ovenstående billede særligt i forhold til de forældre, som personligt har haft en god oplevelse med at gå på skolen. Her oplever de, at rigtigt mange af disse også indskriver deres børn på skolen. Dette selvom skolen ikke er distriktsskolen, og børnene derfor i princippet tilhører en anden skole i kommunen. En skoleleder udtaler:

> *"Der er en del forældre her i byen, som selv er vokset op her, og som også har gået her på skolen. Og det gør jo også noget. Det, der er deres grundlag, er også de erfaringer, som de havde personligt for 30 år siden. Og her kan vi nogen gange få nogle historier som kører videre på godt og ondt. Det er som om at de ikke oplever, at folkeskolen har forandret sig overhovedet".*

Omvendt er der også en forælder, der fortæller, at hun blev udsat for mobning som barn, da hun gik i folkeskole, men at hun på trods heraf netop har valgt folkeskolen til sine børn, da hun mener, at man i dag arbejdere mere med mobning i folkeskolen end i de frie grundskoler.

4.1.3 Betydning af afstand for skolevalg

Den geografiske afstand mellem bopæl og skole har ikke overraskende stor betydning for forældres skolevalg, idet langt de fleste forældre vælger en skole i nærheden af deres hjem. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen har ca. halvdelen af børnene (48 pct.) mindre end én kilometer til skole, og 70 pct. af børnene har under to kilometer til deres skole. Kun 12 procent har mere end fem km. Langt størstedelen af børnene går således på en skole tæt på deres hjem.

Figur 14: Afstand fra barnet bopælsadresse til nuværende eller kommende skole

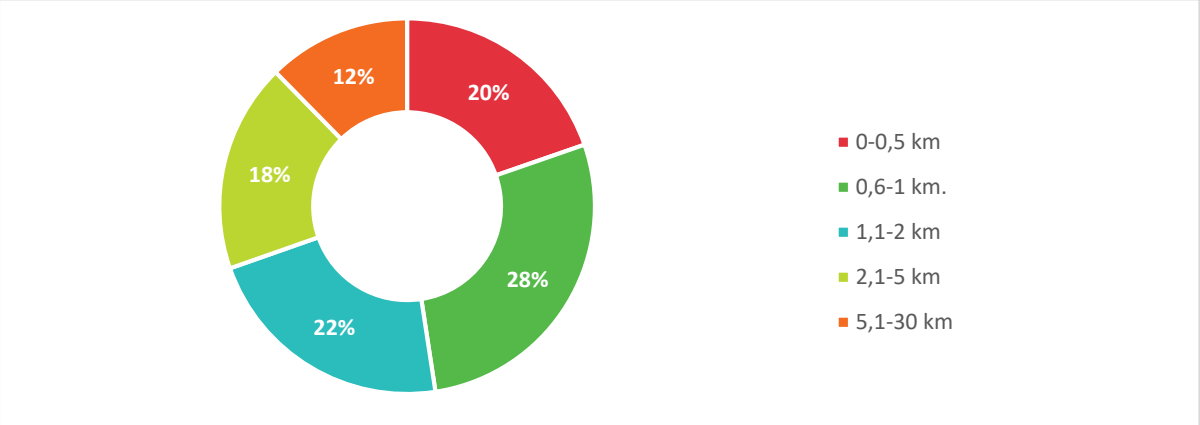

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.031).
Note: Afstand mellem bopæl og barnets nuværende eller kommende skoletype er udregnet på baggrund af koordinater i google.maps. Afstande på mere end 30 km er ekskluderet fra analysen for at tage højde for mulige fejlregistreringer. Herefter er afstandene grupperet i fem grupper baseret på fordelingen. Et antal ved ikke-svar (516) er udeladt af figuren.

I afsnit 4.2 undersøger vi, hvad forældre især lægger vægt på, når de skal vælge skole. Her fremgår det, at forældrene efter eget udsagn ikke lægger særlig stor vægt på, at der er kortest mulig vej til skolen. Dette kan i udgangspunktet virke overraskende, når det fremgår, at langt flertallet af forældre netop har valgt en skole, som ligger meget tæt på hjemmet. Det kan dog fortolkes sådan, at det ikke nødvendigvis skal være den nærmeste skole, hvis bare afstanden ikke er for stor. I hvert fald har lidt over halvdelen (51 pct.) af forældrene valgt en anden skole til deres barn end den skole, som ligger tættest på bopælsadressen. Dette fremgår af Figur 15. Det kan tolkes som et udtryk for, at mange forældre – til trods for de senere års skolened- og sammenlægninger – har mulighed for at vælge mellem flere forskellige skoler inden for relativ kort afstand fra hjemmet.

Figur 15: Er barnets nuværende eller kommende skole den skole, der ligger tættest på bopælsadressen?

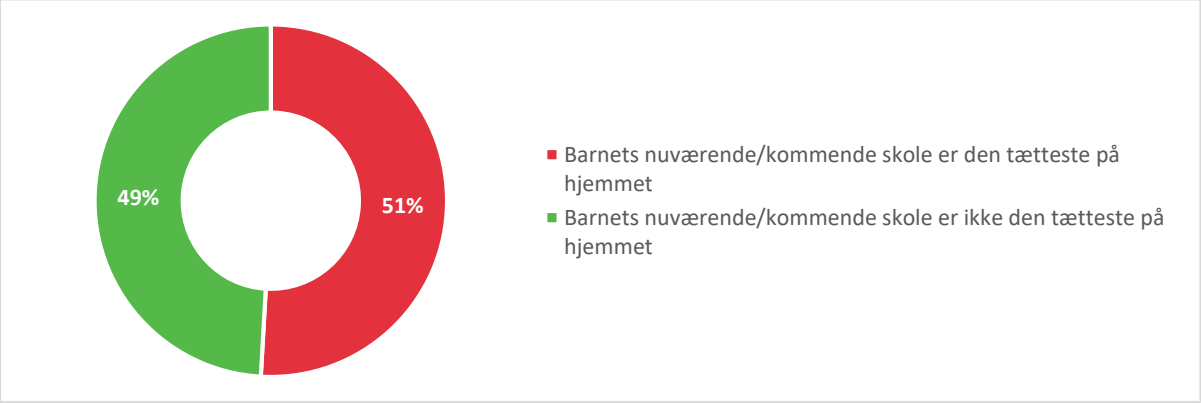

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.298).
Note: Afstand mellem bopæl og barnets nuværende eller kommende skoletype er udregnet på baggrund af koordinater i google.maps. Afstande på mere end 30 km er ekskluderet fra analysen for at tage højde for mulige fejlregistreringer. I tillæg hertil, har vi for hvert barn beregnet afstanden til den nærmeste folkeskole samt frie grundskole. På den baggrund, har vi konstrueret en variabel som måler, om elevens skole er tættere på barnets bopælsadresse end den nærmeste folkeskole eller frie grundskole. Et antal ved ikke-svar (249) er udeladt af figuren.

Ovenstående bekræftes af, at næsten alle forældre har mindst én skoletype (folkeskole eller fri grundskole) inden for en afstand af 5 kilometer fra bopælsadressen, og at cirka tre ud af fire forældre kan vælge mellem mindst én folkeskole og én fri grundskole inden for 5 kilometer. Kun to pct. af forældrene bor et sted, hvor der ikke er nogen skole inden for 5 kilometers radius.

Figur 16: Hvor mange skoletyper har barnet inden for en afstand af 5 km fra bopælsadressen?

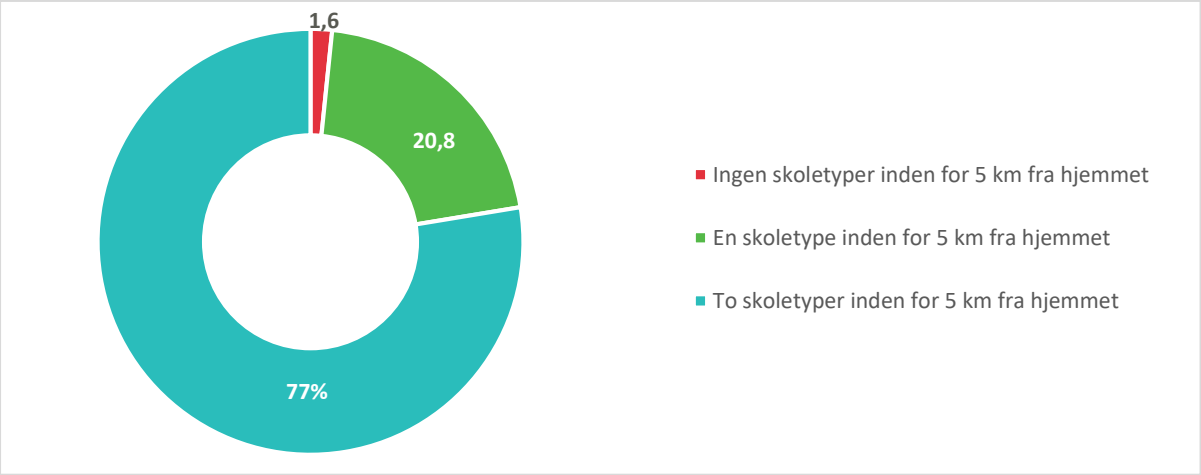

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.527).
Note: Afstand mellem bopæl og barnets nuværende eller kommende skoletype er udregnet på baggrund af koordinater i google.maps. Afstande på mere end 30 km er ekskluderet fra analysen for at tage højde for mulige fejlregistreringer. I tillæg hertil, har vi for hvert barn beregnet afstanden til den nærmeste folkeskole samt frie grundskole. På den baggrund, har vi konstrueret en variabel som måler, om hvor mange skoletyper (folkeskole og fri grundskole) barnet har inden for en afstand af 5 km fra bopælsadressen. Et antal ved ikke-svar (20) er udeladt af figuren.

Ikke overraskende er det børn, som går på en folkeskole i anden kommune, som har størst afstand til skole. Nedenstående figur viser, at 52 pct. af de børn, som er tilknyttet en folkeskole uden for kommunen, har over 5 kilometer til skolen. Det viser sig dog, at for 94 pct. af disse børn er skolen rent faktisk den, som ligger nærmest bopælen. Når forældre vælger en folkeskole i nabokommunen, skyldes det altså i langt de fleste tilfælde, at det er den nærmeste skole for barnet.

Figur 17: Afstand til nuværende eller kommende skole fordelt på nuværende/kommende skoletype

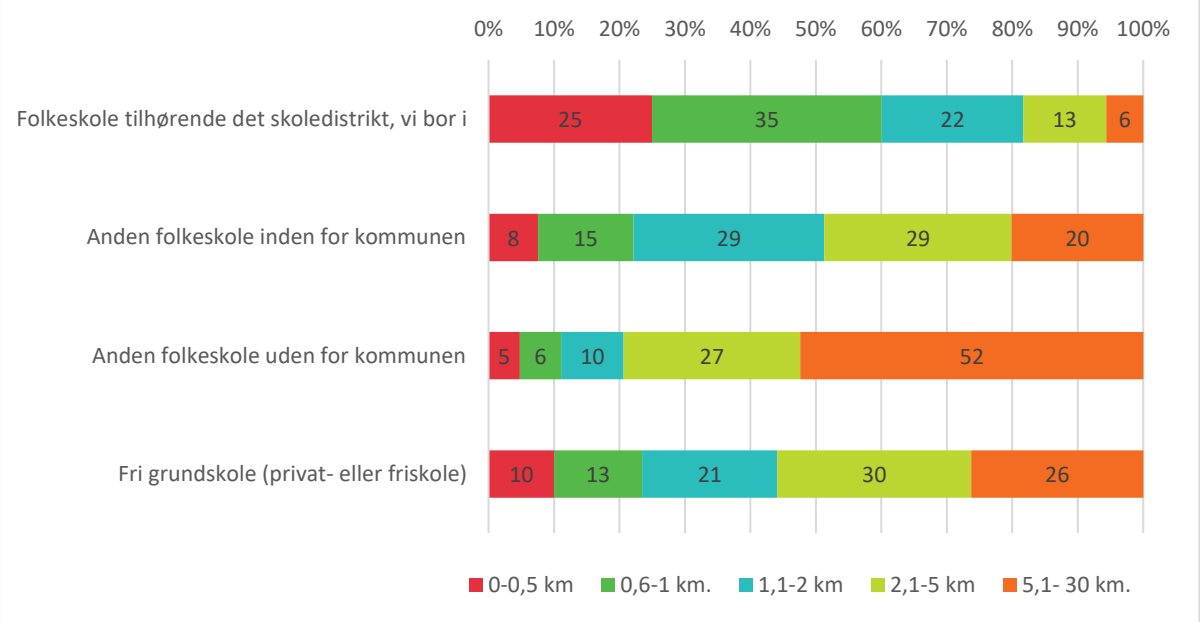

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.031).
Note: Spørgsmålet om skoletype er stillet både til forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, og til forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd eftersom børn, der netop er skoleindskrevet, ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre til børn, som netop er indskrevet i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på?" og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på?". Afstand mellem bopæl og barnets nuværende eller kommende skoletype er udregnet på baggrund af koordinater i google.maps. Afstande på mere end 30 km er ekskluderet fra analysen. Et antal ved ikke-svar (516) er udeladt af figuren.

Blandt de børn, som går på distriktsskolen, har 60 pct. under en kilometer i skole. For 36 pct. af de børn, der går på distriktsskolen, findes der faktisk en skole tættere på hjemmet end distriktsskolen. Andelen af børn, som ikke er tilknyttet den nærmeste skole, er dog langt højere på de frie grundskoler. Her er det hele 81 pct. af de elever, der går på eller skal starte på en fri grundskole, som ikke er tilknyttet den skole, der er nærmest hjemmet.

De kvalitative interview med forældre kan give en forståelse af, på hvilken måde afstanden til skole påvirker skolevalget. Skolens placering handler nemlig om meget andet end blot afstand. Forhold som transportmuligheder, sikker skolevej og sociale netværk spiller mindst en lige så stor rolle.

I de kvalitative interview skelner forældrene typisk mellem om barnet kan transportere sig selv til skolen, eller om det er nødvendigt for forældrene at køre dem. De fleste af de adspurgte forældre mener, at deres børn selv kan gå eller cykle til skole, hvis der er maksimalt 1-2 km afhængigt af barnets alder. Forældrene sætter stor pris på, at børnene selv kan komme i skole, da det gør hverdagen meget nemmere. En forælder, der har valgt den nærmeste skole, siger:

"Men spørgsmålet er jo, hvor man skal tage sit barn hen? Der er jo ikke nogen alternativer lige her i nærheden. Jeg kunne ikke få min hverdag til at fungere, hvis jeg skulle køre dem hver dag"

I forhold til sikker skolevej lægger de interviewede forældre især vægt på, at de mindste børn ikke skal krydse store eller meget trafikerede veje. De lægger ligeledes stor vægt på, at der er etableret cykelstier eller foretaget andre foranstaltninger, som rent sikkerhedsmæssigt kan give tryghed under transport til skolen.

"Der er to skoler, som er placeret tæt på os. Den ene ligger inde i byen, og der er desuden meget trafik på vejen omkring denne skole. Den anden ligger et sted, hvor der er en sikker vej derhen. Det er den, som vi har valgt"

Det er også vigtigt for forældrene, at skolen er placeret rigtigt i forhold til deres sociale netværk, så barnet bliver tilknyttet en skole, hvor det kender andre børn – eksempelvis fra børnehaven. Dette giver oplevelsen af, at barnet ikke er alene. Herudover nævnes det, at man ved at vælge en skole, som lægger tæt på bopælen, har nemmere ved at indgå i legeaftaler.

"Det er så nemt af praktiske årsager. Her tænker jeg blandt andet også på legeaftaler. Det er ikke så nemt at have to store børn med hjem på cyklen"

I de kvalitative interview kommer det også frem, at hvis man alligevel skal køre sit barn i skole, er man mere tilbøjelig til at kigge på skoler placeret i længere afstand til hjemmet. De fleste forældre, der kan vælge skoler inden for 5 kilometer, er derimod tilbøjelige til ikke at orientere sig i forhold til skoler længere væk.

Afstanden til skolen afhænger ikke udelukkende af skolevalget, men kan også afhænge af, hvor man har valgt at bo. Som det fremgår af nedenstående figur svarer **s**tørstedelen af forældrene (67 pct.), at overvejelser om skoledistrikter *ikke* har spillet en rolle for, hvor de har valgt at bo. Der er dog også henholdsvis 19 pct. og 11 pct. af forældrene, der svarer, at overvejelser om skoledistrikter i høj grad eller i nogen grad har spillet en rolle.

Figur 18: Har overvejelser om skoledistrikter spillet en rolle for, hvor I har valgt at bo? (procentangivelse)

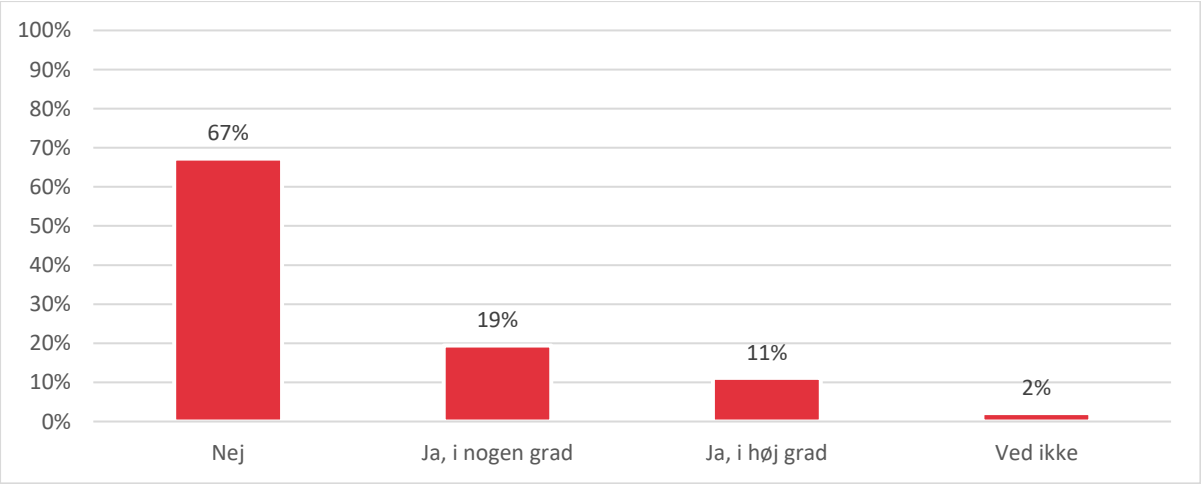

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).

Flere forældre fortæller ligeledes i de kvalitative interviews, at de har bosat sig efter hvilken skole, de gerne ville have deres barn tilknyttet, eller i et område med "gode" skoler. Har man børn og skal flytte, så er skoler og daginstitutioner noget, som allerede vurderes og undersøges i forbindelse med bosætning. Disse forældre har derfor i nogle tilfælde undersøgt skolerne flere år, før deres barn skal starte. En forælder siger blandt andet:

> *"Det betyder simpelthen så meget, så det var da noget, som vi kiggede meget på, da vi skulle flytte. Vi undersøgte derfor hvilke skoler, der var i de forskellige områder og byer som, vi havde kig på"*

En anden forælder fortæller:

> *"Førhen boede vi på den "forkerte" side af gaden i forhold til, hvilken skole vi var tilknyttet, og det var næsten umuligt at komme ind. Derfor ville vi gerne flytte"*

De omkringliggende skoler kan således indgå som et væsentligt parameter for nogle (kommende) forældre, når de køber hus.

4.2 HVAD LÆGGER FORÆLDRE VÆGT PÅ, NÅR DE VÆLGER SKOLE?

I dette afsnit ser vi nærmere på forældrenes generelle præferencer, når det kommer til valg af skole til deres barn. Figur 19 viser den relative betydning af forskellige karakteristika ved en skole.

Resultaterne er baseret på en MaxDiff-analyse, hvor forældrene er blevet bedt om at vælge den vigtigste og den mindst vigtige faktor blandt fem forskellige valgmuligheder. Dette gentages i alt otte gange til faktorernes vigtighed kan rangordnes. Baseret på forældrenes besvarelser har vi beregnet relative værdier for hver faktor. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0 (mindst vigtigt) til 100 (mest vigtigt), hvor alle faktorer ville have værdien 5,5, hvis de havde lige stor betydning (100 delt med 18 faktorer). De respektive faktorers størrelse kan fortolkes relativt til hinanden, så en faktor med en score på 4 er dobbelt så vigtig, som en faktor med en score på 2.

Fire faktorer har særlig stor betydning, når forældre skal vælge skole til deres børn, nemlig:

- at eleverne trives godt på skolen,
- at skolen har dygtige lærere,
- at skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling, og
- at skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling.

Ifølge forældrene er det derimod mindre vigtigt, om det er en folkeskole eller fri grundskole, og om skolen er gratis.

Figur 19: Relativ betydning af enkeltfaktorer for forældres skolevalg. Gennemsnitlig præferencescore.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.928).
Note: Baseret på forældrenes besvarelser på MaxDiff-analyse, hvor forældrene er blevet bedt om at rangordne fem forskellige skolekarakteristika af gangen i alt otte gange. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0-100, hvor en værdi på 5,5 svarer til, at de enkelte faktorer har lige stor betydning (100/18 faktorer). De respektive faktorers størrelse kan fortolkes relativt til hinanden. Et antal ved ikke-svar (619) er udeladt af analysen.

I det følgende beskrives først faktorerne med størst betydning, dernæst dem med mellem betydning og til slut faktorerne med lavest betydning.

4.2.1 Faktorer med størst betydning

De fire højest rangerede faktorer omhandler alle elevernes faglige og sociale trivsel på skolen. Det vigtigste for forældrene er altså at vælge en skole med dygtige lærere, og hvor forældrene har en fornemmelse af, at eleverne trives og udvikler sig både fagligt og socialt.

Dette fokus på social og faglig trivsel ses også i de kvalitative interview med forældre. Forældrene fortæller, at trivsel er en helt afgørende faktor, når de skal vælge skole til deres barn. Ved **social trivsel** lægger forældrene vægt på, at der skal være gode og positive relationer mellem forældre, børn og lærere. Eleverne skal komme godt ud af det med hinanden, og der skal være plads til alle. Hertil er det vigtigt for forældrene, at børnene får nogle gode venner i skolen, som de kan lave legeaftaler med. I den forbindelse er det også vigtigt, at forældrene har gode relationer til hinanden. En forældre beskriver det således:

> *"Legeaftaler og forældreinvolvering hører ind under trivsel. Det er vigtigt, at man som forældre kan ringe til hinanden. Vi har også forældrefester, så vi kan lære hinanden bedre at kende. Så kan man ringe til hinanden, hvis ens barn har været udsat for noget, eller nogen har sagt noget dårligt til det. Dette giver mulighed for at tale om tingene og prøve at tage det i opløbet"*

Gode forældrerelationer er således vigtigt for, at eleverne kan skabe positive fællesskaber og venskaber. Hertil er det vigtigt for forældrene, at lærerne undersøtter den sociale trivsel hos alle elever. Dette er væsentligt for elevernes personlige udvikling og klassedynamikken generelt. Forældrene skal således være trygge ved, at lærerne handler, hvis de oplever, at nogle børn bliver drillet eller holdt udenfor. Dermed er relationen mellem lærerne og eleverne også af central betydning for forældrene. Ifølge forældrene er den sociale trivsel desuden en forudsætning for, at eleverne kan udvikle sig fagligt.

Elevernes faglige trivsel handler for forældrene i høj grad om lærernes faglighed og evne til at skabe gode rammer for elevernes læring. Der er dog væsentlig forskel på, hvad forældrene oplever som gode rammer for læring. For nogle af de interviewede forældre handler det især om et godt socialt miljø i klassen, mens andre forældre fokuserer på disciplin, ro, rutiner og faste rammer. Lærerne skal desuden kunne rumme forskellige faglige niveauer – både de dygtigste elever og elever med faglige udfordringer. Forældrene lægger således vægt på, at deres børn skal have det bedst mulige udgangspunkt for at lære noget fagligt. Dette betyder ikke, børnene nødvendigvis skal have et højt gennemsnit, når de går ud af 9. klasse. Det handler nærmere om, at lærerne og skolen skal give de bedste forudsætninger for, at eleverne udvikler sig fagligt uafhængigt af, hvilket fagligt niveau de er på. En forælder beskriver det således:

> *"Faglighed er, at lærerne sørger for, at der er faglighed i timerne. Eleverne skal til afgangseksamen og have en videre uddannelse. Hovedformålet med at gå i skole er at læse og regne osv. Det er faglighed, der er i fokus (…). Men det kan også skyldes min egen baggrund. De var ligeglade med faglighed og om vi fik noget ud af timerne. Derfor synes jeg faglighed er vigtigt. Selvfølgelig inden for de forskellige niveauer. De dygtige skal blive endnu dygtigere, og de mindre dygtige skal selvfølgelig også udvikle sig"*

Selvom faglighed altså vægter højt hos forældrene, tyder hverken spørgeskemaundersøgelsen eller de kvalitative interview på, at forældrene fokuserer ret meget på skolens karaktergennemsnit. I spørgeskemaundersøgelsen vægter forældrene således dygtige lærere (13,0) mere end tre gange så højt som, at eleverne generelt får gode karakter (4,1). Som det fremgår af både spørgeskemaundersøgelsen (se afsnit 6.3.2) og de kvalitative interview med forældre, er det også et klart mindretal blandt forældre, som på forhånd har undersøgt karaktergennemsnittet på den skole, de har valgt til deres barn. Hos de interviewede forældre, hvor karaktergennemsnittet har haft en betydning for deres valg, har der været tale om et fravalg af en skole, fordi skolens samlede karaktergennemsnit var for lavt.

Som nævnt er "**dygtige lærere**" den næstvigtigste faktor for forældrene. Det er derfor vigtigt at forstå, hvad forældrene opfatter som en dygtig lærer. Her bidrager de kvalitative interview blandt forældre med væsentlige indsigter, som kan samles under tre overordnede parametre, nemlig:

- evnen til at engagere eleverne fagligt,
- evnen til at skabe et godt læringsrum,
- evnen til at kommunikere med forældrene.

I forhold til det første parameter - evnen til at engagere eleverne fagligt - så handler dette blandt andet om lærerens evne til at "brænde igennem" og overføre egen entusiasme for faget til eleverne. Flere forældre udtaler således, at en dygtig lærer er afgørende for, om et fag bliver spændende for barnet at deltage i. En forælder konkretiserer dette således:

> *"Hun [læreren] underviser på en måde og i et sprog, så alle er med. Det er også de eksempler, som hun bruger. Det er noget som de [eleverne] kan relatere til… Det bliver sjovt at have matematik, fordi hun er dygtig"*

En dygtig lærer formår, ifølge forældrene, også at 'skabe et godt læringsrum i klassen', hvilket handler om både ro, tryghed og rummelighed. I forhold til ro henvises der i interviewene til, at det betyder, at eleverne har respekt for læreren, hører efter og opfører sig ordentligt i vedkommendes timer. Med hensyn til tryghed og rummelighed bliver det nævnt, at læreren skaber et rum, hvor det er i orden at stille 'dumme spørgsmål', og hvor både de fagligt stærke og svage får plads. Det fremhæves, at det gode læringsrum i høj grad er afhængig af en god voksenrelation. En forælder udtaler blandt andet:

> *"Det er altafgørende, at de er trygge ved at gå i skole, og at der er god relation til læreren. Denne gode voksenrelation skabes over tid ved stabilitet… Det er, at man kan snakke om tingene… Det skaber en rigtig god klasse, og de har jordens bedste lærer, der er megagod til det sociale"*

Sidst er den 'dygtige' lærer, ifølge forældrene, én, som evner at kommunikere klart og direkte med dem. Det er en person, der siger tingene, som de er, lytter til forældrene, og som er proaktiv, hvis der skal handles på noget i forhold til barnet. Dermed er det også en lærer, som tør tage de svære samtaler.

4.2.2 Faktorer med middel betydning

Fire faktorer tillægges middelstor betydning, nemlig:

- at skolen lægger vægt på kommunikation mellem skole og hjem,
- at der er forholdsvis små klasser,
- at skolen er mangfoldig,
- at venner og familie har fortalt, at det er en god skole.

Som det fremgår af Figur 19 ligger disse alle over gennemsnittet, dvs. scoren på 5,5 som hver faktor ville opnå, hvis alle forhold var lige vigtige.

Kommunikationen og relationen mellem skole og hjem beskrives i de kvalitative interview, som en god og positiv dialog mellem lærer, elever og forældre. Hertil beskriver forældrene vigtigheden af en ærlig og åben kommunikation med skolen, hvor skolen også lytter til, hvad forældrene selv oplever i forhold til barnets faglighed og trivsel. Flere af forældrene peger på, at de, allerede før barnet startede i skole, oplevede en god dialog med skolen, hvor skolen var ærlig omkring dens rammer og vilkår, samt hvad de kunne tilbyde deres barn. Derudover lægger nogle forældre vægt på skolens tydelighed i forhold til at kommunikere deres værdier og pædagogisk tilgang. Disse forældre er tiltrukket af en skole, som har nogle stærke værdier, der adskiller skolen fra andre omkringliggende skoler.

Mangfoldighed i skolen og klassen ses både som en fordel og ulempe, når forældrene i interviewene nuancerer deres forståelse af mangfoldighedens betydning. Fælles for forældrene er dog, at mangfoldighed i skolen ofte knyttes an til andelen af tosprogede. De forældre, som ser en mangfoldig elevsammensætning (med hensyn til etnicitet) som en fordel, beskriver det som berigende, at der på skolen er tosprogede elever, som kommer med en anden baggrund. En forældre beskriver det således:

> *"Der er flow ind og ud af folkeskolen, men vi oplever ikke, at det skaber uro i klasse. Vi oplever det derimod som berigende. Hertil har det givet meget, at der er tosprogede børn, som kommer med en anden baggrund"*

Otte ud af de 26 forældre, som vi har interviewet i forbindelse med undersøgelsen, har enten selv udenlandsk baggrund eller er gift/samboende med en ægtefælle med udenlandsk baggrund[6]. Hvis den ene eller begge forældre har udenlandsk baggrund, ser interviewpersonerne typisk mangfoldigheden som en styrke, som giver plads til forskellighed.

De forældre, som i højere grad ser mangfoldigheden som en ulempe, fortæller, at der gerne må være nogle elever med anden etnisk baggrund, men det må ikke blive på bekostning af fagligheden og trivslen i klassen. Hertil beskriver nogle forældre, hvordan mangfoldigheden ikke må betyde mindre fokus på dansk kultur og traditioner. Mangfoldigheden er således ikke i sig selv problematisk, men det kan blive en ulempe, hvis det medfører, at skolen eller klassen ikke kan leve op til de faktorer, som har størst betydning for forældrene.

[6] Heraf fem med vestlig baggrund og tre med ikke-vestlig baggrund.

Flere forældre fremhæver, at det er vigtigt med **små klasser**. De ser dette som en forudsætning for høj faglighed og trivsel. Særligt forældre til børn, der kræver lidt ekstra støtte, tillægger små klasser stor vægt. Men også mere generelt er der en bekymring blandt de interviewede forældre om, at store klasser svækker fagligheden i undervisningen og børnenes muligheder for at udvikle sig fagligt. Andre er også bekymrede for, at store klasser giver mere uro. En forælder fortæller det således:

> *"De endte i væsentligt større klasser, og der begyndte vi at få sved på panden over, at vores søn skulle gå i en klasse med 29 elever fremfor de 23, de var nu, som jeg i forvejen synes var mange. Socialt havde han det rigtigt godt, men fagligt var vi bekymrede, fordi han godt kunne være en medløber på ballade. Og alt andet lige er det bare sværere at få ro i en større klasse"*

Skolens ry blandt venner og bekendte tillægges også relativ stor vægt. Som vi beskriver i afsnit 6.3.2 om forældrenes kilder til information om skolerne, er netop mund-til-mund-metoden meget udbredt, og mange forældre lader sig påvirke af, hvad de hører andre forældre, venner og naboer fortælle om skolerne i området.

> *"Vi snakkede lidt, spurgte folk om det var en god skole. 6 år senere, når man selv har prøvet det, er man selv den der bliver spurgt. Vi spurgte, hvad folk syntes og gik efter hvad vi hørte"*

Som en forælder fortæller, så handler skolevalg meget om mavefornemmelse, og andre forældres anbefalinger er med til at give ro i maven og tryghed. For som forældrene fortæller, så ved man jo ikke rigtig, hvad man får, før børnene starter.

4.2.3 Faktorer med mindre betydning

Ti faktorer tillægges mindre vægt end gennemsnittet, dvs. de ti faktorer med en score under 5,5 i Figur 19. Vi vil ikke uddybe dem alle i dette afsnit, men blot omtale på dem, hvor resultatet er anderledes end forventet.

Karakterer tillægges som tidligere nævnt mindre betydning. De ses ikke af mange som en indikator på skolens og lærernes faglighed. Dette fund adskiller sig fra forskningsresultater fra bl.a. England, hvor forskere har vist, at skolens faglige præstationer (testscores) har betydning for forældrenes skolevalg.[7] Men som det vil blive diskuteret i afsnit 4.2.4, så synes tiltroen til skolerne generelt at være høj i Danmark blandt forældrene, hvorfor der generelt er tillid til, at skolen lærer børnene, det de skal.

Det er interessant, at **afstand til skolen** ifølge forældrenes svar i spørgeskemaundersøgelsen ikke spiller nogen særlig stor rolle. Dette adskiller sig fra analysens resultater i afsnit 4.1.3, hvor vi viser, at langt de fleste forældre vælger en skole tæt på bopælen til deres børn. Der er flere mulige forklaringer på, hvorfor forældrene ifølge spørgeskemaundersøgelsen ikke lægger særlig stor vægt på, at "der er kortest mulig vej til skolen", men at de faktiske skolevalg alligevel viser, at langt de fleste forældre vælger en skole i nærheden. For det *første* kan det skyldes, at betydningen af afstand har en

[7] Burgess, Simon et al (2015). "What Parents Want: School Preferences and School Choice", *The Economic Journal,* Volume 125, Issue 587, September 2015, s. 1262–1289

mere latent karakter (se afsnit 4.3 for en uddybning). For det *andet* kan det som nævnt i afsnit 4.1.3 hænge sammen med, at afstanden ikke må blive for stor, men omvendt heller ikke behøver være den kortest mulige. Endelig kan det for det *tredje* forklares med, at det i mindre grad er den korteste mulige afstand, der er vigtig, men at placeringen lige så meget handler om sikker skolevej eller det sociale netværk. Som det ses af Figur 19, så har **kammerater på skolen** dobbelt så stor betydning som afstanden til skolen.

Type af skole, herunder om det er en folkeskole eller en fri grundskole, og om skolen har et bestemt religiøst eller pædagogisk grundsyn, bliver rangeret lavt i forhold til de andre faktorer. Danske forskere har ellers peget på, at en skoles religiøse, pædagogiske eller politiske profil har væsentlig betydning for forældres valg af frie grundskoler.[8] Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen tyder imidlertid på, at selvom disse forhold kan have stor betydning for enkelte forældre, er andre forhold end skoletype vigtigere for langt størstedelen af forældrene.

Andelen af to-sprogede elever og **elever med ressourcestærke forældre** vægtes også relativt lavt af forældrene. Dette er i overensstemmelse med en nyere britisk undersøgelse[9], der viser, at forældrene lægger mindre vægt på skolernes etniske sammensætning end skolernes faglige præstationer (testscores), socioøkonomiske sammensætning og afstand til hjemmet, når de skal vælge skole til deres barn. Som beskrevet ovenfor under mangfoldighed er der dog flere forældre, som fortæller i interviewene, at de ser en klar grænse for antallet af to-sprogede på en skole. Nogle forældre forbinderer en høj andel af tosprogede elever med en risiko for et lavere fagligt niveau eller dårligere trivsel på skolen.

4.3 HVORFOR HAR DISSE FAKTORER BETYDNING?

Forældrenes skolevalg er kompleks, og international forskning har allerede vist, at den proces, hvorigennem forældre til- og fravælger skoler, er langt mere kompliceret, end politikere og forskere ofte antager[10]. Dette bekræftes også af denne undersøgelse, hvor særligt den kvalitative analyse af forældreinterview viser, at forældres skolevalg ikke består af en samlet og velunderbygget afvejning af fordele og ulemper ved forskellige skoler. Processen består derimod typisk af en række til- og fravalg, hvoraf nogle er refleksive af karakter, og andre mere latente. Dette er i tråd med forskningen på området, hvor bl.a. Bosetti og Pyryt har påvist, at forældres skolevalg sker på baggrund af en

[8] På baggrund af tre ældre undersøgelser kategoriserede Niels Egelund i 2006 tre årsager til valg af en fri grundskole, hvoraf ønsket om en bestemt pædagogisk, politisk, national eller religiøs profil var den første årsag (Egelund, N., 2006, "Forældre og de frie grundskoler" i Undervisningsministeriets Tidsskrift Uddannelse, 39. årgang. Ligeledes angiver Palle Rasmussen i 2017, at der er mindst tre typer af motiver for forældres valg af frie grundskoler, hvoraf værdigrundlag er det ene motiv (Rasmussen, P., 2017, "Professor: Drop den forenklede modstilling af folkeskole og frie skoler" i Altinget.dk den 20. januar 2017.

[9] Burgess, Simon et al (2015). "What Parents Want: School Preferences and School Choice", The Economic Journal, Volume 125, Issue 587, September 2015, s. 1262–1289

[10] Cucchiara og Horvat (2015):" Choosing selves: the salience of the parental identity in the school choice process", *Journal of Educational Policy*; 29, 4.

blanding af forskellige "rationaliteter". Forældres sociale og kulturelle normer og værdier fungerer som et filter, der betinger hvilke faktorer, de prioriterer, og hvilket udbytte, de gerne vil maksimere[11]. Dette medfører blandt andet, at antagelser, personlige historier og anden form for uformel viden og information spiller en væsentlig rolle for forældres beslutningsproces vedrørende deres barns uddannelse[12].

Analysen af de kvalitative interview med forældre tyder på, at skolevalg med fordel kan betragtes som en flerleddet proces, hvor en række, ofte latente, faktorer udgør filteret for forældrenes valg og efterlader en mulig pulje af skoler, som forældrene træffer deres valg imellem. I de kvalitative interview med forældre har vi først bedt dem beskrive deres familiestruktur, hvor de bor, hvilke skoler, der er i nærheden, samt hvorfor de valgte den pågældende skole til deres ældste barn. Dette har givet et billede af de mere latente faktorer, dvs. hvilke rammer et skolevalg træffes indenfor. Disse rammefaktorer opleves ofte som selvfølgeligheder af den interviewede, hvorfor de ikke altid italesættes eksplicit. Når vi beder dem om aktivt at reflektere over deres valg, har geografi, skoletype og skolens ry vist sig som naturlige afgræsninger, som den interviewede uden videre refleksion har brugt til at afgrænse sine valgmuligheder. At en skole har et højt karaktergennemsnit er således ikke den primære årsag bag mange forældres valg af skole, hvorimod et lavt gennemsnit kan være den afgørende årsag til at en skole helt udelukkes som en mulighed.

Disse centrale latente faktorer er udledt ved at spørge ind til processen, da forældrene skulle vælge skole til deres børn. Herunder eksplicit spørge dem om, hvorvidt de havde overvejet skoler, som lå længere væk eller tættere på, om de havde overvejet en fri grundskole eller folkeskole, osv. Vi har dermed tvunget dem til at forklare og forholde sig til nogle af de faktorer, som de ellers ville tage for givet, når man beder dem om at reflektere over, hvorfor de valgte den pågældende skole til deres barn. Senere i interviewet har vi bedt dem prioritere mellem 14 kort indeholdende forskellige faktorer, som man kan lægge vægt på ved skolevalg. Her har forældrene således aktiv skulle tage stilling til, hvad de lægger vægt på ved valg af skole, hvorfor deres svar automatisk bliver mere reflekterede og bagudskuende af karakter. Disse svar afspejler med andre ord, hvad forældrene *ønsker* at lægge vægt på.

Nedenstående display viser, hvilke faktorer der implicit fremkommer som årsager til skolevalg under forældrenes indledende beskrivelse af processen, og hvilke faktorer forældrene selv peger på under "kortspillet". Resultaterne er baserede på de 26 kvalitative interview med forældre og derfor ikke generaliserbare i statistisk forstand.

---

[11] Bosetti og Pyryt (2007):" Parental motivation in school choice. Seeking the competitive egde*", Journal of School Choice*; 1, 4.
[12] Ball and Vincent (1998): "I heard it on the grapevine: "hot" knowledge and school choice", *British Journal of Sociology of Education*; 19, 3.

Display 1: Årsager til forældres valg af skole baseret på 26 kvalitative interview med forældre

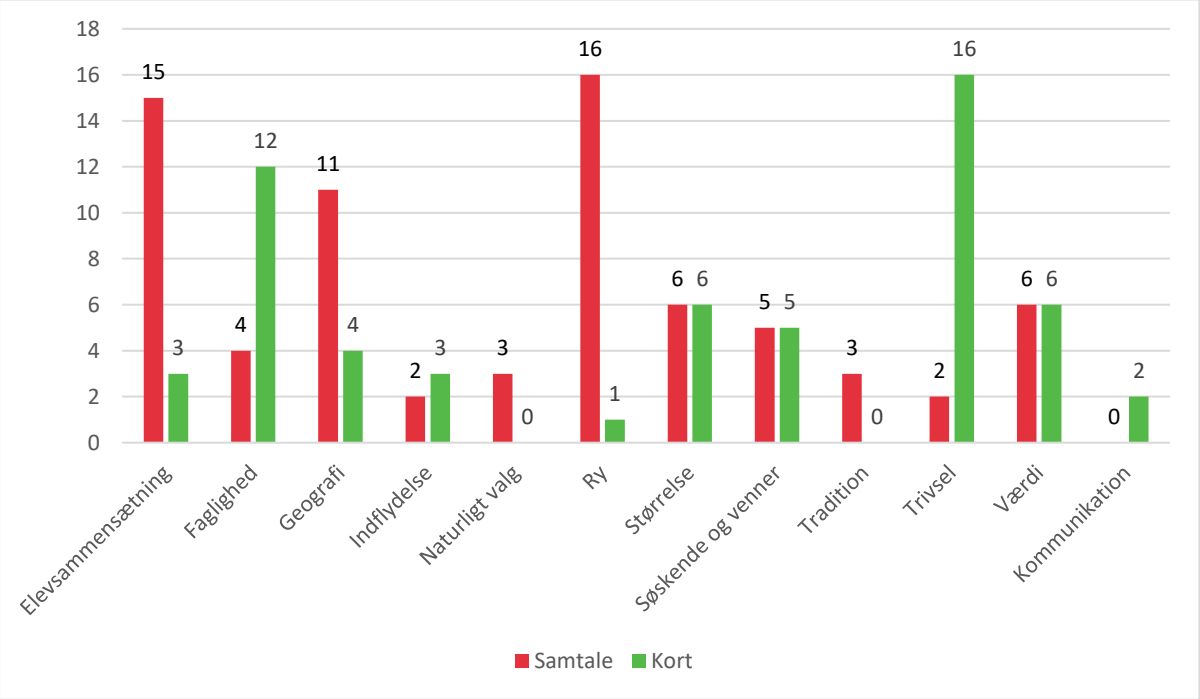

Kilde: Kvalitative interview med 26 forældre og Epinions kodning af disse.

Det ses her, at selvom elevsammensætning (primært forstået som andelen af tosprogede elever), geografi og skolens ry udgør de væsentligste årsager i samtalen, så er det ikke disse årsager, som forældrene selv peger på blandt årsagerne på de 14 kort. Dette tyder på, at disse årsager har en mere latent karakter. Lige som i MaxDiff-analysen vælger forældrene i stedet for primært faglighed og trivsel. Faktisk så er det kun tre forældre, der også vælger elevsammensætning i kortspillet, fire der vælger geografi og en enkelt, der vælger skolens ry. En forælder fortæller fx indledningsvist, at det har været et klart valg at bosætte sig et sted, hvor der ikke er for mange elever med anden etnisk baggrund end dansk, men i valget af kort fremhæves det af forælderen, at elevsammensætning ingen betydning har.

For nogle forældre er der sammenfald mellem de latente og refleksive årsager. Dette gælder, når forældrene helt bevidst fra starten søger en bestemt skole, fx at det er et ufravigeligt krav, at det er en lille skole eller en skole med en særlig profil, fx en religiøs skole, en skole med en særlig pædagogisk profil eller en skole med bestemte værdier.

Ovenstående kvalitative resultater indikerer, at forældrene træffer et valg af skole baseret på nogle ofte, men ikke nødvendigvis, latente faktorer, der definerer puljen af mulige skoler. Inden for denne pulje af mulige skoler udvælges så den skole, hvor forældrene mener, at de kan få deres mere principielle ønsker opfyldt. Denne proces foregår ofte mere eller mindre latent, og for en stor del af forældrene er den ganske ukomplicieret, enten fordi de ikke har et stort udbud af skoler at vælge imellem, eller fordi de selv reducerer puljen af mulige skoler til blot at være distriktskolen – enten fordi de ikke er bekendte med det frie skolevalg, eller fordi de har tillid til, at den fint kan løse opgaven.

Som illustration på ovenstående analyse har vi udarbejdet en behovspyramide (se Figur 20Figur 20). Nederst er de grundlæggende faktorer, der definerer rammerne for valget. Nogle af disse er latente, fx at man ikke tænker over, at man vælger en af de skoler, som ligger tæt på hjemmet, eller at man automatisk har frasorteret en skole med høj andel af to-sprogede. Andre faktorer kan være af mere eksplicit karakter ofte knyttet til type af skole, det kan fx være at man ved, at man vil have sit barn på en religiøs skole eller en skole med en særlig pædagogisk tilgang. Disse **rammefaktorer** afgør således, hvad man som forældre definerer som puljen af mulige skoler. Rammefaktorerne og de tilhørende "tærskelsværdier" er derfor også meget forskellige fra forældre til forældre. For nogen er en kort og sikker vej til skole afgørende, mens dette ikke betyder så meget for andre. For nogen er den øvre grænse for andelen af to-sprogede elever på en skole 50 pct., hvor den for andre er på 10 pct.

Inden for rammefaktorerne er der således en pulje af skoler, som forældrene vælger imellem. Skolevalget træffes her især på baggrund af nogle **primære faktorer**, som forældre lægger vægt på ved valget af skole. Disse faktorer er typisk af principiel karakter og repræsenterer de mere refleksive overvejelser, som forældre baserer deres valg på. Dette knytter sig typisk til de fire faktorer, som ifølge MaxDiff-analysen har størst betydning for forældrenes skolevalg, nemlig trivsel, dygtige lærere samt social og faglig udvikling.

Endeligt er der de **sekundære faktorer**, som er de øvrige faktorer, som forældrene prioriterer, når rammefaktorerne og de primære faktorer er opfyldt. Dette kan være klassens størrelse, skolens karaktergennemsnit, forældresamarbejde og skolens fysiske rammer. Dette kan være "tungen på vægtskolen" for forældre, når de skal vælge mellem, hvad de ellers ser som ligeværdige skoler i forhold til de primære faktorer. De vil dog aldrig blive prioriteret over de primære faktorer. Når forældre således tilkendegiver, at klassens størrelse har stor betydning, og at de har valgt skole efter det, så er det aldrig på bekostning af – men snarere fordi de understøtter – de primære faktorer, eksempelvis børnenes trivsel.

Figur 20. Behovspyramide for skolevalg

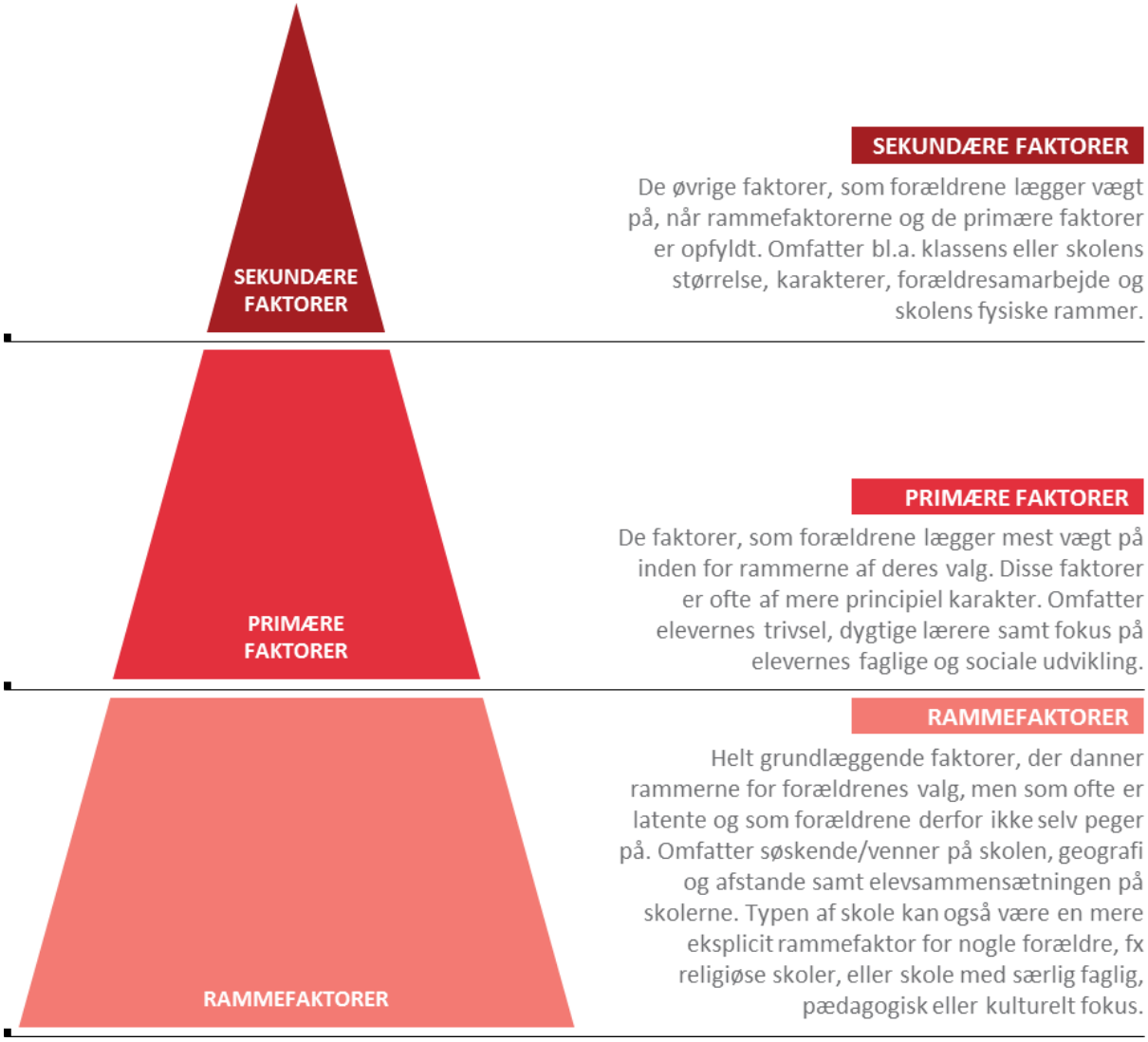

Kilde: Kvalitative interview med 26 forældre og Epinions kodning og analyse af disse.

4.4 SEGMENTER AF FORÆLDREPRÆFERENCER

Baseret på forældrenes prioteringer af skolefaktorer i MaxDiff-analysen har vi undersøgt i hvilket omfang, man kan tale om forskellige *segmenter af forældre* med bestemte skolepræferencer. Til at analysere segmenter har vi anvendt en two-step cluster analyse, som er et eksplorativt analytisk værktøj til at identificere empiridrevne segmenter. Formålet er altså at identificere grupper af forældre, der har præferencer, der minder om hinanden, men adskiller sig fra andre grupper af forældres præferencer. Metoden er uddybet i afsnit 9.1.4.

4.4.1 Overblik over segmenterne

Ifølge analysen kan vi ved hjælp af tre segmenter beskrive en stor del af variationen i forældrenes præferencer. Ved at sammenligne hvert segments gennemsnit på de skolefaktorer, der adskiller dem

fra hinanden, kan vi beskrive tre kvalitativt forskellige segmenter med forskellige præferencer for skolevalg, nemlig de ambitiøse, de lokalt orienterede og de fællesskabsorienterede.

Tabel 2 opsummerer hvert segments gennemsnitsscore på de 18 enkeltfaktorer i MaxDiff-analysen.

Tabel 2: Oversigt over segmenteringsanalyse på baggrund af MaxDiff spørgsmål. Gennemsnitlig præferencescore.

SPØRGSMÅL FRA MAXDIFF	DE AMBITIØSE	DE LOKALT ORIENTEREDE	DE FÆLLES-SKABSORIEN-TEREDE
Segmentets størrelse i procent	*34 pct.*	*23 pct.*	*43 pct.*
At elever generelt trives godt på skolen	14,0	13,6	14,4
At skolen har dygtige lærere	14,0	11,4	13,0
At skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling	14,0	9,5	13,0
At skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling	10,5	11,3	13,5
At skolen lægger stor vægt på kommunika-tionen mellem skole og hjem	4,8	5,8	9,7
At der er forholdsvis små klasser	6,8	6,2	7,7
At skolen er mangfoldig, så mit barn lærer at samarbejde med mange forskellige	3,1	7,0	9,2
At venner og bekendte har fortalt mig, at det er en god skole	7,9	6,9	5,2
At eleverne generelt får gode karakterer	7,2	2,2	2,4
At der er en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse	2,0	2,6	5,0
At mit barn i forvejen har kammerater på skolen	2,4	6,0	2,1
At skolen har en lav andel af tosprogede elever	5,3	2,1	1,1
At der er mange elever med ressource-stærke forældre	4,8	1,6	1,3
At der er kortest mulig vej til skolen	1,7	4,4	0,6
At skolen er en folkeskole	0,6	3,3	0,7
At skolen er gratis	0,5	2,6	0,3
At det er en skole med et bestemt religiøst og/eller pædagogisk grundsyn	0,4	2,1	0,4
At skolen er en fri grundskole	0,3	1,4	0,4

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.928).

Note: Segmenteringsanalysen er gennemført ved hjælp af funktionen two-way cluster i SPSS og er baseret på forældrenes besvarelser på MaxDiff-spørgsmål, hvor forældrene er blevet bedt om at rangordne fem forskellige skolekarakteristika ad gangen i alt otte gange. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0-100, hvor en værdi på 5,5 svarer til, at de

enkelte faktorer har lige stor betydning (100/18 faktorer). De respektive faktorers størrelse kan fortolkes relativt til hinanden (en faktor på 4 er således dobbelt så vigtig som en faktor på 2). Et antal ved ikke-svar (619) er udeladt af analysen.

I segmenteringsanalysen grupperes alle forældre i forhold til medlemskab af et segment. Det betyder, at alle forældre entydigt tilhører ét af de tre segmenter, selvom man i praksis naturligvis godt kan have skolepræferencer, der minder lidt om flere segmenter. I dette afsnit beskriver vi segmenternes fællestræk, og hvad der karakteriserer segmenterne med hensyn til forældrenes baggrundskarakteristika. I de efterfølgende afsnit beskriver vi de tre segmenter af forældre hver for sig. I beskrivelsen af segmenterne er fokus på de faktorer, der adskiller segmenterne fra hinanden frem for på de faktorer, som hvert segment overordnet set synes er det vigtigste. De vigtigste forskelle mellem segmenterne er opsummeret i Figur 21.

Figur 21: Overblik over segmenternes særlige kendetegn

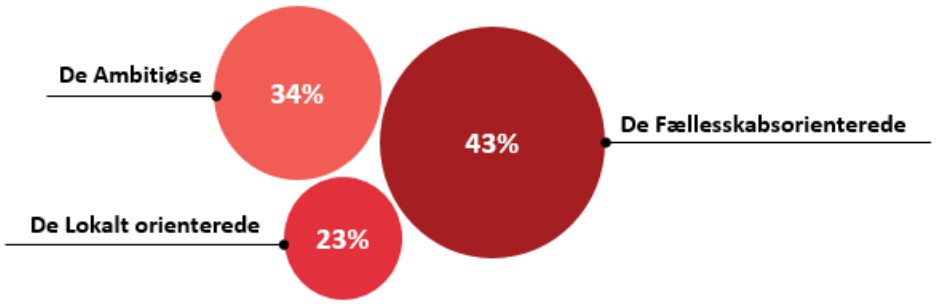

	BESKRIVELSE	LÆGGER RELATIVT MEST VÆGT PÅ	
Ambitiøse Orienteret mod højt fagligt niveau og typen af klassekammerater	De ambitiøse forældre er kendetegnet ved at de i **høj grad lægger vægt** på at eleverne på skolen får gode karakterer og at skolen har stort fokus på elevernes faglige udvikling, mens de i **mindre grad end andre forældre lægger vægt** på at skolen er mangfoldig og at der er høj grad af forældreindflydelse- og inddragelse.	At skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling	14,0 (12,7)
		At eleverne generelt får gode karakterer	7,2 (4,1)
		At skolen har en lav andel af tosprogede elever	5,3 (2,8)
		At der er mange elever med ressourcestærke forældre	4,8 (2,6)
Lokalt orienterede Orienteret mod lokalmiljøet og det "nære"	De lokalt orienterede forældre er kendetegnet ved at de i relativ **høj grad lægger vægt** på at der er kortest muligt vej til skolen, at skolen er gratis og at barnet har kammerater på skolen i forvejen, mens de i **mindre grad lægger vægt** på at eleverne får gode karakterer og at andelen af tosprogede elever er lav.	At mit barn I forvejen har kammerater på skolen	6,0 (3,0)
		At der er kortest mulig vej til skolen	4,4 (1,8)
		At skolen er en folkeskole	3,3 (1,2)
		At skolen er gratis	2,6 (0,9)
Fællesskabs-orienterede Orienteret mod fællesskabet og det sociale	De fællesskabsorienterede forældre er kendetegnet ved at de i relativ **høj grad lægger vægt** på at skolen har stort fokus på elevernes sociale udvikling, mangfoldighed og at skolen har høj grad af forældreindlydelse- og inddragelse, mens de i **mindre grad end andre forældre lægger vægt** på at skolen har ressourcestærke forældre samt at der er kortest vej til skolen og at skolen er gratis.	At skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling	13,5 (11,9)
		At skolen lægger stor vægt på kommunikationen mellem skole og hjem	9,7 (7,1)
		At skolen er mangfoldig, så mit barn lærer at samarbejde med mange forskellige	9,2 (6,6)
		At der er en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse	5,0 (3,4)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.928).
Note: Kolonnen til højre angiver de fire skolefaktorer, hvor segmentets gennemsnitlige præferencescore ligger mest over den gennemsnitlige præferencescore for alle forældre i spørgeskemaundersøgelsen. Faktorerne er rangeret efter den relative vigtighed inden for det givne segment. Et antal ved ikke-svar (619) er udeladt af analysen.

For alle tre segmenter er den vigtigste parameter, at elever generelt trives godt på skolen. Elevernes trivsel lader altså til at have stor betydning for skolevalg, uanset hvilket forældresegment man tilhører. Det har også stor betydning for alle tre segmenter, at skolen har dygtige lærere, at skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling, og at skolen lægger vægt på elevernes faglige udvikling. Men selvom disse faktorer er vigtige for alle tre segmenter, har de dog større relativ betydning for nogle segmenter end andre. Endelig er forældrene i de tre segmenter også nogenlunde enige om at tillægge det en vis betydning, at der er forholdsvis små klasser, og at venner og bekendte har fortalt, at det er en god skole.

Neden for beskrives de tre segmenter mere uddybende.[13]

4.4.2 Segment 1 – "De ambitiøse"

Det første segment er *de ambitiøse*. Som nævnt omfatter dette segment 34 pct. af forældrene, hvoraf der er en overrepræsentation af forældre med høje husstandsindkomster og lang videregående uddannelse. Således har 44 pct. af forældrene i dette segment en lang videregående uddannelse

Forældre i dette segment orienterer sig i høj grad mod et højt fagligt niveau, idet de lægger stor vægt på, at eleverne på skolen får gode karakterer, og at skolen har stort fokus på elevernes faglige udvikling. Samtidig er det vigtigere for forældre i dette segment end i de to øvrige segmenter, at der er mange elever med ressourcestærke forældre på skolen samt en lav andel af tosprogede elever.

Nedenstående citat fra en forælder med et barn på en fri grundskole illustrerer ovenstående beskrivelse af segmentet ganske godt:

> *"Og så er det ressourcesvage forældre, der er tilknyttet vores distriktsskole i højere grad, og det gør, at de ikke kærer sig om de problemer, der er. På vores skole er det nogle forældre, der tager sig af deres børn og videreføre nogle gode værdier."*

Det ambitiøse segment lægger til gengæld i mindre grad end de andre segmenter vægt på, at skolen er mangfoldig, og at der er en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse, samt at skolen er gratis.

De ambitiøse forældre afspejles også i de kvalitative interview. De går meget op i deres børns skolegang og valget af skole, fordi de mener, at valget af skole har stor betydning for børnenes muligheder for at klare sig godt. Barnet har kun én skolegang, så det er vigtigt at træffe det bedste valg fra starten. En forælder sammenligner det med at købe autostol til sit nyfødte barn:

> *"Skolevalget er lidt ligesom en autostol. Kan man nøjes med den billige fra Bilka eller skal man købe den dyre. Og tør man at satse? For det er jo ens børn og måske skal det nok gå, men hvad hvis det ikke gør?"*

[13] Baggrundskarakteristika for forældrene i de tre segmenter findes i bilag B.

Boks 1 opsummerer de særlige karakteristika ved de ambitiøse forældre.

Boks 1: De ambitiøse forældre

+

- At eleverne generelt får gode karakterer
- At skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling
- At der er mange elever med ressourcestærke forældre
- At skolen har en lav andel af tosprogede elever

−

- At skolen er mangfoldig, så mit barn lærer at samarbejde med mange forskellige
- At der er en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse
- At skolen er gratis

4.4.3 Segment 2 – "De lokalt orienterede"

Det andet segment er *de lokalt orienterede.* Med 23 pct. af forældrene er dette det mindste af de tre segmenter. Forældre med lave husstandsindkomster, forældre med folkeskolen som højest fuldførte uddannelse og forældre fra hjem, hvor der tales et andet sprog end dansk, er overrepræsenterede i dette segment[14].

Forældre i dette segment er dybt forankret i deres lokalmiljø, idet de lægger vægt på "det nære" både geografisk og i forhold til fx kammerater på skolen. Disse forældre lægger forholdsvis stor vægt på, at der er kortest mulig vej til skolen, at skolen er gratis, og at barnet har kammerater på skolen i forvejen. Det er samtidig interessant, at forældre i dette segment er mere tilbøjelige end forældre i andre segmenter til både at lægge vægt på, at skolen er en folkeskole. En mindre gruppe af segment lægger dog omvendt vægt på, at skolen er en fri grundskole – her er formentlig tale om forældre, som vælger lokale friskoler til deres børn. Skoletypen er med andre ord vigtigere for "de lokalt orienterede" forældre end for andre forældresegmenter, men nogle forældre har en klar præference for folkeskolen, mens andre har en klar præference for frie grundskoler. Til gengæld mener "de lokalt orienterede" i mindre grad end de øvrige segmenter, at det er væsentligt, at eleverne generelt får gode karakterer og at skolen har en lav andel af tosprogede elever.

Nedenstående citat af en forælder med børn på en folkeskole illustrerer dette segment meget godt:

> *"Vi synes, at det var en fantastisk skole med mange muligheder. Tæt på aktiviteter og tæt på deres hjem. Når nu vi bor så tæt på, så selvfølgelig skal de gå på den… Det er nemmere med legeaftaler… I geografien ligger nærvær og tryghed. Også at begge børn kunne gå samme sted"*

[14] Se uddybning heraf i bilag B.

Nedenstående boks opsummerer segmentets særlige kendetegn.

Boks 2: Det lokalt orienteret segment

+

- At der er kortest mulig vej til skolen
- At skolen er gratis
- At mit barn i forvejen har kammerater på skolen
- At skolen er en folkeskole

−

- At eleverne generelt får gode karakterer
- At skolen har en lav andel af tosprogede elever

4.4.4 Segment 3 – "De fællesskabsorienterede"

"De fællesskabsorienterede" er med 43 pct. af forældrene det største segment. "De fællesskabsorienterede" er overrepræsenterede blandt personer med gymnasial, erhvervsfaglig og kort-/mellemlang videregående uddannelse og blandt forældre med middelindkomster.[15]

Segmentet omfatter forældre, som i højere grad orienterer sig mod fællesskabet og det sociale. For eksempel finder de det mere væsentligt end de andre segmenter, at skolen lægger vægt på elevernes sociale udvikling, at skolen er mangfoldig, at skolen lægger stor vægt på kommunikation mellem skole og forældre, samt at skolen har en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse. Derimod lægger forældrene mindre vægt på, at skolen har mange ressourcestærke forældre, at skolen har en lav andel af tosprogede elever, at der er kortest mulig vej til skolen og at skolen er gratis.

Igen er der en forælder, som i det kvalitative interview får sat ord på denne type af forælder:

> *"Vi har tillid til folkeskolen, og vi havde det fint med at få af vide, hvor vi hørte til. Og jeg synes det er godt, at man som borger, indordner sig efter fællesskabet."*

Boks 3 opsummerer segmentets kendetegn.

[15] Se uddybning heraf i bilag B.

Boks 3. Det fællesskabsorienterede segment

+

- At skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling
- At skolen er mangfoldig, så mit barn lærer at samarbejde med mange forskellige
- At skolen lægger stor vægt på kommunikationen mellem skole og hjem
- At der er en høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse

−

- At der er mange elever med ressourcestærke forældre
- At skolen har en lav andel af tosprogede elever
- At der er kortest mulig vej til skolen
- At skolen er gratis

4.5 SAMMENHÆNGEN MELLEM GENERELLE SKOLEPRÆFERENCER OG FORÆLDRENES VALG AF SKOLETYPE

I dette afsnit undersøger vi, hvad forældres præferencer betyder for deres valg af skoletype til deres børn. Vi undersøger dels betydningen af enkeltfaktorer for forældrenes skolevalg samt sammenhængen mellem de tre segmenter og valg af skoletype.

Figur 22 viser den relative betydning af skolefaktorer fordelt på barnets nuværende skole eller den skole, som barnet er indskrevet i og skal starte på i det kommende skoleår.

Figur 22: Relativ betydning af enkeltfaktorer for forældres skolevalg fordelt på skoletype på barnets nuværende skole/den skole, barnet er indskrevet i. Gennemsnitlig præferencescore.

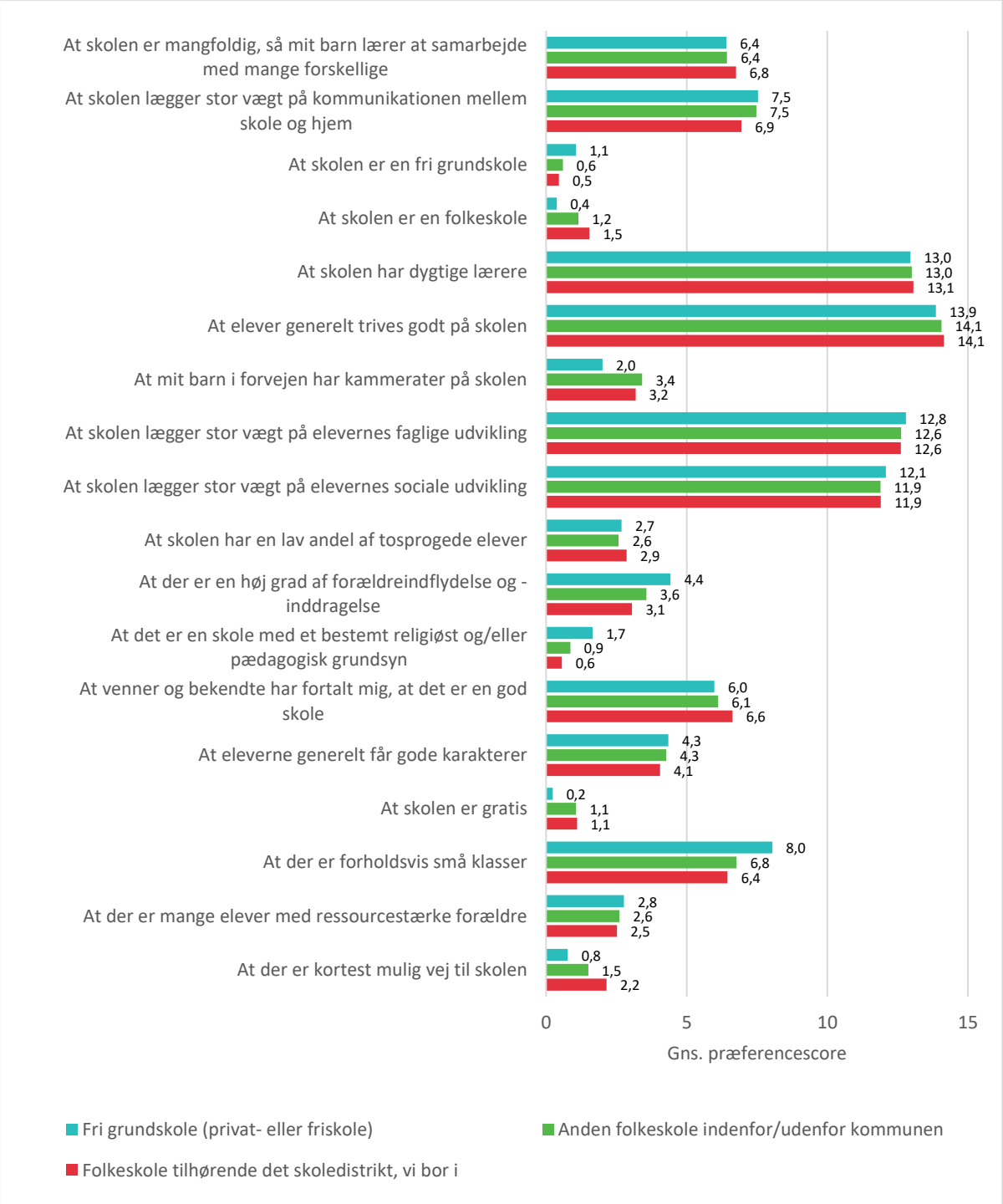

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.928)

Note: Baseret på forældrenes besvarelser på MaxDiff-analyse, hvor forældrenes er blevet bedt om at rangordne fem forskellige skolekarakteristika ad gangen i alt otte gange. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0-100, hvor en værdi på 5,5 svarer til, at de enkelte faktorer har lige stor betydning (100/18 faktorer). De respektive faktorers størrelse kan fortolkes relativt til hinanden (en faktor på 4 er således dobbelt så vigtig, som en faktor på 2). I spørgsmålet om barnets nuværende eller kommende skoletype, er kategorierne "Anden folkeskole indenfor kommunen" og "Anden folkeskole udenfor kommunen" slået sammen. Et antal ved ikke-svar (619) er udeladt af analysen.

Der er generelt relativt små forskelle på, hvad forældre til børn i de forskellige skoletyper lægger vægt på, når de skal vælge skole til deres barn. Denne lighed ses i særdeleshed ved de fire faktorer, som tillægges størst betydning. Faktorer som trivsel, dygtige lærere samt elevernes sociale og faglige udvikling tillægges således størst betydning uafhængigt af, om børnene er indskrevet på distriktsskolen, en fri grundskole eller en anden folkeskole inden for/uden for kommunen. Man kan med andre ord ikke konkludere, at forældre, der fx lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling, er tilbøjelige til at vælge en bestemt skoletype. Dette kan fortolkes sådan, at selvom to forældre har de samme ønsker til deres barn skole, er de ikke nødvendigvis enige om, hvilken skole eller skoletype der bedst opfylder disse ønsker.

Når vi ser på de faktorer, som tillægges mindre betydning, ser vi en større variation i forhold til, hvad forældre vægter, når de vælger skole til deres barn. At det er en skole med et bestemt religiøst og/eller pædagogisk grundsyn har ikke overraskende væsentlig større betydning for forældre, som har valgt en fri grundskole end forældre, som har valgt folkeskolen. Modsat tillægges kortest mulig vej til skole næsten tre gange større betydning hos forældre til børn i distriktsskolen end forældre til børn i frie grundskoler. Hertil har det faktum, at skolen er gratis, fem gange større betydning hos forældre til børn i folkeskolen end forældre til børn i frie grundskoler. Det skal dog påpeges, at disse faktorer generelt tillægges forholdsvis lille betydning. Endelig kan det fremhæves, at forældre til børn i frie grundskoler tillægger det større betydning, at der er en høj grad af forældreindflydelse, og at der er forholdsvis små klasser, end forældre til børn i folkeskolen.

4.5.1 Segmenternes betydning for skolevalg

Figur 23 viser den bivariate sammenhæng mellem segmenterne og forældrenes skolevalg. I tråd med ovenstående er der heller ikke her store forskelle med hensyn til de tre segmenters valg af skoletype. Segmenternes forskellige vægtning af skolefaktorer ser derved ikke ud til at manifestere sig i forskellig adfærd med hensyn til skolevalg. For alle skoletyper gælder det, at ca. hver tredje forælder kommer fra det ambitiøse segment, ca. hver fjerde forælder kommer fra det lokalt orienterede segment, og mellem hver tredje og hver anden kommer fra det fællesskabsorienterede segment.

Figur 23: Segmenter fordelt på nuværende eller kommende skoletype

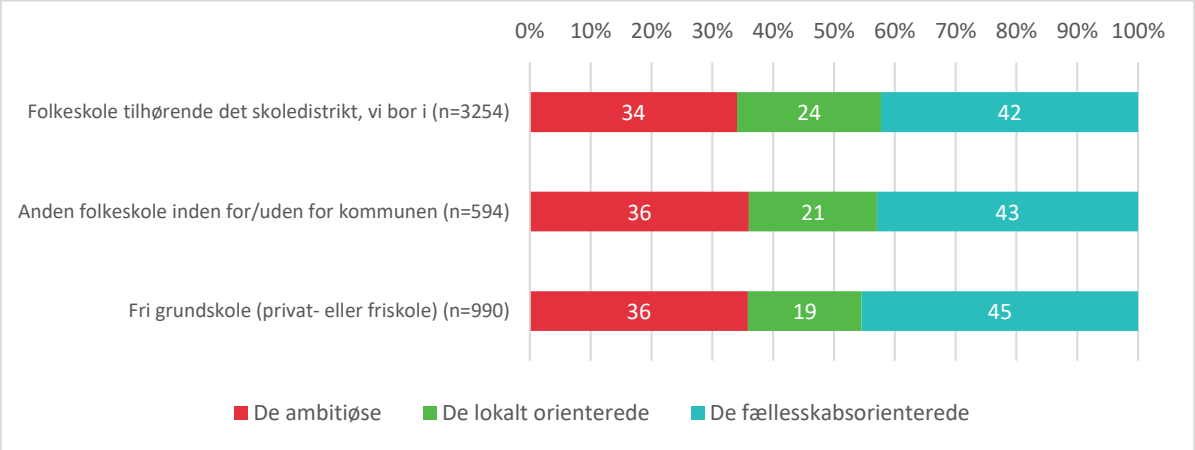

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.838). Forældre, der har svaret "Anden" skoletype, indgår ikke.

Note: Segmenteringsanalysen er gennemført ved hjælp af funktionen two-way cluster i SPSS og er baseret på forældrenes besvarelser på MaxDiff-spørgsmål, hvor forældrenes er blevet bedt om at rangordne fem forskellige skolekarakteristika af gangen i alt otte gange. Spørgsmålet om skoletype er stillet både til forældre, som netop har indskrevet deres barn i skole, og til forældre til børn født i 2001-2010, men med forskellig ordlyd eftersom børn, der netop er indskrevet i skole, ikke var startet i skole på dataindsamlingstidspunktet. Spørgsmålet til forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, lød: "Hvilken af følgende typer af skole er dit barn indskrevet på?" og spørgsmålet til forældre til børn født 2001-2010 lød: "Hvilken af følgende typer af skoler går dit barn på?". Der er ingen forskelle i fordelingerne for de to grupper, hvorfor de afrapporteres samlet.

Ovenstående analyse har vist, at forældres præferencer ikke kan forklare forskellen i deres skolevalg. Forældre kan pege på de samme faktorer for deres skolevalg og så alligevel vælge helt forskellige skoler. Baseret på de kvalitative interview med forældre er en plausibel forklaring på dette, at skolevalget afhænger af forældrenes tiltro til og tryghed ved de forskellige skoler, som de kan vælge imellem. Når forældre vælger forskellige skoler, skyldes det ofte ikke forskellige krav og ønsker til skolerne, men derimod at de har forskellige vurderinger af, hvilke skoler der bedst kan opfylde disse krav og ønsker.

Forældrenes generelle tillid til folkeskolen får derfor væsentlig betydning for skolevalget. Graden af tillid til folkeskolen afhænger ofte både af personlige erfaringer – forældrenes egen skolegang eller erfaringer fra ældre søskende – af venner, naboer og kolleger samt af den generelle omtale af folkeskolen i medierne. I forhold til sidstnævnte er der flere interviewpersoner, der udtrykker manglende tillid til folkeskolen som følge af folkeskolereformen (især fokus på lange skoledage og test af elever), overgangen til øget inklusion af elever med særlige behov samt lokale skolestrukturændringer:

> *"Overordnet må jeg sige at vores valg af skole mere er et fravalg af folkeskolen mere end det er et tilvalg af privatskoler. Det er primært klassestørrelser og håndtering af problemer og inkludering af ressourcekrævende børn og dermed manglende fokus på andre."*

Overordnet er der dog en høj grad af tillid til folkeskolen blandt langt de fleste forældre, vi har interviewet. Dette underbygges også af, at en meget stor del af de danske forældre netop vælger den lokale folkeskole. Flere forældre fortæller i interviewene, at de ikke har søgt information om andre skoler men tilmeldt deres barn i distriktsskolen ud fra en forventning om og tillid til, at det er en fin skole. Flere udtrykker det som det "naturlige" valg for dem – det er her vennerne og søskende går, det er tæt på, og skolen har ry for at være ganske fin.

4.6 OPSUMMERING

Analyserne i Kapitel 4 bekræfter udenlandsk forskning, der viser, at valg af skole er en kompleks og flerleddet proces, hvor en række, ofte latente, faktorer udgør filteret for forældrenes valg og efterlader en pulje af mulige skoler, som forældrene træffer deres valg imellem. Dette medfører, at for at forstå forældres skolevalg både må inddrage de latente rammefaktorer, som sætter rammerne for forældrenes skolevalg, og de mere refleksive faktorer, som ifølge forældrene selv har størst betydning.

Rammefaktorerne består af, om barnet i forvejen har søskende og/eller venner på skolen, afstanden til skolen og skolernes elevsammensætning (primært andelen af tosprogede elever). Disse faktorer

sætter grænser for, hvilke potentielle skoler der kan komme i betragtning. For nogle forældre kan skoletypen også være en rammefaktor, så kun en bestemt type af skole (folkeskole eller fri grundskole) eller kun skoler med en bestemt religiøs eller pædagogisk profil kommer i betragtning.

Ifølge forældrene selv er der særligt fire skolefaktorer, som de lægger stor vægt på, når de skal vælge skole til deres barn:

- at eleverne trives godt på skolen,
- at skolen har dygtige lærere,
- at skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling, og
- at skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling.

Selvom der kan være mindre variationer i, hvor stor vægt forældrene tillægger disse fire faktorer, er næsten alle forældre enige om, at disse fire forhold er afgørende. Dette gælder uanset forældrenes baggrund og uanset, om de har valgt en folkeskole eller fri grundskole til deres barn.

Analyserne har også vist, at forældre overordnet kan inddeles i tre segmenter, når det gælder deres skolepræferencer, nemlig "de ambitiøse", "de lokalt orienterede" og "de fællesskabsorienterede". Selvom der er visse fællestræk mellem de segmenter, adskiller de sig også med hensyn til vægtningen af de forskellige faktorers betydning. "De ambitiøse" lægger forholdsvis stor vægt på, at eleverne på skolen får gode karakterer, og at skolen har stort fokus på elevernes faglige udvikling. "De lokalt orienterede" lægger forholdsvis stor vægt på, at der er kortest mulig vej til skolen, at skolen er gratis, og at barnet har kammerater på skolen i forvejen. Endelig lægger "de fællesskabsorienterede" forholdsvis stor vægt på, at skolen har stort fokus på elevernes sociale udvikling, mangfoldighed, og at skolen har høj grad af forældreindflydelse- og inddragelse.

Et overraskende resultat er imidlertid, at disse tre segmenter – og forældrenes skolepræferencer i det hele taget – ikke kan forklare forskellen i deres skolevalg. Forældre kan pege på de samme faktorer for deres skolevalg og så alligevel vælge helt forskellige skoler. Dette forklarer vi - baseret på det kvalitative datamateriale - med, at skolevalget i højere grad afhænger af forældrenes tiltro til og tryghed ved de forskellige skoler, som de kan vælge imellem. Når forældre vælger forskellige skoler, skyldes det ofte ikke forskellige krav og ønsker til skolerne, men derimod at de har forskellige vurderinger af, hvilke skoler der bedst kan opfylde disse krav og ønsker.

Forældre med forskellige baggrundskarakteristika har en vis tilbøjelighed til at vælge forskellige skoler til deres børn. Forældre med en lang videregående uddannelse, i beskæftigelse og med høj husstandsindkomst vælger i lidt højere grad en fri grundskole end andre forældre. Endelig har forældre, der selv har gået på en folkeskole, større tilbøjelighed til at vælge en folkeskole til deres barn.

5. ÅRSAGER TIL SKOLE-SKIFT

I dette afsnit undersøger vi omfanget og karakteren af skoleskift på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre. Først ser vi på, hvilke elever der skifter skole samt hvilke typer af skift, eleverne foretager. Dernæst undersøger vi årsagerne til skoleskift generelt, herunder i særdeleshed de skoleskift, der ikke skyldes naturlige årsager. Endelig analyserer vi, hvilke forældre der overvejer at skifte skole og hvorfor. Adskiller overvejelserne om eventuelt at flytte barnet til en anden skole fra de faktiske årsager til skoleskift?

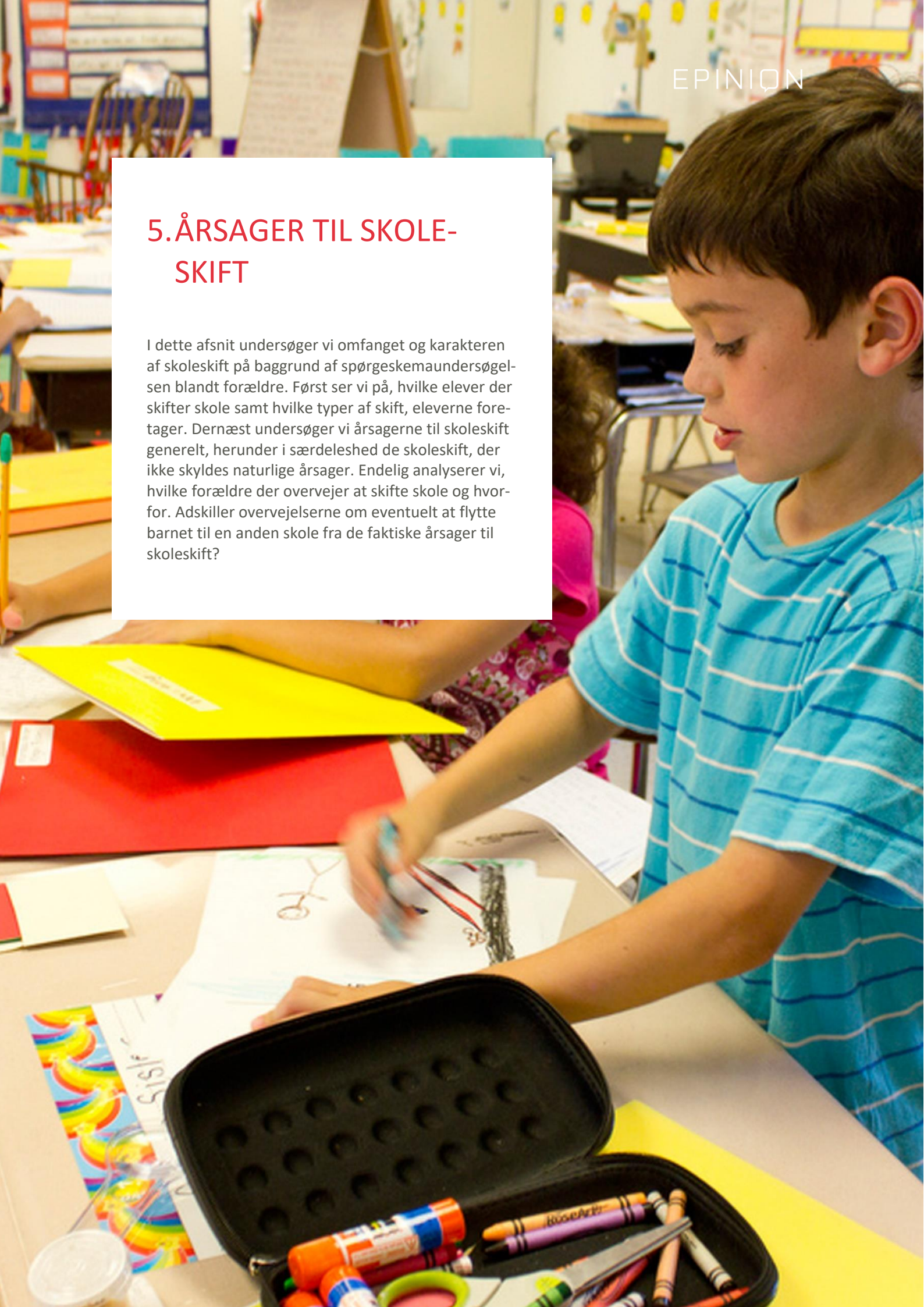

5.1 HVILKE ELEVER SKIFTER SKOLE?

I dette afsnit ser vi nærmere på, hvor mange elever, der skifter skole, og hvem de er med hensyn til socioøkonomiske karakteristika.

Figur 24 viser den procentvise fordeling af, hvorvidt barnet har skiftet skole. Som det fremgår af figuren svarer 75 pct. af forældrene, at deres barn ikke tidligere har gået på en anden skole. Det er derved 25 pct. af børnene, som har skiftet skole, heraf 15 pct. ikke-naturlige skoleskift og 10 pct. naturlige skoleskift. Naturlige skoleskift dækker over skoleskift i forbindelse med flytning, overgang til overbygningsskoler eller skolenedlæggelser. Ikke naturlige skoleskift er defineret som børns behov/lyst til at prøve en anden skole samt utilfredshed med den tidligere skole.

Figur 24: Har dit barn tidligere gået på en anden skole?

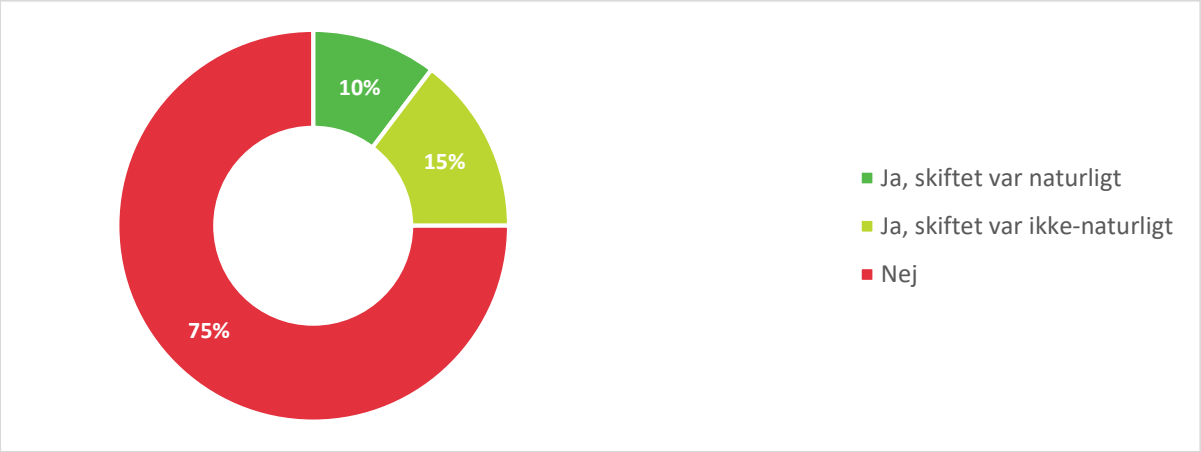

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.063).
Note: Spørgsmålet er kun stillet til forældre til børn født i årene 2001-2010, da forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, ikke kan have skiftet skole på nuværende tidspunkt. "Ikke-naturlige skift" er defineret ved skift, der er forårsaget af 1) Mit barn havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole, 2) Utilfredshed med den tidligere skole, og 3) Andet, mens Naturlige skift er defineret ved 1) Flytning, 2) Den tidligere skole havde ikke det pågældende klassetrin, og 3) Den tidligere skole blev nedlagt. Ved ikke-svar er ligeledes udeladt i analysen.

Figur 25 viser skoleskift fordelt efter forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau. Ifølge figuren er der ikke store forskelle i, hvilke børn der skifter skole. Dog har en lidt større andel af børn med forældre, der har folkeskolen som højeste uddannelse – og i lidt mindre grad gymnasial eller erhvervsfaglig uddannelse – skiftet skole af naturlige årsager. Dette kan skyldes, at disse grupper oftere flytter eller i højere grad bor i områder, hvor skolen ikke omfatter alle klassetrin, eller hvor der er nedlagt eller sammenlagt skoler. I forhold til de ikke-naturlige skoleskift er der stort set ingen forskel mellem grupperne.

Figur 25: Skoleskift fordelt efter forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau

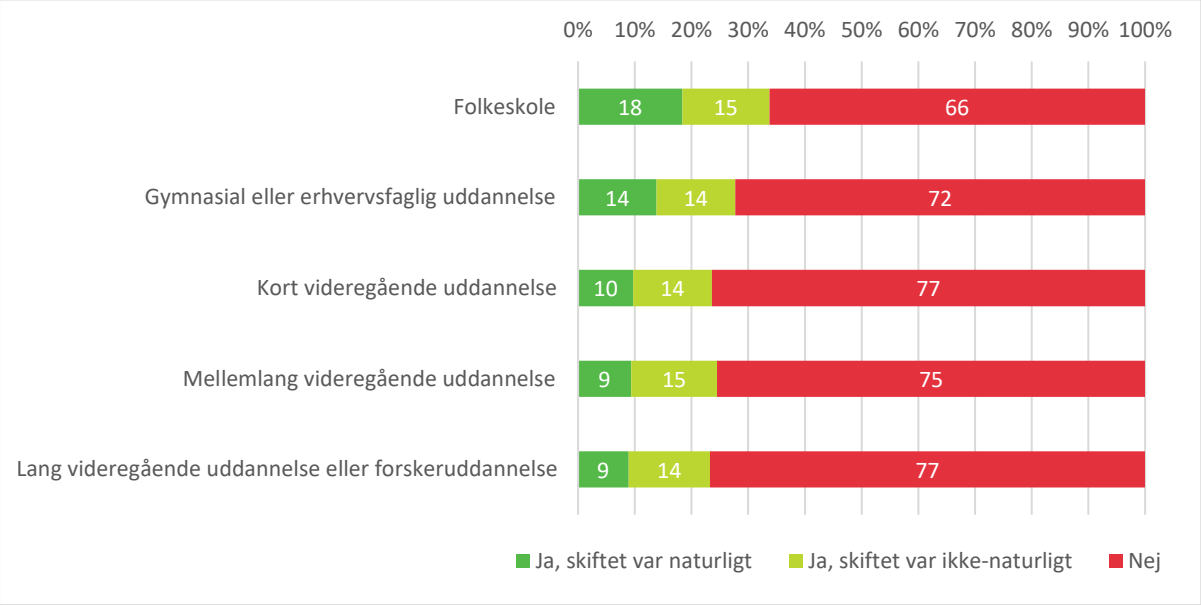

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=4.988).
Note: Spørgsmålet om, hvorvidt barnet tidligere har gået på en anden skole, er kun stillet til forældre til børn født i årene 2001-2010, da forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, ikke kan have skiftet skole på nuværende tidspunkt. "Ikke-naturlige skift" er defineret ved skift, der er forårsaget af 1) Mit barn havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole, 2) Utilfredshed med den tidligere skole, og 3) Andet, mens naturlige skift er defineret ved 1) Flytning, 2) Den tidligere skole havde ikke det pågældende klassetrin, og 3) Den tidligere skole blev nedlagt. Ved ikke-svar er ligeledes udeladt i analysen.

Figur 26 viser skoleskift fordelt efter, om der tales andre sprog end dansk i hjemmet, hvilket ses som en indikator for, om barnet er tosproget. Det fremgår, at børn fra hjem, hvor der bliver talt andre sprog end dansk, i højere grad end danske børn har skiftet skole. Dette gælder både naturlige og ikke-naturlige skoleskift.

Figur 26: Skoleskift fordelt efter om der bliver talt andre sprog end dansk i hjemmet

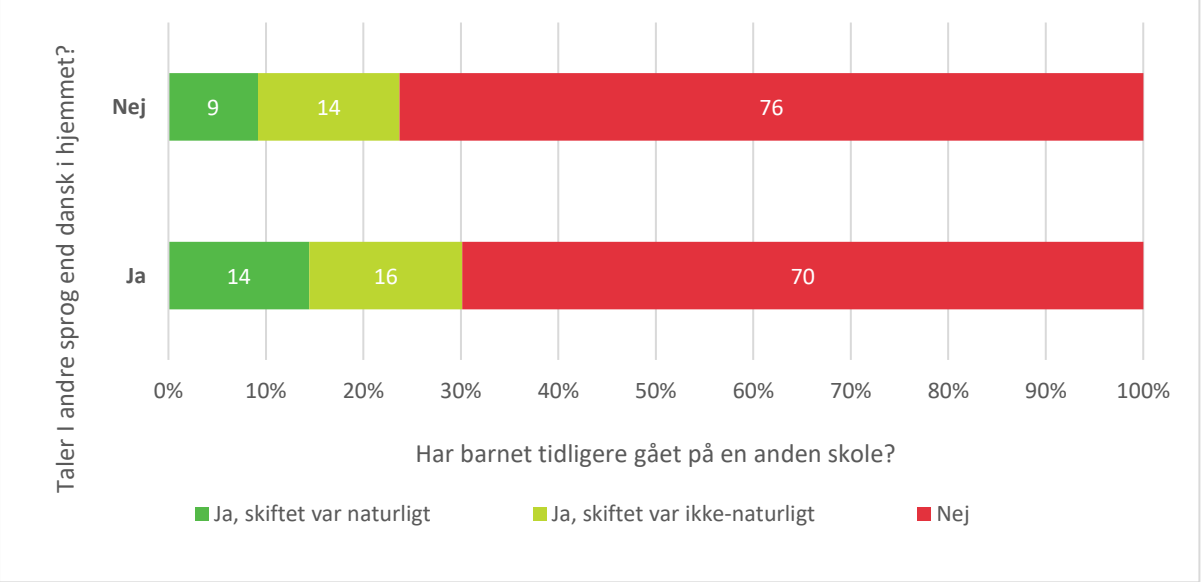

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.043).
Note: Spørgsmålet er kun stillet til forældre til børn født i årene 2001-2010, da forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, ikke kan have skiftet skole på nuværende tidspunkt. "Ikke-naturlige skift" er defineret ved skift, der er forårsaget af 1) Mit barn havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole, 2) Utilfredshed med den tidligere skole, og 3) Andet, mens Naturlige skift er defineret ved 1) Flytning, 2) Den tidligere skole havde ikke det pågældende klassetrin, og 3) Den tidligere skole blev nedlagt. Ved ikke-svar er ligeledes udeladt i analysen.

Næste spørgsmål er, hvor skifter børnene skole fra og til? Figur 27 viser fordelingen mellem fire typer af skift, nemlig: 1) skift fra folkeskole til folkeskole, 2) skift fra folkeskole til fri grundskole, 3) skift fra fri grundskole til fri grundskole og 4) skift fra fri grundskole til folkeskole. Figuren viser, at ud af de forældre, der angiver, at barnet tidligere har gået på en anden skole, svarer 62 pct., at skiftet var fra en folkeskole til en anden folkeskole. Denne gruppe udgør derved klart den største andel af skiftene. 24 pct. af skiftene var fra en folkeskole til en fri grundskole, 9 pct. af skiftene var fra en fri grundskole til en folkeskole, og 5 pct. af skiftene var fra en fri grundskole til en anden fri grundskole.

Figur 27: Fordeling af skift mellem forskellige skoletype

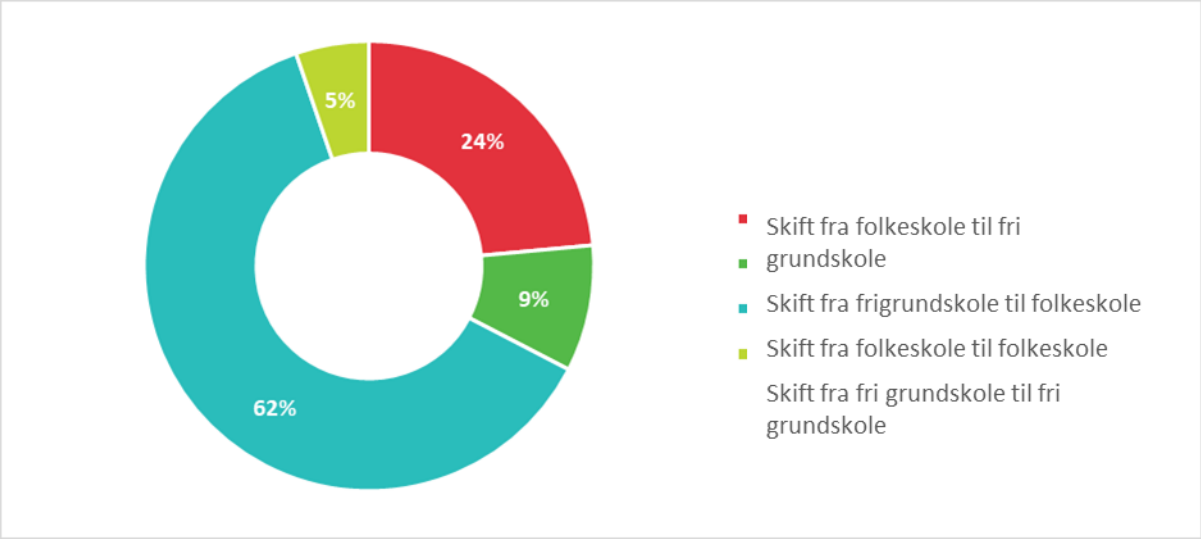

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=1.159).
Note: Målet for de kvalitativt forskellige skoleskift er konstrueret på baggrund af forældre, som har svaret "ja" til at deres barn tidligere har gået på en anden skole (uanset om skiftet er sket af naturlige årsager eller ej). Herefter har vi konstrueret den nye variabel med kvalitativt forskellige typer af skift baseret på forældrenes svar på spørgsmålet om barnet nuværende og tidligere skoletype. Spørgsmålet om barnets nuværende skole er et "single"-spørgsmål, hvor forældrene kun kan vælge én skoletype (fordi barnet kun kan gå på én skole). Derimod er spørgsmålet om barnets tidligere skoletype et "multipelt"-spørgsmål, fordi barnet jo godt tidligere kan have gået på flere skoletyper (alt efter hvor mange skoleskift, de har foretaget). Derfor har vi i konstruktionen af variablen vedrørende type af skoleskift begrænset analysegrundlaget til de børn, som kun har valgt én skoletype som tidligere skoletype.

Figur 28 viser fordelingen af skift mellem skoletyper fordelt efter forældrenes højest fuldførte uddannelsesniveau. For alle uddannelsesgrupper foregår de fleste skift fra en folkeskole til en anden folkeskole. Men jo højere forældrenes uddannelsesniveau er, des større andel af børnene skifter til en fri grundskole. Der er stort set ingen børn af forældre med folkeskolen som højeste uddannelse, der har skiftet fra en folkeskole til en fri grundskole, mens denne type af skift udgør ca. hvert fjerde af skiftene for forældre med en videregående uddannelse. Skift fra en fri grundskole til en folkeskole

er nogenlunde på samme niveau for alle uddannelsesgrupper, men skift fra en fri grundskole til en anden fri grundskole er overrepræsenteret hos forældre med en lang videregående uddannelse.

Figur 28: Fordeling af skift mellem forskellige skoletype fordelt på forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau

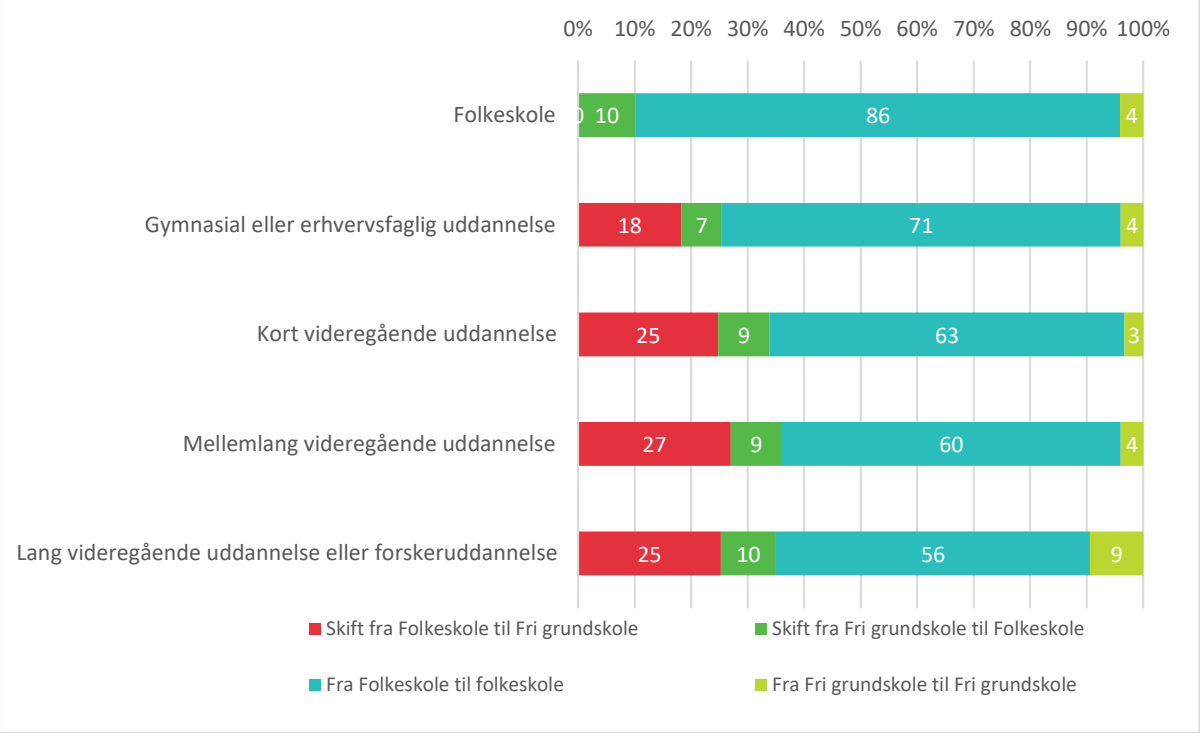

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=1.159).
Note: Målet for de kvalitativt forskellige skoleskift er konstrueret på baggrund af forældre, som har svaret "ja" til at deres barn tidligere har gået på en anden skole (uanset om skiftet er sket af naturlige årsager eller ej). Herefter har vi konstrueret den nye variabel med kvalitativt forskellige typer af skift baseret på forældrenes svar på spørgsmålet om barnet nuværende og tidligere skoletype. Spørgsmålet om barnets nuværende skole er et "single"-spørgsmål, hvor forældrene kun kan vælge én skoletype (fordi barnet kun kan gå på én skole). Derimod er spørgsmålet om barnets tidligere skoletype et "multipelt"-spørgsmål, fordi barnet jo godt tidligere kan have gået på flere skoletyper (alt efter hvor mange skoleskift, de har foretaget). Derfor har vi i konstruktionen af variablen vedrørende type af skoleskift begrænset analysegrundlaget til de børn, som kun har valgt én skoletype som tidligere skoletype.

Figur 29 viser fordelingen af skift mellem forskellige skoletyper fordelt på husstandsindkomst. Her er tendensen, at jo større husstandsindkomst desto større andel af skift fra folkeskole til en fri grundskole. Den modsatte tendens gør sig gældende for skift fra en folkeskole til en anden folkeskole. Skift fra en fri grundskole til en folkeskole og fra en fri grundskole til en anden fri grundskole afhænger i mindre grad af husstandsindkomst.

Figur 29: Fordeling af skift mellem forskellige skoletype fordelt på husstandsindkomst

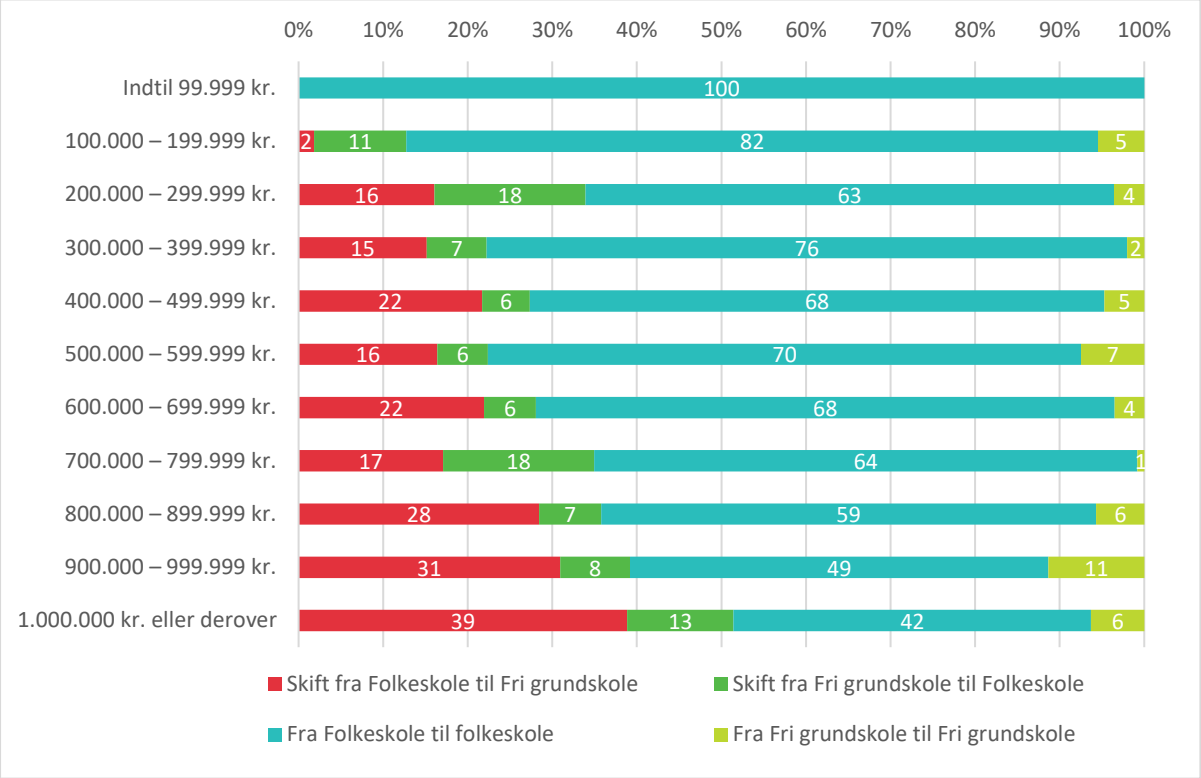

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=1.022).
Note: Målet for de kvalitativt forskellige skoleskift er konstrueret på baggrund af forældre, som har svaret "ja" til at deres barn tidligere har gået på en anden skole (uanset om skiftet er sket af naturlige årsager eller ej). Herefter har vi konstrueret den nye variabel med kvalitativt forskellige typer af skift baseret på forældrenes svar på spørgsmålet om barnet nuværende og tidligere skoletype. Spørgsmålet om barnets nuværende skole er et "single"-spørgsmål, hvor forældrene kun kan vælge én skoletype (fordi barnet kun kan gå på én skole). Derimod er spørgsmålet om barnets tidligere skoletype et "multipelt"-spørgsmål, fordi barnet jo godt tidligere kan have gået på flere skoletyper (alt efter hvor mange skoleskift, de har foretaget). Derfor har vi i konstruktionen af variablen vedrørende type af skoleskift begrænset analysegrundlaget til de børn, som kun har valgt én skoletype som tidligere skoletype.

5.2 HVAD ER ÅRSAGERNE TIL AT ELEVER SKIFTER SKOLE?

Der kan være mange årsager til, at et barn skifter skole. I denne rapport sondrer vi mellem "naturlige skoleskift" og "ikke-naturlige skoleskift". Naturlige skoleskift skyldes flytning, at den tidligere skole ikke havde det pågældende klassetrin (fx flytning til en overbygningsskole), eller at den tidligere skole er blevet nedlagt. Det er altså ikke ønsket om en ny skole, der er årsagen til skiftet. De ikke-naturlige skoleskift skyldes derimod utilfredshed med den tidligere skole og/eller behov for eller lyst til at prøve en anden skole. Forældre, der har angivet andre årsager (fx bedre mulighed for specialundervisning), medregnes i disse analyser som ikke-naturlige skoleskift, selvom der i praksis både kan være tale om naturlige og ikke-naturlige skoleskift.

Figur 30 viser forældrenes besvarelser på spørgsmålet om, hvad den primære årsag til skoleskiftet er. Spørgsmålet er kun stillet til forældre, som har angivet, at deres barn tidligere har gået på en anden skole.

Figur 30: Hvad var den primære årsag til, at barnet skiftede skole?

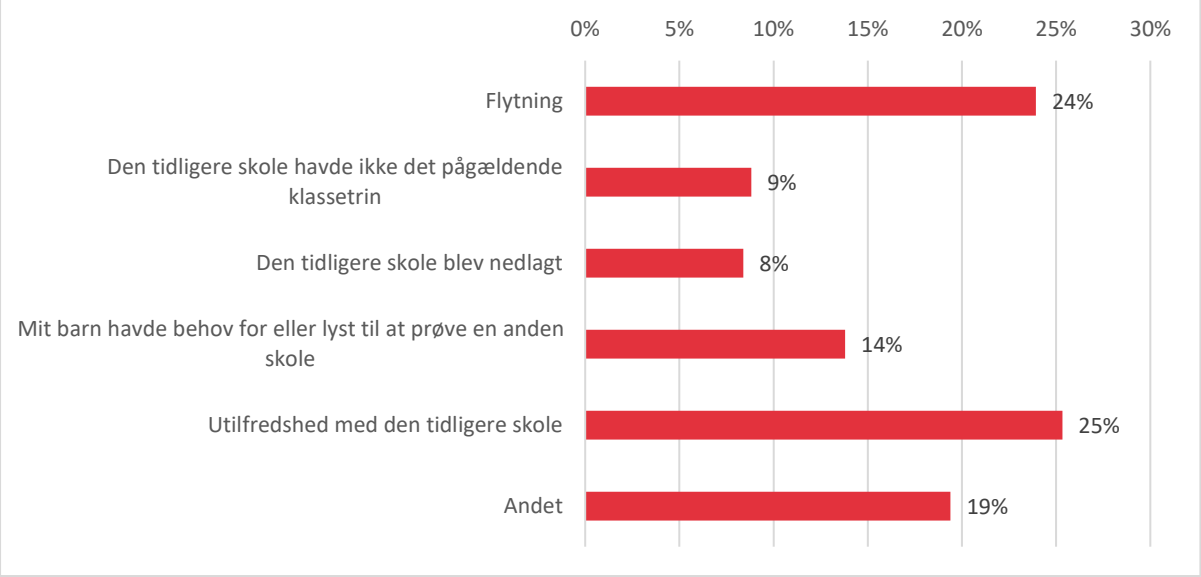

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=1.269).
Note: Spørgsmålet er kun stillet til forældre, som har svaret "ja" til, at deres børn har skiftet skole. De tre første kategorier betegnes som "naturlige skoleskift", mens de tre efterfølgende kategorier betegnes "ikke-naturlige skoleskift".

Figuren viser, at knap halvdelen af de børn, der har skiftet skole, har gjort det af naturlige årsager, mens den anden halvdel har skiftet skole på grund af ikke-naturlige årsager. Det vil sige, at de har truffet et aktivt valg, hvor de enten har til- eller fravalgt en skole. Inden for de naturlige årsager, har ca. hvert fjerde barn har skiftet skole pga. flytning, 9 pct. har skiftet skole, fordi den tidligere skole ikke havde det pågældende klassetrin, og 8 pct. har skiftet, fordi den tidligere skole blev nedlagt.

Med hensyn til de ikke-naturlige årsager skyldes det utilfredshed med den tidligere skole for ca. hvert fjerde barn, og for 14 pct. skyldes det, at barnet havde behov for at prøve noget andet. De skift, der ikke skyldes naturlige årsager, er derved i lidt højere grad drevet af utilfredshed med den gamle skole end af ønsket om at prøve en anden skole.

Næsten hver femte af forældrene har svaret, at der var en anden årsag til skoleskiftet end de årsager, der var angivet i svarkategorierne. Dette dækker særligt over mistrivsel, mobning, at barnet har særlige behov, ændringer i kommunens skolestruktur samt folkeskolereformen.

Figur 31 viser forældrenes besvarelser på spørgsmålet om, hvad den primære årsag til skoleskiftet er, fordelt på forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau. Overordnet set er der ikke store forskelle i den primære årsag til børnenes skoleskift på tværs af forskellige uddannelseskategorier. For alle uddannelsesgrupper gælder det, at de naturlige skift udgør ca. halvdelen af skiftene. Dog udgør flytning en lidt hyppigere årsag til skift for forældre, hvis højest opnåede uddannelsesniveau er folkeskole (31 pct.) end for forældre i de øvrige uddannelseskategorier (17 pct. til 27 pct.). Samme forskel

– men med omvendt fortegn - gør sig gældende med hensyn til utilfredshed med barnets tidligere skole. Denne årsag udgør 16 pct. for forældre, hvis højest opnåede uddannelsesniveau er folkeskole, men mellem 24 pct. og 27. pct. for de øvrige uddannelseskategorier.

Figur 31: Primære årsag til skoleskift fordelt efter forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau

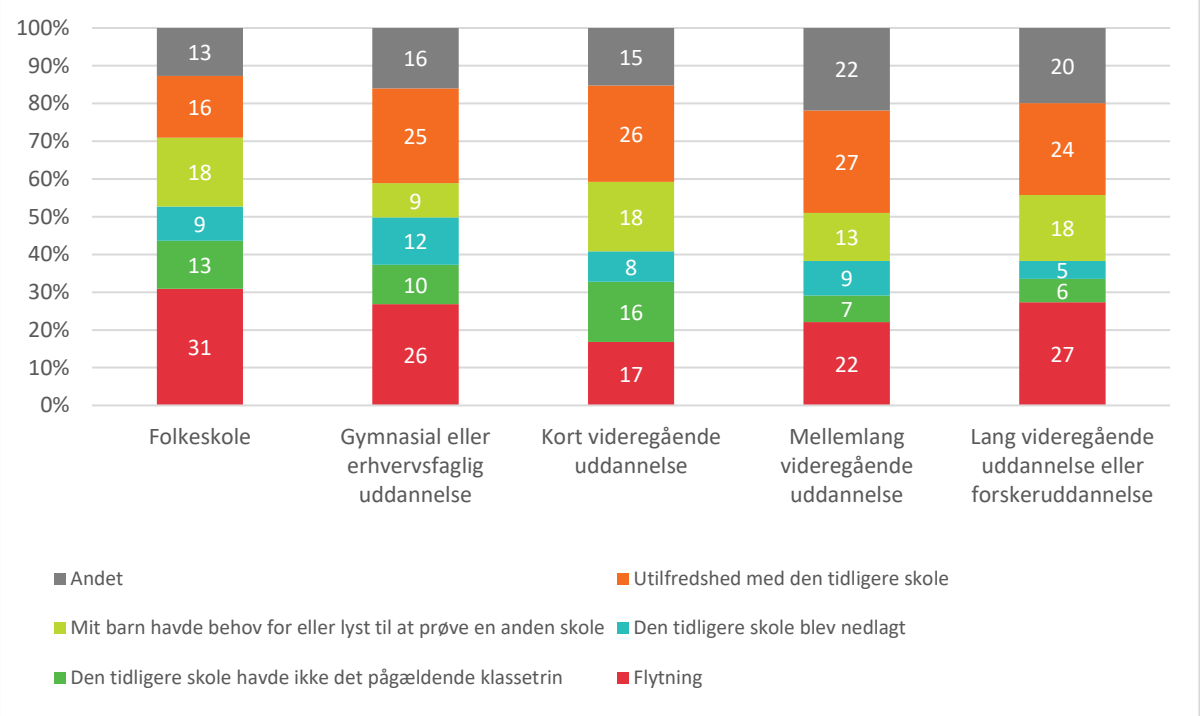

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=1.069).

Figur 32 viser de væsentligste årsager til, at forældre har valgt at skifte deres barns skole. Spørgsmålet er kun stillet til forældre, der har foretaget ikke-naturlige skoleskift. Som det fremgår, er dårlig trivsel, uro/støj, dårligt undervisningsmiljø og dygtige lærere de parametre, som flest forældre angiver som værende årsag til deres barns skoleskift. Mens dårlig trivsel, uro/støj i klassen og dårligt undervisningsmiljø beskriver, hvorfor forældrene fravælger den gamle skole, knytter dygtige lærere sig til et tilvalg af den nye skole. De tre øverste årsager forklarer således, hvorfor forældrene fravælger den gamle skole, mens den fjerde årsag beskriver, hvorfor forældrene tilvælger den nye skole. De enkelte årsager uddybes i det følgende.

Figur 32: Hvad var de vigtigste årsager til, at barnet skiftede skole?

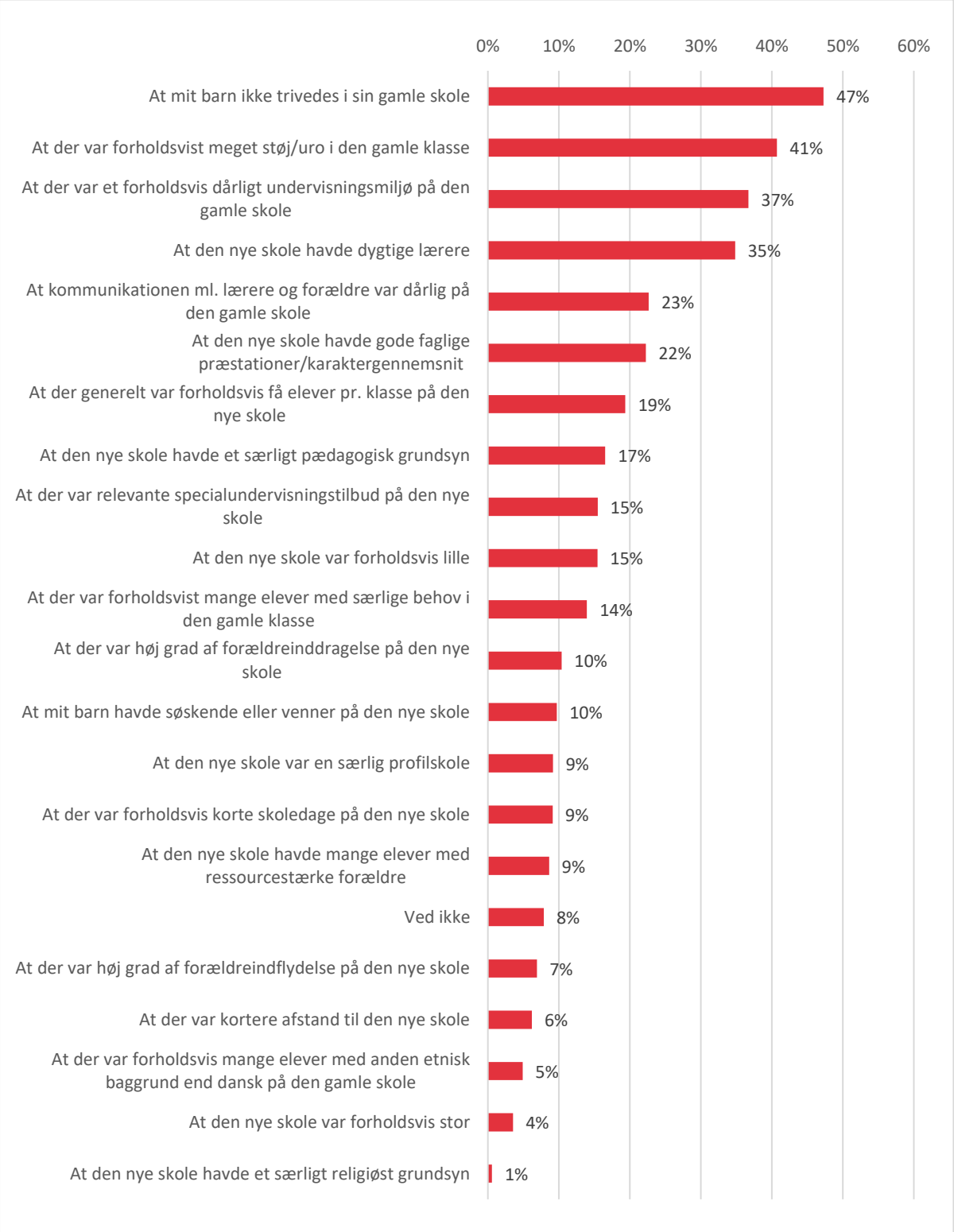

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=742).
Note: Spørgsmålet er kun stillet til forældre, som har svaret "ja" til, at deres børn har skiftet skole, herunder kun til forældre, som har angivet, at skiftet ikke skyldes "naturlige" årsager (som fx flytning, skolenedlæggelse eller at skolen ikke havde det pågældende klassetrin).

Trivsel

Ligesom under årsager til valg af skole retter forældrene i høj grad fokus på de sociale relationer, når de italesætter trivsel som årsag til skoleskift. Skiftet kan både skyldes: 1) at eleven ikke har fundet venskaber på den gamle skole og 2) generel dårlig gruppedynamik i klassen. Fx fortæller en forælder følgende:

> *"Hun skiftede pga. trivsel. Der var en mærkelig pigesammensætning med bagtalelse osv. Til sidst ville hun ikke mere, selvom hun er en stærk pige"*

Hertil nævner enkelte forældre, hvordan mobning i den gamle klasse har ført til decideret mistrivsel, hvilket har været den afgørende årsag til skoleskift. Når barnet flytter skole, fordi det ikke trives i den gamle klasse, kan det således ofte tillægges barnets relation til de andre børn. Dog italesætter forældrene i nogle tilfælde også, at barnets trives dårligt i skolen grundet hans/hendes relation til en eller flere lærere. Enkelte forældre retter desuden fokus på relationen mellem forældrene i klassen, når de italesætter årsagen til barnets skoleskift. Dårlig kommunikation mellem forældrene kan i sidste ende også medføre et skoleskift, hvis forældrene ikke oplever, at der kan være en konstruktiv dialog om problematikker i klassen. En forælder beskriver det således:

> *"Men det var mere forældrene, jeg blev træt af. Sproget var virkelig hårdt. Og jeg blev træt af, at JEG skulle tage den snak om, hvordan man snakker med andre. Det gjorde de andre ikke. Der var ingen, der tog ansvar"*

Faglighed

Foruden trivsel er faglighed også en af de væsentlige årsager til skoleskift. Ifølge de kvalitative interview handler det ofte om, at forældrene ikke oplever lærerne på den gamle skole som tilstrækkeligt dygtige, eller at de tilvælger en skole, hvor de har en fornemmelse af en stærk faglighed blandt lærerne.

I det kvalitative datamateriale hænger trivsel, faglighed og undervisningsmiljø tæt sammen, og forældrene fortæller ikke overraskende, at disse har stor indvirkning på hinanden. Faglighed eller dygtighed handler først og fremmest om, at læreren brænder for sit fag, og at dette smitter af på eleverne. Dermed opleves det, at eleverne også vil engagere sig mere. Det handler også om, at læreren skaber et godt læringsrum, hvor alle kan komme til orde, hvor der gives plads, og hvor der er mulighed for at stille spørgsmål. Sidst bliver det i forældreinterviewene også nævnt, at en faglig dygtig lærer går i dialog med forældrene, siger tingene, som de er, og er proaktiv i forhold til at rette op og ændre på de ting, som ikke fungerer. Det opleves, at når ovenstående er på plads, vil de gode faglige resultater også komme.

Undervisningsmiljø og uro/støj i klassen

Ud over faglighed og trivsel, som forældrene både tillægger betydning ved skolevalg og skoleskift, så er undervisningsmiljø og uro/støj i klassen også nogle af de centrale årsager til skoleskift. Når vi ser på de kvalitative beskrivelser af undervisningsmiljø, inkluderer dette i høj grad uro/støj i klassen, hvorfor disse årsager ikke kan adskilles i den kvalitative analyse. Flere forældre påpeger, hvordan undervisningsmiljøet er præget af, at der er uro i klassen, hvilket skaber dårlige rammer for trivsel og faglighed. Ifølge nogle forældre skyldes uroen folkeskolereformen, som lærerne har skulle finde sig

til rette i. Hertil har flere oplevet stor udskiftning og sygefravær, hvilket også har været katalysator for uro i klasserne. En forælder fortæller det således:

> *"Vi synes, at det var så dejligt, at hun kom ind på en folkeskole med et godt ry og mangfoldighed. Men så skete der det, at hendes klasselærer gik ned med stress, og så var der en pædagog, som de var glade for, der blev fyret. Og så kom hun ofte hjem og sagde, at hun havde ondt i hovedet, og der var meget larm og uro i klassen. Så begyndte hun i første klasse, og det var der, at skolereformen trådte i kraft. Og det brændte igennem, at lærerne var meget frustrerede og havde svært ved at finde sig på plads efter ændringen. Det tog et halvt år at finde på plads. Og det kørte godt, men så fik klasselæreren et nyt job. Og så var der pludselig uro igen"*

Det konkrete undervisningsmiljø i klassen kan således være central årsag til skoleskift, men det hænger ofte sammen med manglende trivsel og faglighed forstået på den måde, at undervisningsmiljøet primært er årsag til skoleskift, når det påvirker barnets trivsel og/eller faglige niveau.

Elevsammensætning

Foruden de fire ovenstående årsager til skoleskift ser vi i de kvalitative interview en femte årsag, som også tillægges betydning hos forældrene, nemlig elevsammensætningen. I den kvantitative spørgeskemaundersøgelse er elevsammensætning operationaliseret til 1) at der er forholdsvis mange elever med særlige behov i klassen og 2) at der er forholdsvis mange elever med anden etnisk baggrund i den gamle skole. Som det ses i Figur 35 angiver flere forældre, at elever med særlige behov har en betydning for valg om skoleskift (14 pct.) end andelen af tosprogede på skolen (5 pct.). Dette understøttes også af de kvalitative interview, hvor andelen af tosprogede synes at spille en større rolle for forældres valg af skole ved skolestart end ved skoleskift. Her udtaler en stor del af forældrene, at det er fint med diversitet, men at andelen af tosprogede elever også kan blive for høj. Forældrene oplever, at skoler med en høj andel af tosprogede elever i højere grad er udfordret, og at det tager af skolens og lærernes ressourcer.

En anden bekymring for nogle af forældrene i forhold til etnicitet er, at skolerne nedprioriterer de danske traditioner og den danske kultur for ikke at træde nogle over tæerne. Det kan være juleafslutning eller konfirmationsforberedelse i skoletiden, men også sangvalg og hvilke bøger som læses. Det skal dog også nævnes, at der er forældre, som slet ikke nævner etnicitet som en relevant faktor i forbindelse med skolevalg eller skoleskift.

I de kvalitative interview pointerer flere forældre, at inklusion af flere børn med særlige behov har haft stor betydning for deres skoleskift. Inklusion har ifølge de pågældende forældre været en stor opgave for lærerne, som de ikke har haft redskaber til at håndtere. Dette har skabt uro i klassen og er gået ud over børnenes trivsel og faglighed. En forælder beskriver, hvordan børn med særlige behov var grund til at de flyttede deres søn til en anden skole:

> *"Han blev flyttet, som han skal til at gå i 4. klasse. På dette tidspunkt kom der 3-4 drenge med store vanskeligheder ind i klassen, hvilket skabte uro. Disse drenge er endt i specialklasser efterfølgende. Drengene havde således store problematikker. Der var dermed kun en anden dreng i klassen, som han kunne lege med"*

5.3 HVEM OVERVEJER AT SKIFTE SKOLE OG HVORFOR?

Mens nogle forældre vælger at skifte deres barns skole, er der andre, som *overvejer* et skoleskift, men (endnu) ikke har realiseret det. I dette afsnit undersøger vi dels, hvor mange forældre, som overvejer om et skoleskift, og dels hvad der kendetegner disse forældre.

Vi har spurgt alle forældre i spørgeskemaundersøgelsen, hvorvidt de overvejer at flytte deres barn til en anden skole. Spørgsmålet er altså også stillet til forældre, som allerede har skiftet deres barns skole tidligere (da disse forældre kan overveje endnu et skifte), og til forældre, hvis børn lige er blevet indskrevet i skole med skolestart i august 2017. U af alle forældrene svarer 17 pct., at de overvejer at flytte deres barn til en anden skole.

Figur 33 viser forældrenes overvejelser om skoleskift fordelt efter forældrenes højest fuldførte uddannelse. Det ses, at forældrenes uddannelsesniveau ikke spiller en stor rolle i forhold til overvejelser om skoleskift.

Figur 33: Overvejelse om skoleskift fordelt efter forældrenes højest opnåede uddannelsesniveau

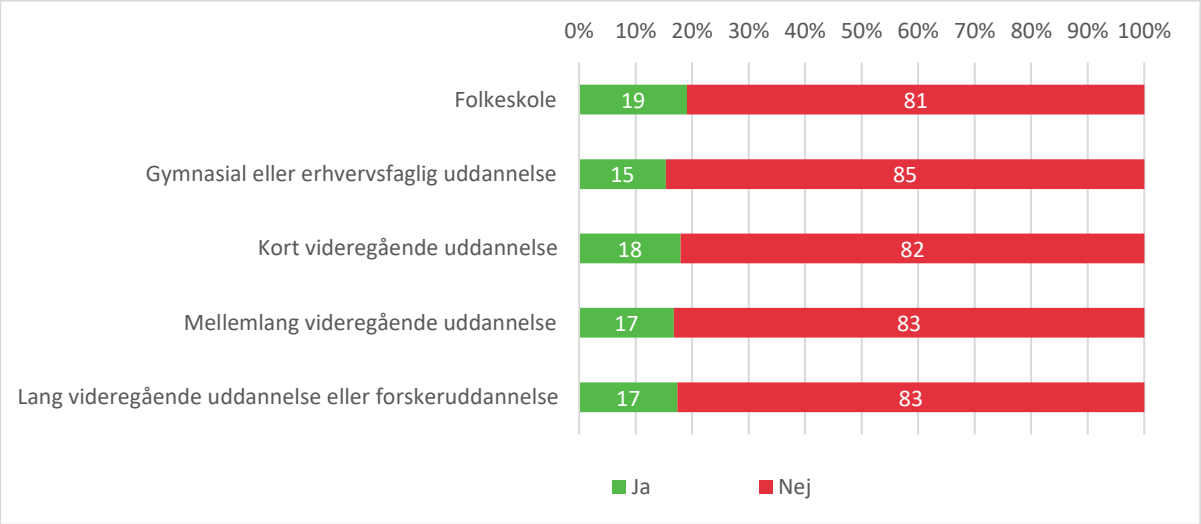

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=5.547).

Heller ikke i forhold til to andre socioøkonomiske indikatorer – nemlig forælderens beskæftigelsesstatus og om der tales andre sprog i hjemmet end dansk – ser vi forskelle i forældrenes overvejelser om skoleskift.

Figur 34 viser de væsentligste årsager til, at forældrene overvejer at flytte deres barn til en anden skole. Det skyldes først og fremmest, at den potentielle nye skole har dygtigere lærere, og at den har et bedre undervisningsmiljø. Her er der altså tale om forhold ved den eventuelle nye skole, som tiltaler forældrene. Dernæst skyldes det faktorer ved den nuværende skole, som får forældre til at overveje at søge væk, nemlig forholdsvist meget støj/uro i barnets nuværende klasse eller at barnet ikke trives på sin nuværende skole. Man må dog antage, at forældres overvejelser om et eventuelt skoleskift ofte skyldes en kombination af "tiltrækkende" faktorer ved den potentielle nye skole og negative faktorer ved den nuværende skole. Når mange forældre eksempelvis angiver, "at den nye skole

har dygtige lærere", skal det formentlig ses i relation til forældrenes oplevelse af lærerne på barnets nuværende skole.

Figur 34: Hvilke årsager er de væsentligste i forhold til dine overvejelser om, at dit barn skal skifte skole?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt forældre (n=946).
Note: Spørgsmålet er kun stillet til forældre, som har svaret "ja" til, at de overvejer at skifte deres barns skole. De grå søjler omhandler forhold på den nuværende skole, hvorimod de røde søjler omhandler forhold på den potentielle skole.

Sammenlignes årsagerne bag forældrenes overvejelser om skoleskift med de årsager, som forældre giver til faktiske skoleskift, ses et stort sammenfald. Det er fx de samme faktorer, der rangerer højest, nemlig barnets trivsel, undervisningsmiljø og dygtige lærere. Det er ligeledes de samme årsager, som ligger lavest, herunder fx et bestemt religiøst grundsyn (hvilket dog skal ses i relation til, at det generelt ikke er noget, som en ret stor andel af forældrene mener er vigtigt), at skolen er en forholdsvis stor skole, at der er høj grad af forældreindflydelse og -inddragelse på den nye skole og geografisk afstand til skolen.

5.4 OPSUMMERING

Kapitel 5 viser, at 25 pct. af eleverne ifølge spørgeskemaundersøgelsen har skiftet skole mindst én gang i løbet af deres skoletid. Blandt denne gruppe skyldes lidt over halvdelen af skoleskiftene ikke-naturlige årsager (58 pct.), og heraf er flertallet i lidt højere grad drevet af utilfredshed med den gamle skole (25 pct.) end af ønsket om at prøve en anden skole (14 pct.).

Blandt de forældre, som skifter af ikke-naturlige årsager, er mistrivsel, dårligt undervisningsmiljø, uro/støj og lærernes faglighed de fire faktorer, som flest forældre påpeger som årsag til skift. Elevsammensætningen (især andelen af elever med særlige behov) har i de kvalitative analyser også vist sig at have betydning for skoleskift, når det går ud over det faglige niveau og den sociale trivsel i klassen.

Elever fra hjem, hvor der tales andre sprog end dansk, oplever lidt ofte skoleskift end elever fra hjem, hvor der kun tales dansk. Der er ingen klar sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesbaggrund og andelen af elever, der skifter skole.

Ikke overraskende sker de fleste skift fra en folkeskole til en anden folkeskole. Blandt børn, der har mindst en forælder med videregående uddannelse, er hvert fjerde skift dog fra en folkeskole til en fri grundskole.

17 pct. af forældrene overvejer, at deres barn skal skifte skole. Der er ingen klare sammenhænge mellem på den ene side forældrenes uddannelsesniveau, beskæftigelsesstatus, og om der tales andre sprog i hjemmet end dansk, og på den anden side om forældrene overvejer et skoleskift.

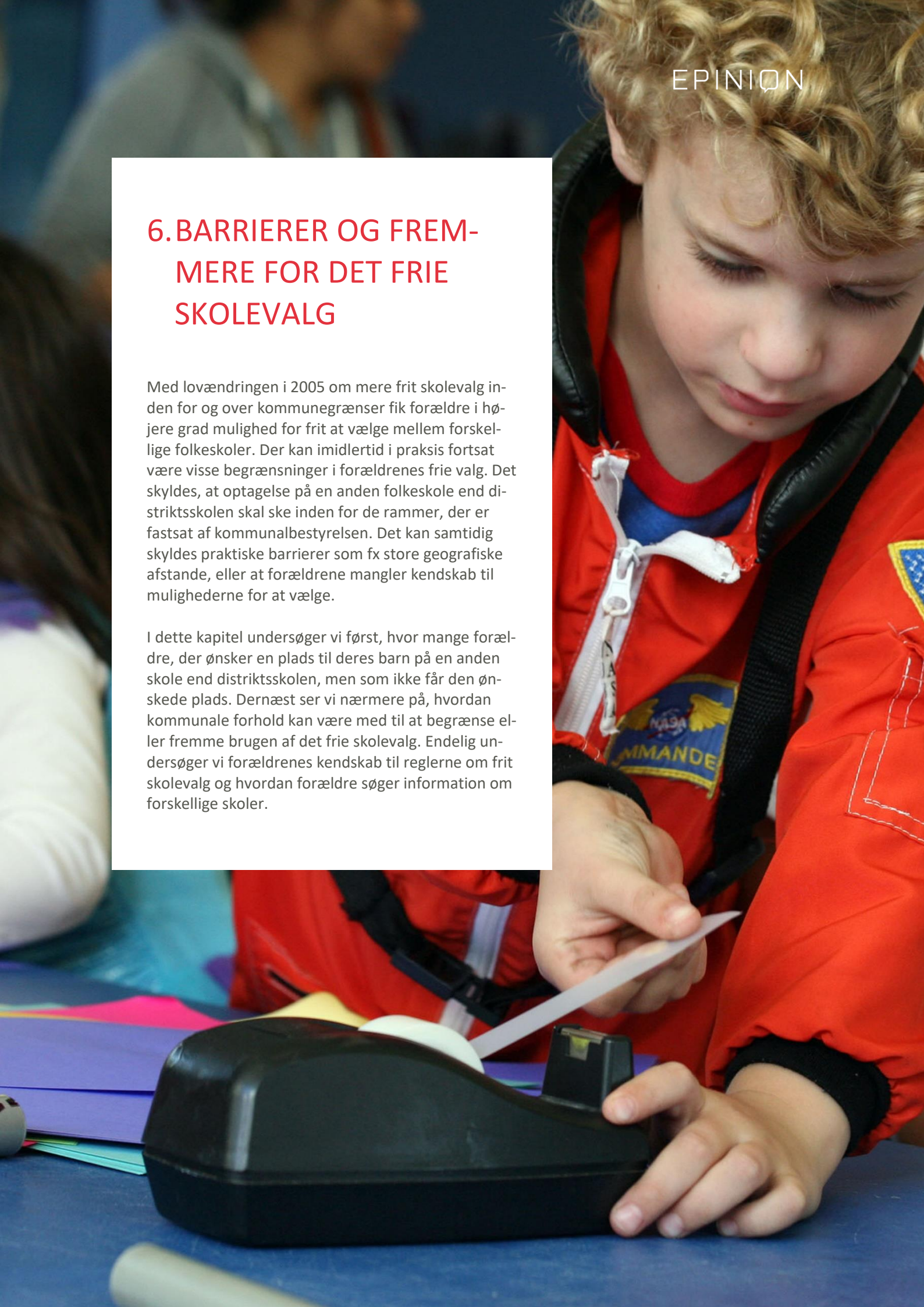

6. BARRIERER OG FREMMERE FOR DET FRIE SKOLEVALG

Med lovændringen i 2005 om mere frit skolevalg inden for og over kommunegrænser fik forældre i højere grad mulighed for frit at vælge mellem forskellige folkeskoler. Der kan imidlertid i praksis fortsat være visse begrænsninger i forældrenes frie valg. Det skyldes, at optagelse på en anden folkeskole end distriktsskolen skal ske inden for de rammer, der er fastsat af kommunalbestyrelsen. Det kan samtidig skyldes praktiske barrierer som fx store geografiske afstande, eller at forældrene mangler kendskab til mulighederne for at vælge.

I dette kapitel undersøger vi først, hvor mange forældre, der ønsker en plads til deres barn på en anden skole end distriktsskolen, men som ikke får den ønskede plads. Dernæst ser vi nærmere på, hvordan kommunale forhold kan være med til at begrænse eller fremme brugen af det frie skolevalg. Endelig undersøger vi forældrenes kendskab til reglerne om frit skolevalg og hvordan forældre søger information om forskellige skoler.

6.1 HVOR MANGE FORÆLDRE FÅR IKKE PLADS PÅ DEN ØNSKEDE SKOLE?

Vi har i undersøgelsen spurgt alle forældre, der netop har foretaget skoleindskrivning af deres barn, om de forgæves har søgt en plads til barnet på en anden skole (folkeskole inden eller uden for kommunen eller fri grundskole). Som det fremgår af nedenstående tabel har 88 pct. af alle forældre ikke søgt plads på en anden folkeskole (inden eller uden for kommunen) eller fri grundskole end den, som barnet har fået. De resterende 12 pct. af forældrene, der forgæves har søgt en eller flere andre skoler, fordeler sig ligeligt mellem forældre, der forgæves har søgt plads på henholdsvis en fri grundskole og en folkeskole. Der er også knap 2 pct. af alle forældre, der både har søgt en plads på en fri grundskole og på en anden folkeskole end den, barnet har fået plads på. Et betydeligt antal forældre oplever altså, at de ved skoleindskrivning ikke kan få plads på den ønskede skole.

Tabel 3: Hvor mange forældre har i forbindelse med barnets skolestart søgt en anden skole, men ikke fået plads?

Har du i forbindelse med dit barns skolestart…		søgt plads på en anden folkeskole end den, barnet har fået plads på	
		Ja	Nej
søgt plads på en fri grundskole, men ikke fået plads	Ja	2 pct.	5 pct.
	Nej	5 pct.	88 pct.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre.

Noter: Figuren omfatter kun forældre til børn, der netop er blevet indskrevet i skole (n=1.055). Da disse forældre er blevet overrepræsenterede i spørgeskemaundersøgelsen er n=484 efter vægtning.

De kvalitative interview med forældre viser ligeledes, at manglende kapacitet og ventelister på den ønskede skole opleves i samme udstrækning på folkeskoler og frie grundskoler. Den primære forskel er dog, at forældrene i højere grad er forberedte på ventelister på de frie grundskoler end på folkeskolerne.

6.2 BARRIERER OG FREMMERE FOR DET FRIE SKOLEVALG PÅ KOMMUNENIVEAU

I dette afsnit undersøger vi den kommunale administration af det frie skolevalg og faktorer, som kan virke henholdsvist *hæmmende* og *fremmende*. Her er altså fokus på kommunernes administration af de regler, som giver forældre mulighed for at vælge en anden folkeskole end distriktsskolen inden eller uden for kommunen. Der er derimod ikke fokus på mulighederne for at vælge mellem folkeskoler og frie grundskoler.

”Evaluering af mere frit skolevalg (2.0)” (Rambøll, 2011) konkluderede, at: *”De betydeligste barrierer relaterer sig til manglende kapacitet og geografisk afstand.”* Dette lader fortsat til at være tilfældet. I hvert fald viser figuren nedenfor, at store geografiske afstande er den mest udbredte barriere i forhold til det frie skolevalg. Manglende kapacitet på skolerne udgør ifølge skolecheferne ligeledes en

barriere i mange kommuner. Omvendt mener flertallet af skolechefer hverken, at regler og procedurer for skoleskift gør det besværligt for forældre i kommunen at anvende det frie skolevalg, eller at afdelingsopdelte skoler har stor betydning for forældrenes mulighed for frit skolevalg i kommunen. I det følgende vil vi se nærmere på hver af disse potentielle barrierer for forældrenes frie skolevalg.

Figur 35: I hvilken grad er du enig i, at følgende er en barriere for det frie skolevalg i jeres kommune?

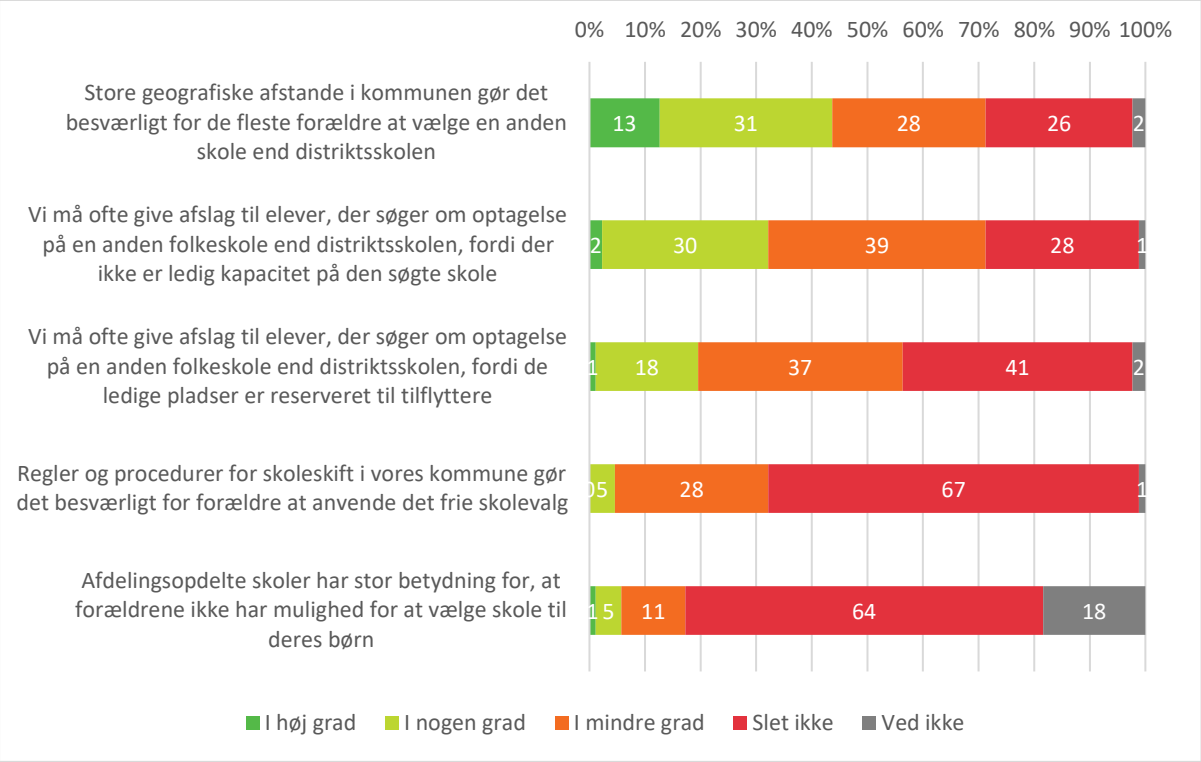

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87)

Geografiske afstande

Som det fremgår af figuren ovenfor, mener 13 pct. af skolecheferne, at store geografiske afstande i høj grad gør det besværligt for de fleste forældre i deres kommune at vælge en anden skole end distriktsskolen. Yderligere 31 pct. mener, at det i nogen grad er tilfældet. I 26 pct. af kommunerne er det skolechefens vurdering, at store geografiske afstande slet ikke udgør en barriere.

Denne store variation i skolechefernes vurdering er ikke overraskende, da der netop er meget stor forskel på de geografiske afstande kommunerne imellem. Ifølge Økonomi- og Indenrigsministeriets Kommunale Nøgletal for 2017 har Lolland Kommune landets geografisk største skoledistrikter med en gennemsnitlig størrelse på 295 km^2. I den anden ende af skalaen ligger Frederiksberg Kommune med under 1 km^2 pr. skoledistrikt i gennemsnit. Det gennemsnitlige skoledistrikt i hele landet er på 39 km^2.

De ni kommuner, som indgår i de kvalitative analyser, er også meget forskellige med hensyn til de geografiske afstande inden for kommunegrænsen. I flere af kommunerne siger skolechefen, at geografi er klart den største barriere for forældrenes muligheder for at vælge forskellige skoler. I andre kommuner ligger skolerne tæt, så geografi ikke udgør en barriere.

I kommuner med store geografiske afstande kan kommunens regler om befordring til og fra skolen spille en rolle. Næsten alle de kommuner, der indgår i undersøgelsen, anvender folkeskolelovens minimumsbestemmelser, hvilket indebærer, at der ikke tilbydes befordring til elever, der har valgt en anden skole end distriktsskolen (jf. folkeskolelovens § 26, stk. 6). I en enkelt af kommunerne har man dog valgt at give eleverne de samme tilbud om befordring, uanset om de går på distriktsskolen, en anden folkeskole eller en fri grundskole. På denne måde understøttes forældrenes frie skolevalg yderligere.

Kapacitet

Begrænset kapacitet på skolerne kan også i nogle tilfælde udgøre en barriere for det frie skolevalg. Dette kan enten skyldes, at der ikke er plads på skolen til at udvide med flere klasser; eller at ledige pladser er reserveret til tilflyttere. Meget få kommunale skolechefer vurderer, at manglende kapacitet i høj grad udgør en barriere i deres kommune, men til gengæld mener skolecheferne i flertallet af landets kommuner, at manglende kapacitet i nogen eller mindre grad udgør en barriere for det frie skolevalg, jf. figuren ovenfor.

Figuren nedenfor viser, hvor mange pladser, der er reserveret til eventuelle tilflyttere i de enkelte skoleklasser. Som det fremgår, reserverer 26 pct. af kommunerne ingen pladser til eventuelle tilflyttere. I mange kommuner reserveres 2-4 pladser pr. klasse til tilflyttere. Endelig er der en enkelt kommune, hvor der ikke er sat en fast grænse på tværs af skolerne, men hvor skolechefen angiver, at skolerne typisk reserverer otte pladser pr. klasse til tilflyttere. Der er ingen entydig tendens til, at kommunerne reserverer hverken flere eller færre pladser til tilflyttere nu end i 2011.

Figur 36: Hvor mange pladser reserveres der i jeres kommune til tilflyttere i de enkelte skoleklasser?

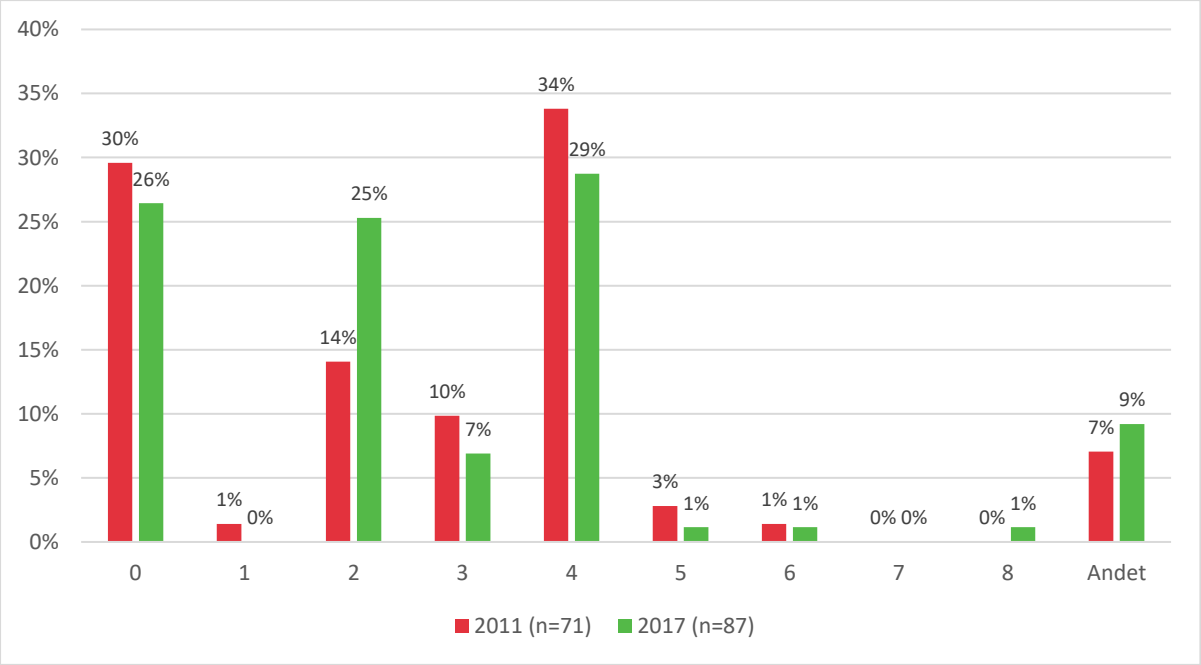

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt skolechefer (Epinion, 2017 og Rambøll, 2011).
Note: Svar fra kommuner, der har angivet et antal for alle skoler i kommunen, er lagt sammen med svar fra kommuner, der har angivet, at skolerne har forskellige antal pladser reserveret til tilflyttere, og som har angivet, hvad det mest almindelige

antal er. Svarkategorien "Andet" er eksempelvis kommuner, der angiver, at de kun har én skole, at alle bliver optaget eller at der reserveres et antal pladser pr. årgang (ikke pr. klasse).

Ikke overraskende oplever flertallet (91 pct.) af skolecheferne i kommuner, hvor der ikke er reserveret pladser til tilflyttere, "slet ikke", at de ofte må give afslag til elever, der søger om optagelse på en anden folkeskole end distriktsskolen, fordi de ledige pladser er reserveret til tilflyttere. Til gengæld er der tilsyneladende ingen klar tendens til, at skolecheferne i højere grad oplever, at de ofte må give afslag til elever, fordi de ledige pladser er reserveret til tilflyttere, hvis der i kommunen er reserveret et forholdsvist højt antal pladser.

I 82 pct. af kommunerne har kommunalbestyrelsen fastsat retningslinjer for, hvordan optagelsen og prioritering af elever skal foregå, når der er flere ansøgere end pladser på den enkelte skole. I de øvrige kommuner varierer kriterierne fra skole til skole (eller der er kun én skole i kommunen). Som det fremgår af figuren nedenfor, er der særligt to kriterier, som langt de fleste kommuner lægger til grund for optagelse af elever, når der er flere ansøgere end pladser på den enkelte skole. Det er for det første, om eleven har søskende, der i forvejen går på skolen. For det andet tildeles ledige pladser typisk til de elever, som har kortest afstand til skolen.

I de ni kommuner, som indgår i de kvalitative analyser, vægter søskende og afstand også typisk højt i forhold til prioriteringen, hvis der er flere ansøgere end ledige pladser. Derudover indgår følgende kriterier i prioriteringen i enkelte af kommunerne:

- Kommunens egne borgere går forud for borgere fra andre kommuner.
- Optagelse fra en venteliste afhænger af tilmeldingsdato.
- At man samlet set kan opnå en nogenlunde ligelig fordeling af bl.a. piger/drenge og elever med særlige behov mellem klasserne.

Der er også en enkelt kommune, hvor det fremgår af retningslinjerne, at der kan foretages lodtrækning.

Figur 37: Kommunalbestyrelsens retningslinjer for, hvordan prioritering af elever skal foregå, når der er flere ansøgere end pladser på den enkelte skole

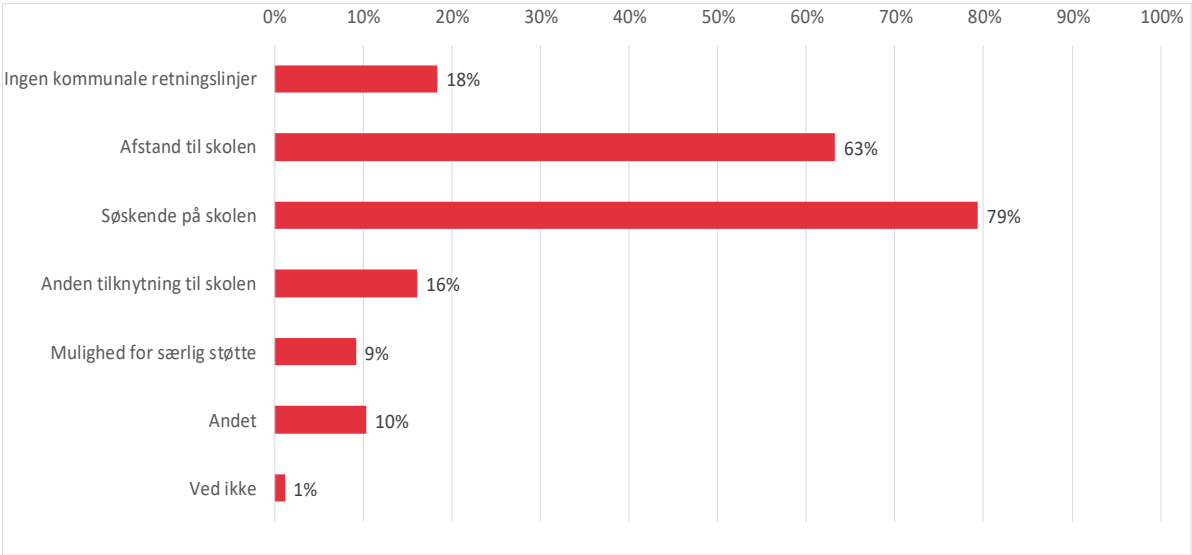

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87).

Note: Figuren er dannet på baggrund af kommunernes svar på to spørgsmål. Først har kommunerne svaret på følgende: "Har kommunalbestyrelsen fastsat retningslinjer for, hvordan optagelsen og prioritering af elever skal foregå, når der er flere ansøgere end pladser på den enkelte skole?" De 16 kommuner, som har svaret "nej", indgår under "ingen kommunale retningslinjer". De øvrige 71 kommuner, som har svaret "ja", er fordelt efter deres svar på spørgsmålet: "Hvilke af følgende kriterier lægges der til grund for kommunens prioritering af elever?". Da kommunerne kan angive flere kriterier, summerer tallene til mere end 100 pct.

I de kvalitative interview peger flere skolechefer på det dilemma, der ofte findes mellem på den ene side at sikre en effektiv udnyttelse af kapaciteten på kommunens skoler og på den anden side sikre kapacitet til, at forældre kan vælge en anden skole. Der er lidt forskel på, hvordan de kommuner, der indgår i de kvalitative analyser, har valgt at balancere mellem disse to hensyn. I flere kommuner har man gennem de senere år haft fokus på at øge de gennemsnitlige klassekvotienter med henblik på at opnå besparelser eller effektiviseringer. En konsekvens af høje klassekvotienter er ofte, at mulighederne for at få plads på en anden skole end distriktsskolen bliver ringere. Nogle af skolecheferne fortæller således, at de har skoler med så høje klassekvotienter, at det i realiteten er umuligt for børn bosat i andre skoledistrikter at blive optaget på disse skoler. Omvendt har man i en af de ni kommuner valgt at give forældrene et helt frit skolevalg. I denne kommune bliver eleven altså optaget på den ønskede skole, selvom dette medfører, at skolen må oprette en ekstra klasse.

En af de deltagende skolechefer mener, at mere fleksible regler i forhold til den maksimale klassestørrelse ville gøre det lettere for kommunerne at balancere mellem hensynet til henholdsvis effektiv ressourceanvendelse og forældrenes mulighed for frit skolevalg. Hvis skolerne havde mulighed for at have mere end 28 elever i en klasse (evt. med ekstra lærerressourcer tilknyttet), ville skolerne – ifølge skolechefen – ikke behøve at afvise elever, fordi de udløser en ny klasse. Samtidig ville skolerne og kommunerne ikke i samme omfang behøve at reservere ledige pladser til eventuelle tilflyttere.

Skolenedlæggelser eller -sammenlægninger

Hvis to eller flere skoler bliver lagt sammen til én skole med undervisning på forskellige matrikler, udgør det en formel begrænsning i forældrenes ret til frit skolevalg. Dette skyldes, at forældre ifølge loven har krav på at få deres barn optaget i en folkeskole efter eget valg, hvis der er plads, men ikke har krav på at få barnet optaget i en bestemt afdeling eller på en bestemt matrikel. Om dette også i praksis udgør en reel barriere afhænger af kommunernes og skolernes administration af reglerne.

Hvorvidt afdelingsopdelte skoler udgør en barriere for forældrenes skolevalg er blevet et meget aktuelt spørgsmål, fordi mange kommuner har valgt at lægge skoler sammen i de senere år. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen blandt skolecheferne har to-tredjedele af kommunerne nedlagt eller sammenlagt skoler inden for de seneste fem år. Blandt de kommuner, som har ned- eller sammenlagt skoler, vurderer 55 pct. af skolecheferne, at dette påvirker forældrenes muligheder for skolevalg.

Som det fremgår af Figur 35 mener skolecheferne i 64 pct. af landets kommuner slet ikke, at afdelingsopdelte skoler har betydning for forældrenes muligheder for at vælge skole i deres kommune. Dette kan hænge sammen med, at kommunen enten ikke har afdelingsopdelte skoler, eller at forældrene har de samme rettigheder i forhold til valg af henholdsvis skoler og afdelinger. Der er dog også

enkelte kommuner, hvor afdelingsopdelte skoler i høj grad eller i nogen grad har betydning for forældrenes muligheder for at vælge skole.

Mange af de ni kommuner, som indgår i de kvalitative analyser, har nedlagt skoler eller lagt skoler sammen inden for de senere år. Skolestrukturændringerne er som regel foretaget for at opnå økonomiske effektiviseringer og/eller tilpasse kapaciteten til et faldende børnetal. Forældrene i disse kommuner er ikke udpræget glade for sammenlægningerne, og særligt i de geografisk store kommuner tilkendegiver forældrene, at de føler, at deres skolevalg er blevet indskrænket, idet de nu kun har én skole at vælge, hvor de tidligere havde flere.

Der er dog også enkelte af skolecheferne, der fremhæver de faglige fordele. Der er eksempelvis en skolechef, der udtrykker bekymring for det faglige niveau i helt små klasser.

Regler og procedurer for skoleskift

Skolechefernes beskrivelser af procedurerne for skoleindskrivning og skoleskift i de ni casekommuner tyder på, at der i alle kommuner er tale om en simpel proces for forældrene. Skoleindskrivningen foregår digitalt. Systemer og procedurer varierer lidt mellem kommunerne, men processen virker i alle tilfælde som ret ukompliceret. I forhold til skoleskift varierer det, om forældrene skal tage kontakt til den nuværende skole eller den skole, man ønsker at skifte til. I nogle tilfælde skal forældrene (helst) både udfylde en udmeldingsblanket og melde barnet ind på den nye skole. I langt de fleste tilfælde beskriver skolecheferne dog en proces, som fra forældrenes synspunkt er ganske enkel.

Dette underbygges af, at to-tredjedele af skolecheferne i landets kommuner mener, at regler og procedurer for skoleskift i deres kommune slet ikke gør det besværligt for forældre at anvende det frie skolevalg, jf. Figur 38. I den resterende tredjedel af kommunerne mener skolecheferne, at regler og procedurer i mindre grad eller nogen grad gør det besværligt for forældre at anvende det frie skolevalg. Samlet set udgør regler og procedurer for skoleskift altså ikke en væsentlig barriere for frit skolevalg, ifølge skolecheferne.

Skolechefernes vurdering harmonerer i øvrigt fint med, at spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre viser, at langt de fleste forældre oplever det som nemt at indskrive barnet i skole og at flytte barnet til en anden skole. Figuren nedenfor viser, at 78 pct. af alle forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, ”i høj grad” har oplevet skoleindskrivningen som nem. Andelen er en anelse højere for forældre til børn, der er indskrevet på distriktsskolen (81 pct.), men selvom barnet indskrives på en anden folkeskole end distriktsskolen (71 pct.) eller på en fri grundskole (75 pct.), oplever langt de fleste forældre i høj grad processen som nem.

Kun 9 pct. af forældrene har ”i mindre grad” eller ”slet ikke” oplevet skoleindskrivningen som nem. Blandt forældre, der har valgt enten en anden folkeskole i bopælskommunen eller en fri grundskole gælder det dog 12 pct. af forældrene, og blandt forældre, som har valgt en folkeskole uden for bopælskommunen gælder det hele 28 pct. Generelt lader skoleindskrivningen altså til at fungere nemt for langt de fleste forældre, men der er undtagelser især blandt forældre, der ikke vælger distriktsskolen.

Figur 38: I hvilken grad er du enig i følgende udsagn: Det har været nemt at indskrive mit barn i skole? Opdelt efter den type af skole, som barnet er indskrevet i.

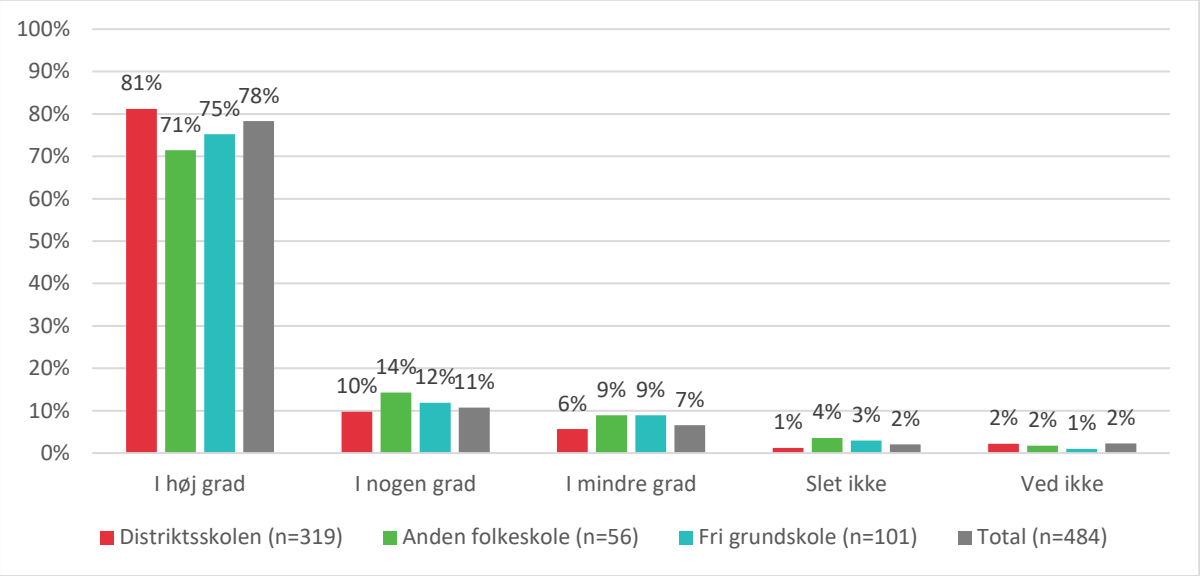

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre.
Note: Figuren omfatter kun forældre til børn, der netop er blevet indskrevet i skole. Det angivne antal svar er efter vægtning (jf. afsnit 9.1.3). Det faktiske antal besvarelser blandt forældre til børn, som netop er indskrevet i skole, (før vægtning) er 1.055. Andre skoletyper (fx specialskole og efterskole) er inkluderet i totalen.

Skoleskift lader ligeledes til at foregå forholdsvist nemt for de fleste forældre. Som det fremgår af figuren nedenfor, oplever 64 pct. af de forældre, der har flyttet deres barn fra en skole til en anden, at det "i høj grad" var nemt at flytte barnet til en anden skole. Især forældre, der har valgt at flytte deres barn til en fri grundskole, oplever processen som nem. Omvendt oplever hver femte forælder, der har flyttet sit barn til en anden folkeskole end distriktsskolen, "i mindre grad" eller "slet ikke" processen som nem.

Figur 39: I hvilken grad er du enig i følgende udsagn: Det har været nemt at flytte mit barn til en anden skole? Opdelt efter den type af skole, som barnet er flyttet til.

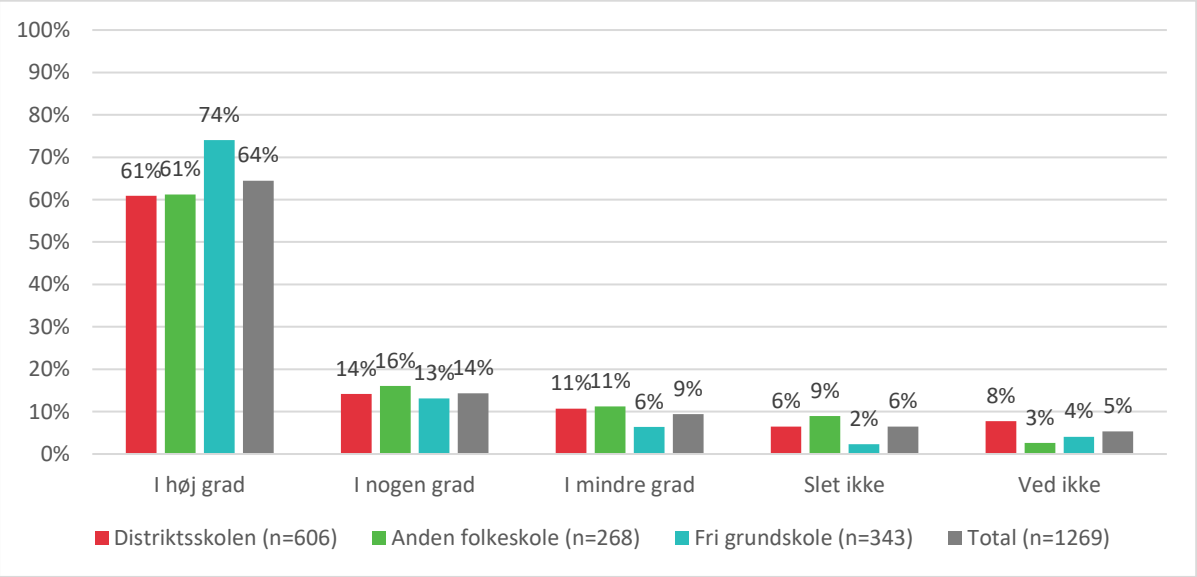

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre.
Note: Figuren omfatter kun forældre til børn, der tidligere har gået på en anden skole. Andre skoletyper (fx specialskole og efterskole) er inkluderet i totalen.

Tosprogede børn med behov for sprogstøtte

Folkeskolelovens § 5, stk. 7 giver mulighed for at fravige forældrenes krav på at få deres barn optaget på distriktsskolen og deres krav på at få barnet optaget på en anden folkeskole efter eget valg, hvis der er ledig plads, hvis eleven har et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte, og det vurderes at være pædagogisk påkrævet at henvise eleven til en anden skole end distriktsskolen. Kommunerne kan med andre ord vælge at begrænse det frie skolevalg for tosprogede børn med behov for sprogstøtte.

Som det fremgår af figuren nedenfor, har 22 pct. af landets kommuner ikke benyttet disse muligheder. Blandt de kommuner, som benytter mulighederne, henviser flertallet elever med et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte til modtageklasser eller hold med basisundervisning på andre skoler end distriktsskolen. Kun få kommuner (5 pct.) henviser eleverne til almindelige klasser på andre skoler end distriktsskolen. Dette er samme tendens som i 2011.

Der er i øvrigt ingen nævneværdig forskel på, hvorvidt kommuner med henholdsvis høj og lav andel af elever med udenlandsk herkomst henviser elever med et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte til modtageklasser og hold med basisundervisning på en anden skole end distriktsskolen. Til gengæld har alle de kommuner, der henviser til almindelige klasser på en anden skole end distriktsskolen mindst 8 pct. elever med udenlandsk herkomst, hvilket betyder, at de ligger over medianen for landets kommuner.

Figur 40: Hvordan anvender kommunen folkeskolelovens § 5, stk. 7 om henvisning af elever med et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte til en anden skole end distriktsskolen?

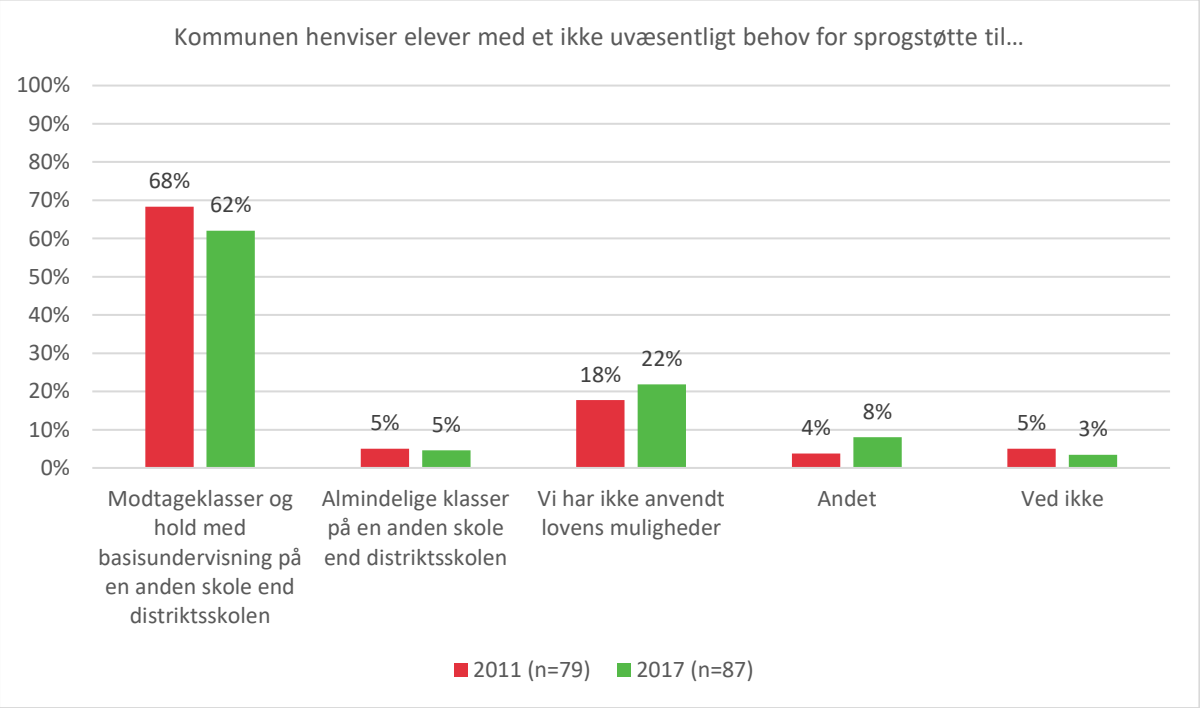

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt skolechefer (Epinion, 2017 og Rambøll, 2011).

Kommunerne kan benytte forskellige redskaber til at påvirke fordelingen af tosprogede elever mellem kommunens folkeskoler. Som det fremgår af figuren nedenfor, anvender langt de fleste kommuner dog alle disse redskaber i begrænset omfang.

Der er ifølge skolecheferne stort set ingen kommuner, der har etableret afdelingsskoler med henblik på at kunne fordele tosprogede elever anderledes. Brugen af dette redskab blev ikke undersøgt i evalueringen i 2011. Der er ligeledes meget få kommuner, der anvender magnetskoleressourcer[16] eller reserverer pladser til tosprogede elever på skoler med få tosprogede elever. Det redskab, som flest kommuner anvender, er udflytning af modtageklasser. Dette anvendes i meget høj eller høj grad i 24 pct. af kommunerne.

Figur 41: I hvilken grad anvendes følgende redskaber i øjeblikket i kommunen med henblik på at påvirke fordelingen af tosprogede elever?

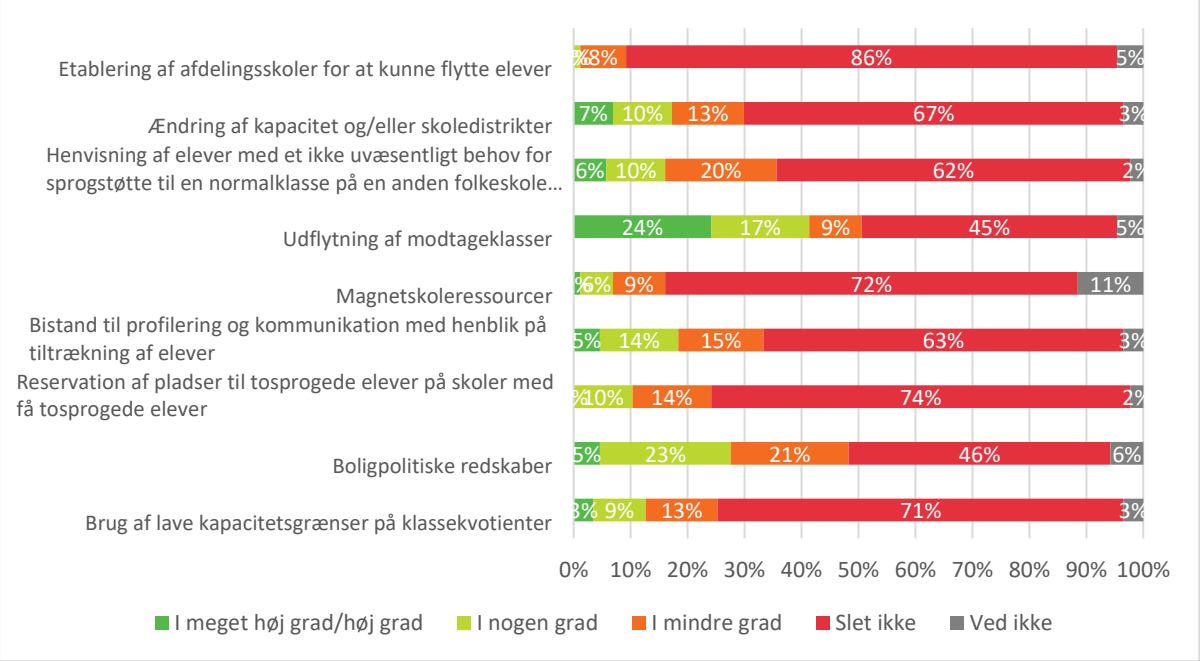

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer, Epinion 2017.

Trods den forholdsvis begrænsede brug af langt de fleste af disse redskaber, er brugen af de fleste redskaber steget siden 2011. Det gælder især udflytning af modtageklasser[17] og boligpolitiske redskaber.

[16] Begrebet "magnetskole" stammer fra USA, hvor det betegner skoler, der tiltrækker elever fra andre skoledistrikter med henblik på at begrænse den etniske segregering. Magnetskoleressourcer dækker altså over, at en skole tilføres ekstra ressourcer med henblik på at kunne tiltrække elever på tværs af distrikter.

[17] Modtageklasser, der tilbyder basisundervisning i dansk som andetsprog, placeres på skoler, hvor der i forvejen er relativt få tosprogede elever.

Figur 42: I hvilken grad anvendes følgende redskaber i øjeblikket i kommunen med henblik på at påvirke fordelingen af tosprogede elever? Pct. af kommunerne, der har svaret "i meget høj grad", "i høj grad" eller "i nogen grad".

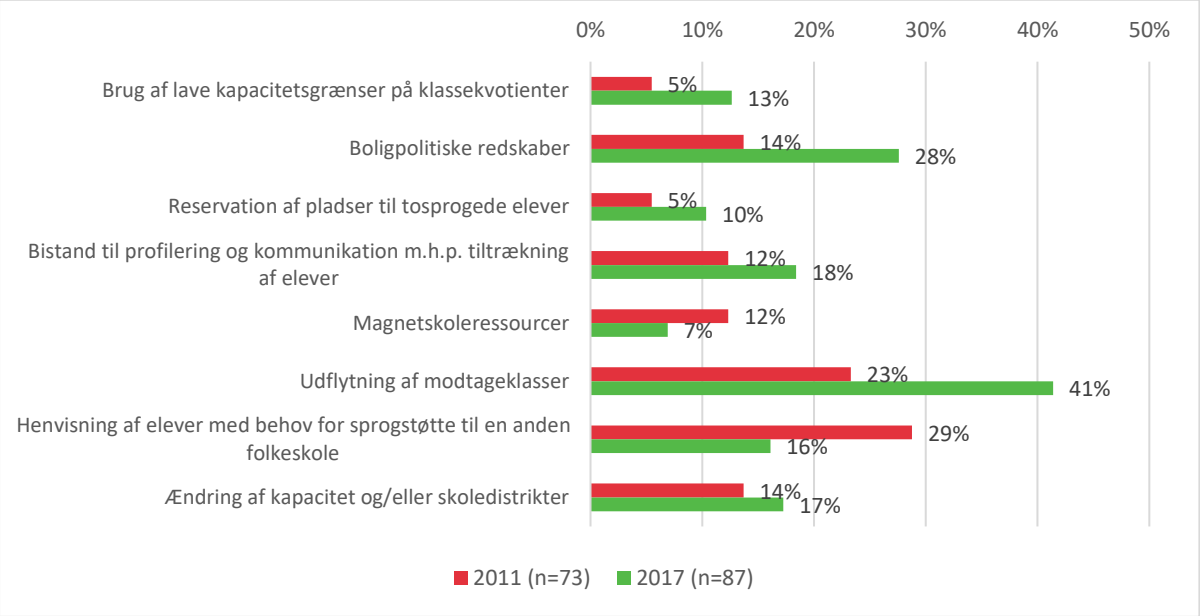

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt skolechefer (Epinion, 2017 og Rambøll, 2011).

Suspension af det frie skolevalg

Ifølge folkeskolelovens § 36, stk. 3 kan kommunalbestyrelsen i ganske særlige tilfælde beslutte at suspendere det frie skolevalg i en begrænset periode. Man kan altså vælge midlertidigt (fx i et halvt år) at lukke for tilgangen af elever fra andre skoledistrikter til en klasse eller en hel årgang på en skole, hvis der er behov for det af pædagogiske årsager. Denne mulighed er benyttet en del gange i en af de ni casekommuner. Ellers tyder de kvalitative interview med skolechefer og skoleledere ikke på, at det er en mulighed, som benyttes ret ofte af skolerne. Faktisk er der flere af de interviewede skolechefer og skoleledere, som fortæller, at de ikke har kendskab til denne mulighed.

6.2.1 Hvad gør kommunerne særligt for at fremme det frie skolevalg?

Ifølge skolecheferne arbejder de fleste kommuner også med tiltag, der skal fremme forældrenes brug af det frie skolevalg. Over halvdelen af kommunerne gør dette ved at informere forældrene om deres muligheder for frit at vælge mellem skoler, fx ved skoleindskrivning. Næsten en tredjedel af kommunerne arbejder med særlige profilskoler, og den samme andel forsøger at fremme det frie skolevalg gennem formidling af dokumentation og data om de forskellige skolers kvalitet. 18 pct. af kommunerne giver mulighed for, at forældrene kan ønske en bestemt afdeling på skoler med flere afdelinger/matrikler. Derudover angiver 11 pct. af kommunerne, at de arbejder med at fremme det frie skolevalg på andre måder, herunder primært kommuner, der arbejder med profilering af og kommunikation om skolerne.

Endelig svarer 11 pct. af kommunerne, at de ikke gør noget særligt for at fremme det frie skolevalg.

Figur 43: Arbejder I med et eller flere af de følgende områder i jeres kommune med henblik på at fremme det frie skolevalg?

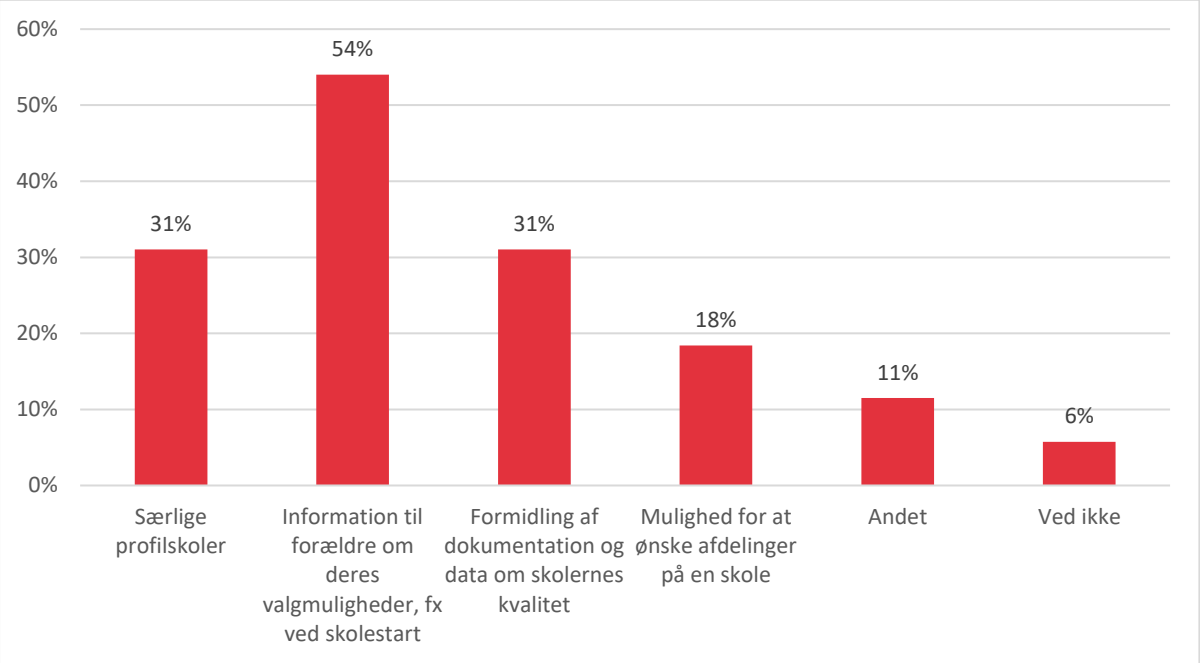

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87).
Noter: Da kommunerne kan angive, at de arbejder med flere områder, summerer tallene til mere end 100 pct.

Som tidligere nævnt har man i én af de ni casekommuner valgt at tilbyde gratis befordring efter folkeskolelovens bestemmelser (§ 26), selvom forældrene vælger en anden folkeskole end distriktsskolen eller en fri grundskole. Dette tilbud har et klart formål om at fremme forældrenes frie skolevalg.

Flere af casekommunerne har etableret særlige profilskoler eller linjer i udskolingen. Disse skoler eller linjer kan i princippet tiltrække elever fra andre skoledistrikter. To af skolecheferne fortæller imidlertid, at det er deres oplevelse, at de særlige profiler eller linjer kun i meget begrænset omfang får elever til at søge andre skoler end distriktsskolen.

I en anden kommune har man etableret et særligt børne- og ungeunivers, der inkluderer ca. 400 elever samlet på en folkeskole. Der er afsat mange ressourcer til at bygge dette univers op. En skoleleder på en af de deltagende skoler siger:

> *"Vi er i plus her. Vi sender elever til de andre distrikter, men vi får altså flere den anden vej. Dette plus skyldes den gode energi på skolen - særlig i ungeuniverset. Hertil har lærerne en særlig positiv tilgang, hvor de vil faget og brænder for det. Samtidig med dette har de trivsel i højsædet"*

Endelig er der flere af de interviewede skolechefer, der fortæller, at kommunen hverken gør noget for at fremme eller begrænse det frie skolevalg. De respekterer forældrenes muligheder for at vælge mellem forskellige skoler, herunder frie grundskoler, men oplever ikke, at kommunen har en interesse i at få flere forældre til at benytte muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen.

Som det fremgår af figuren nedenfor, arbejder 10 pct. af kommunerne ifølge skolecheferne i meget høj eller høj grad på at skabe et samarbejde mellem folkeskoler og frie grundskoler. Omvendt arbejder 52 pct. af kommunerne slet ikke eller i mindre grad på at skabe et sådant samarbejde. Det fremgår også af figuren, at 10 pct. af skolecheferne mener, at der er en særlig kultur i deres kommune for at vælge frie grundskoler, mens dette slet ikke er tilfældet i 9 pct. af kommunerne.

Figur 44: I hvilken grad er du enig i følgende udsagn om frie grundskoler?

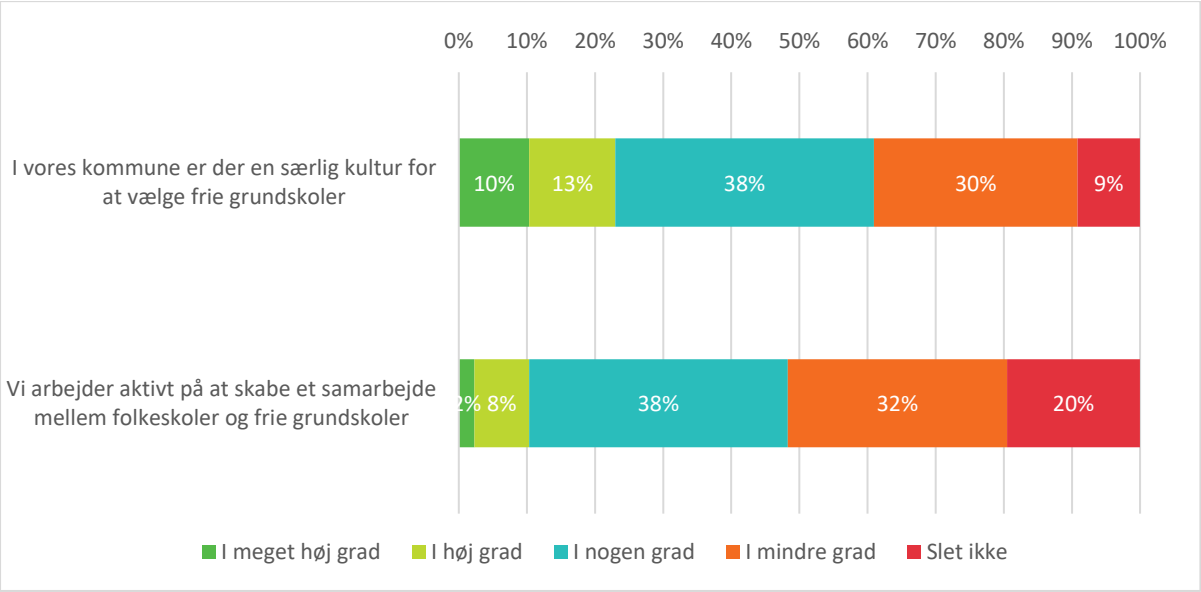

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87).

6.2.2 I hvilken grad varierer forældrenes brug af det frie skolevalg mellem kommunerne?

I forhold til at vurdere betydningen af barrierer og fremmere på kommuneniveau for forældrenes brug af det frie skolevalg, er det interessant at analysere, i hvilket omfang forældrenes valg af distriktsskolen afhænger af deres bopælskommune. Er der med andre ord forskel på, i hvor høj grad forældrene vælger andre skoler end distriktsskolen på tværs af landets kommuner?

For at undersøge dette spørgsmål har vi estimeret en såkaldt multi-level-regressionsmodel, der inkluderer forklarende faktorer både på individniveau og kommuneniveau. I dette tilfælde er der tale om logistisk regressionsmodel, fordi den afhængige variabel (om man har valgt distriktsskolen eller ej) kun har to mulige udfald (ja/nej). Fortolkningen af modellens koefficienter er derfor forholdsvis kompleks, men nedenfor redegøres kort for de væsentligste resultater. Hele modellen er inkluderet i bilagsrapporten.

Modellen viser, at kun en meget lille del af variansen i, hvorvidt forældre vælger distriktsskolen, kan forklares af, hvilken kommune de bor i (0,3 pct. af variationen). Kommuneniveauet betyder altså ikke ret meget for, hvor tilbøjelige forældrene er til at bruge det frie skolevalg. Forældre i forskellige kommuner adskiller sig ikke ret meget fra hinanden i forhold til skolevalg.

Der er dog et forhold på kommunalt niveau, der har signifikant betydning[18]. Modellen viser nemlig, at sandsynligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen er mindre, hvis den gennemsnitlige skolestørrelse i kommunen er stor (et højt antal elever pr. skole i gennemsnit). Dette hænger formentlig sammen med, at antallet af mulige alternativer til distriktsskolen falder – i hvert fald antallet af alternative folkeskoler.

Hverken befolkningstætheden (antal indbyggere pr. km^2) eller segregeringsgraden[19] har ifølge modellen signifikant betydning for, i hvor høj grad forældrene vælger distriktsskolen. Der er altså hverken belæg for at konkludere, at forældrene bruger det frie skolevalg mere eller mindre, hvis de bor i tætbefolkede områder (hvor der typisk er mange skoler at vælge mellem inden for kort afstand), eller hvis de bor i en kommune, hvor de tosprogede elever er relativt jævnt fordelt mellem skolerne.

På individniveau viser modellen, at forældre med en videregående uddannelse alt andet lige er mere tilbøjelige til at vælge en anden skole end distriktsskolen end andre forældre. Det samme gælder forældre i hjem, hvor der tales andre sprog end dansk (typisk tosprogede familier), og forældre, som ikke er i beskæftigelse. Forældrenes husstandsindkomst har til gengæld ingen signifikant betydning.

Samlet set tyder analysen ikke på, at geografiske, strukturelle eller politiske forskelle mellem kommunerne har ret stor betydning for forældrenes brug af det frie skolevalg (herunder både valg af frie grundskoler og valg af andre skoler end distriktsskolen). Dog har den gennemsnitlige skolestørrelse betydning, hvilket indikerer, at de senere års skolenedlæggelser og sammenlægninger har haft negative konsekvenser for forældrenes muligheder for at vælge mellem forskellige folkeskoler.

6.3 ER MANGLENDE INFORMATION EN BARRIERE FOR FORÆLDRENES FRIE SKOLEVALG?

For at forældre kan benytte muligheden for frit skolevalg, forudsættes det, at de både har kendskab til frit skolevalg, og at de har information om, hvilken skole der bedst opfylder deres præferencer. Hvorvidt dette er tilfældet, undersøger vi i dette afsnit. Derudover undersøger vi, hvilken type af information forældrene søger om skolerne i forbindelse med skolestart.

6.3.1 Kender forældre reglerne om frit skolevalg?

Ifølge de skolechefer, der har deltaget i kvalitative interview, informerer kommunerne forældrene om, at de har mulighed for frit at vælge skole til deres barn. Det sker primært på kommunernes hjemmesider og i de breve, som sendes til forældrene i forbindelse med skoleindskrivning. Der er dog også eksempler på, at kommuner informerer om det i annoncer i lokalaviser og lignende.

[18] På et 95 %-signifikansniveau.
[19] Se afsnit 7.3.2 for en beskrivelse af segregeringsindekset.

For at afdække forældres kendskab til reglerne om frit skolevalg har vi bedt dem om at svare på, hvorvidt tre forskellige udsagn om reglerne om frit skolevalg er rigtige eller forkerte, nemlig:

1. Forældre kan som hovedregel selv vælge en folkeskole til deres barn (rigtigt)
2. Forældre kan selv vælge folkeskole til deres barn, men kun inden for kommunen (forkert)
3. Kommunen kan kun sige nej til en elev, hvis der ikke er plads til flere elever i klasserne på den ønskede skole (rigtigt)

70 pct. af alle forældre har besvaret det første spørgsmål korrekt. De øvrige forældre har enten svaret forkert eller "ved ikke". Selvom der altså er et flertal af forældre, der kender til deres ret til frit skolevalg, må det betegnes som forholdsvist højt, når tre ud af ti forældre ikke véd, at de som hovedregel har mulighed for selv at vælge en folkeskole til deres barn.

65 pct. af alle forældre har svaret korrekt på det tredje spørgsmål. Knap to-tredjedele af forældrene véd altså, at kommunen ikke må afvise en elev, hvis der er plads i klasserne på den ønskede skole.

Endelig er det kun 38 pct. af alle forældre, der har besvaret det andet spørgsmål korrekt. 41 pct. af forældrene har givet det forkerte svar, og yderligere 22 pct. har svaret "ved ikke". Et flertal af forældre er altså ikke klar over, at muligheden for frit skolevalg også gælder uden for bopælskommunen.

Figuren nedenfor viser antallet af rigtige svar pr. forælder. Som det fremgår, har under en fjerdedel af alle forældre svaret rigtigt på alle tre spørgsmål. 12 pct. af alle forældre har svaret forkert eller "ved ikke" på alle tre spørgsmål. Der er ingen entydig sammenhæng mellem antallet af rigtige svar og henholdsvis forældrenes uddannelsesniveau, om der tales andre sprog end dansk i hjemmet eller barnets fødselsår. Det må således konstateres, at forældrenes kendskab til reglerne om frit skolevalg generelt er forholdsvis begrænset, herunder især at mange forældre ikke er klar over, at de gerne må vælge en folkeskole i en anden kommune. Manglende kendskab til reglerne kan således være en barriere for nogle forældres brug af det frie skolevalg.

Figur 45: Antal korrekte svar på de tre spørgsmål om reglerne om frit skolevalg. Pct. af alle forældre.

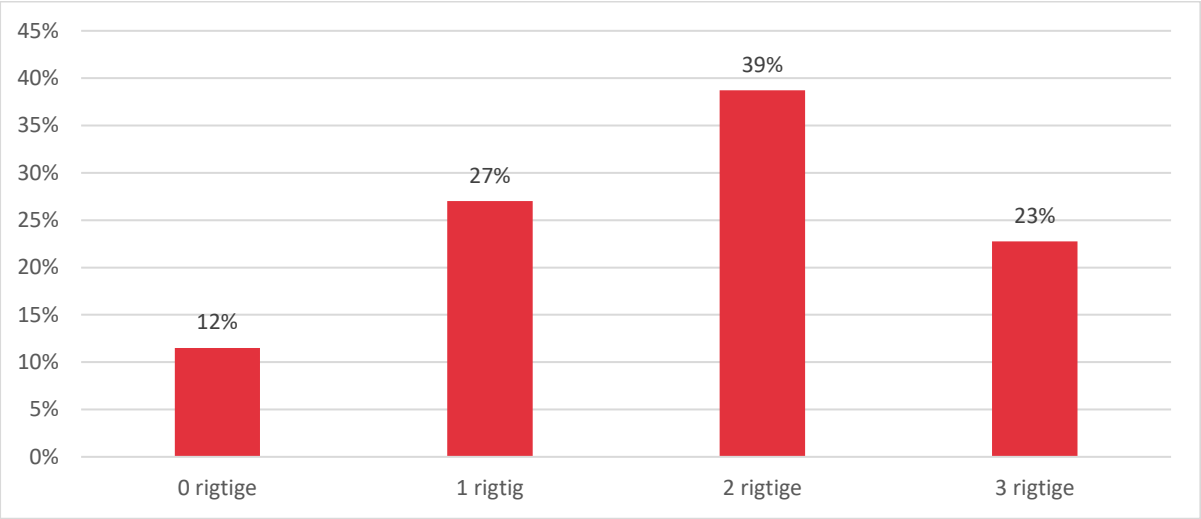

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5.547).
Noter: "Ved ikke" medregnes som et forkert svar.

Konklusionen om, at manglende viden om mulighederne for frit skolevalg udgør en barriere for nogle forældre, deles af en betydelig del af landets skolechefer. Som det fremgår af nedenstående figur, mener 17 pct. af skolecheferne, at utilstrækkelig viden om mulighederne for frit skolevalg i høj grad eller nogen grad udgør en barriere for det frie skolevalg i deres kommune. Kun 26 pct. af skolecheferne mener slet ikke, at det udgør en barriere.

Figur 46: I hvilken grad er du enig i, at følgende er en barriere for det frie skolevalg i jeres kommune?

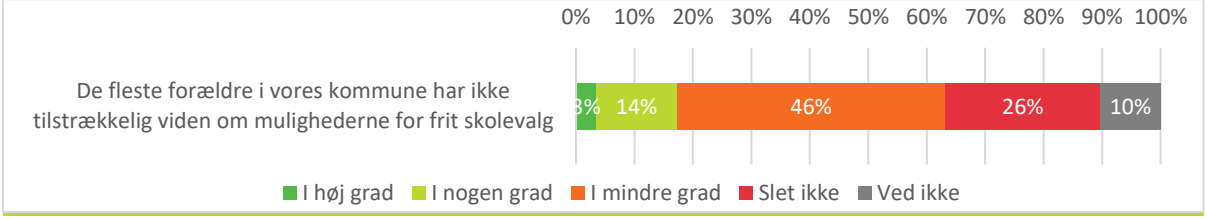

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87)

De kvalitative interview med forældre peger ligeledes på, at forældrene på et overordnet niveau er klar over, at de har mulighed for at vælge skole, men ikke specifikt véd, hvad reglerne indebærer. Direkte adspurgt er der flere forældre, der fortæller, at de ikke er klar over, at de kan vælge en folkeskole uden for deres bopælskommune. Der er også enkelte forældre, der ikke er klar over, at de kan vælge forskellige folkeskoler inden for kommunen. Forældrene har typisk kun kendskab til reglerne, hvis de på et tidspunkt har overvejet at benytte muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen, fx fordi distriktsskolen ikke levede op til forældrenes krav.

Selvom kommunerne ifølge skolecheferne informerer forældrene om muligheden for frit skolevalg, er det et fåtal af de interviewede forældre, der kan huske, at de har fået information om muligheden

for frit skolevalg fra kommunen. Ifølge forældrene selv har de især deres viden om mulighederne for frit at vælge skole fra deres omgangskreds og andre uformelle kanaler.

6.3.2 Hvilken information søger forældrene i forbindelse med skolestart?

Udover kendskab til reglerne for frit skolevalg må forældre også have adgang til information om de forskellige skolerne for at kunne vælge skole. Nedenstående figur viser i hvilket omfang forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, oplever at have haft let adgang til, søgt og modtaget information i forbindelse med deres barns skolestart. Resultaterne uddybes nedenfor.

Figur 47: Har du i forbindelse med dit barns skolestart…

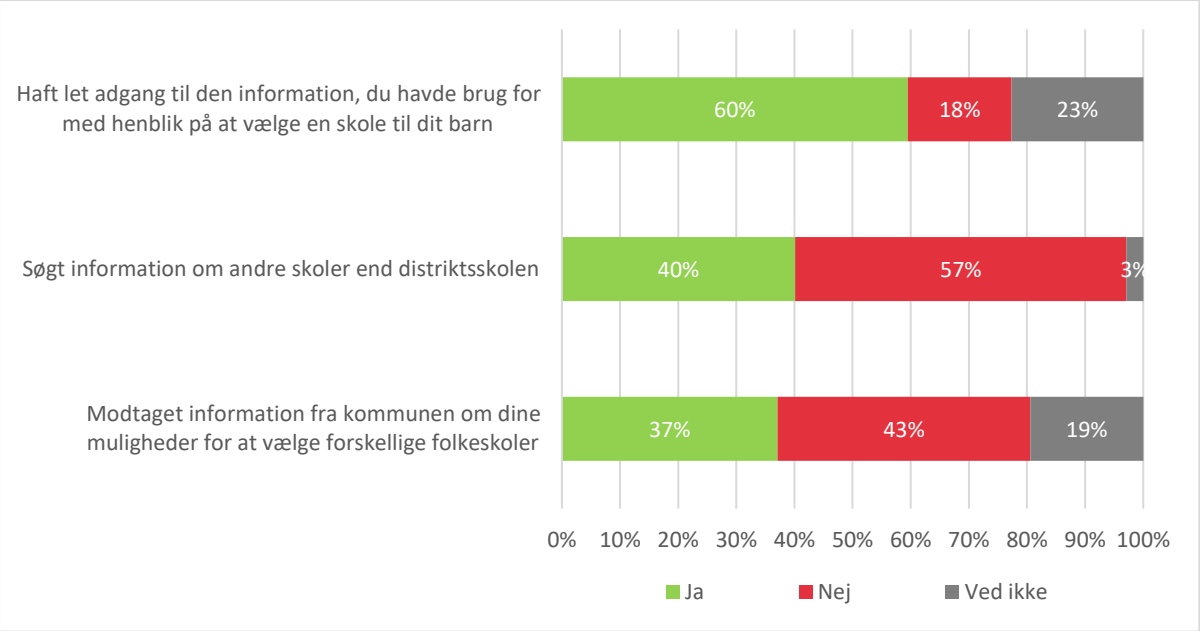

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre. Figuren omfatter kun svar fra forældre til børn, der netop er indskrevet i skole (n=1.055). Da forældre til børn, der netop er indskrevet i skole, er blevet overrepræsenterede i spørgeskemaundersøgelsen er n=484 efter vægtning (jf. afsnit 9.1.3).

Som det fremgår, svarer 60 pct. af alle forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, at de har haft let adgang til den information, de havde brug for med henblik på at vælge en skole til deres barn. 18 pct. svarer, at de ikke har haft let adgang til den nødvendige information. Samtidig er der en stor andel af forældre (23 pct.), der svarer "ved ikke", hvilket kan skyldes, at de ikke har søgt eller efterspurgt information.

Kun 40 pct. af alle forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, har søgt information om andre skoler end distriktsskolen. Blandt de forældre, der har søgt information om andre skoler, har 47 pct. valgt distriktsskolen, 33 pct. har valgt en fri grundskole og 18 pct. har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen. Blandt de forældre, der *ikke* har søgt information om andre skoler end distriktsskolen, har 79 pct. valgt distriktsskolen. Dette er i tråd med de kvalitative interview med forældre, som tyder på, at valg af skole for mange forældre er en beslutning, der i første omgang handler om

at "godkende" distriktsskolen. Først hvis distriktsskolen ikke lever op til forventningerne, søges information om alternative skoler.

Endelig viser figuren, at kun 37 pct. af alle forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, mener, at de har modtaget information fra kommunen om deres muligheder for at vælge forskellige folkeskoler. Som tidligere nævnt står dette i skarp kontrast til, at stort set alle kommuner ifølge skolecheferne informerer forældre om dette, fx i det brev som sendes til forældrene i forbindelse med skoleindskrivning.

Nedenstående figur viser, hvad forældrene har søgt information om i forbindelse med valget af barnets skole. Der er flest forældre (41 pct.), der har søgt materiale om skolens pædagogiske principper og værdigrundlag. Herefter følger skolens trivselspolitik og/eller trivselsmålinger for skoler (31 pct.). Der er relativt få forældre, der søger information om skolens karaktergennemsnit, lokale evalueringer, tilfredshedsundersøgelser eller skolens kvalitetsrapport. Næsten halvdelen af alle forældre har ikke søgt information om nogen af disse fire ting.

Der er en svag tendens til, at forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, i lidt højere grad end forældre til ældre børn har søgt de pågældende informationer i forbindelse med valget af deres barns kommende skole. Dette gælder ikke mindst "trivselspolitik og/eller trivselsmålinger for skolen" (37 pct. af forældre, der netop har indskrevet deres barn i skole, har søgt information om dette). Dette kan hænge sammen med, at adgangen til resultater af trivselsmålinger er blevet lettere og mere udbredt de senere år.

Figur 48: Har du i forbindelse med valget af dit barns kommende/nuværende skole, søgt information om…

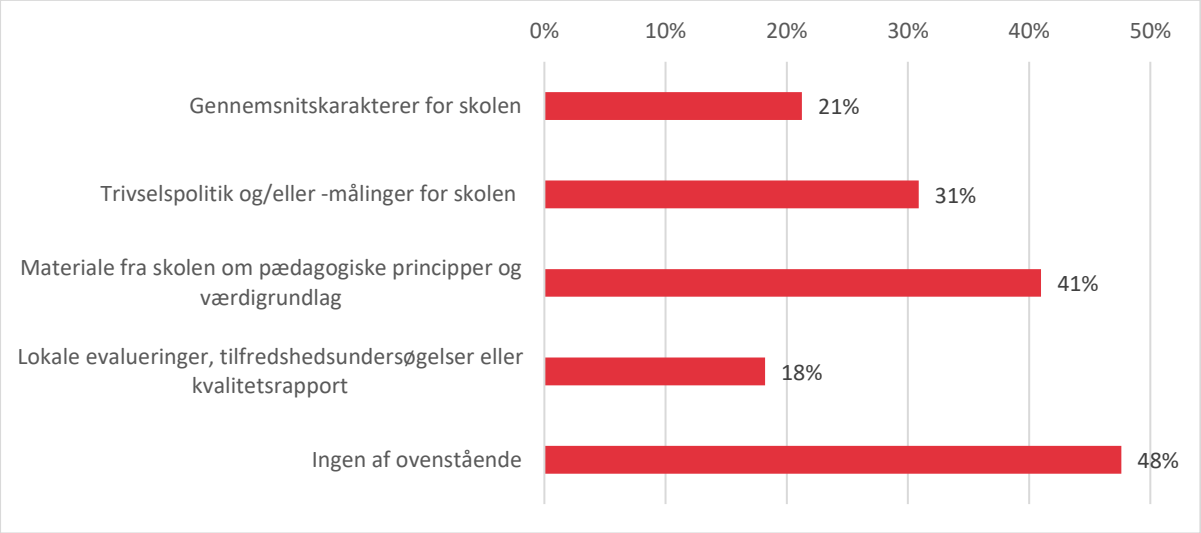

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5.547).
Note: Tallene summerer til mere end 100 pct., fordi forældrene kan søge information om flere forskellige ting.

Forældrenes vigtigste kilder til information i forbindelse med valg af skole til deres barn er dels deres omgangskreds og dels de relevante skoler, jf. nedenstående figur. Næsten to-tredjedele af alle forældre søger information i deres omgangskreds. Dette tyder altså på, at skolevalg i betydeligt omfang beror på uformel information, herunder på venner og bekendtes anbefalinger. Der er dog samtidig

60 pct. af forældrene, der har søgt information hos den eller de relevante skoler, fx på skolens hjemmeside, på informationsmøder og lign. Endelig har færre end hver femte forælder søgt information hos kommunen, herunder eksempelvis på kommunens hjemmeside. 15 pct. af forældrene har ikke søgt information hos nogen af de nævnte informationskilder.

Figur 49: Har du i forbindelse med valget af dit barns kommende/nuværende skole søgt information...

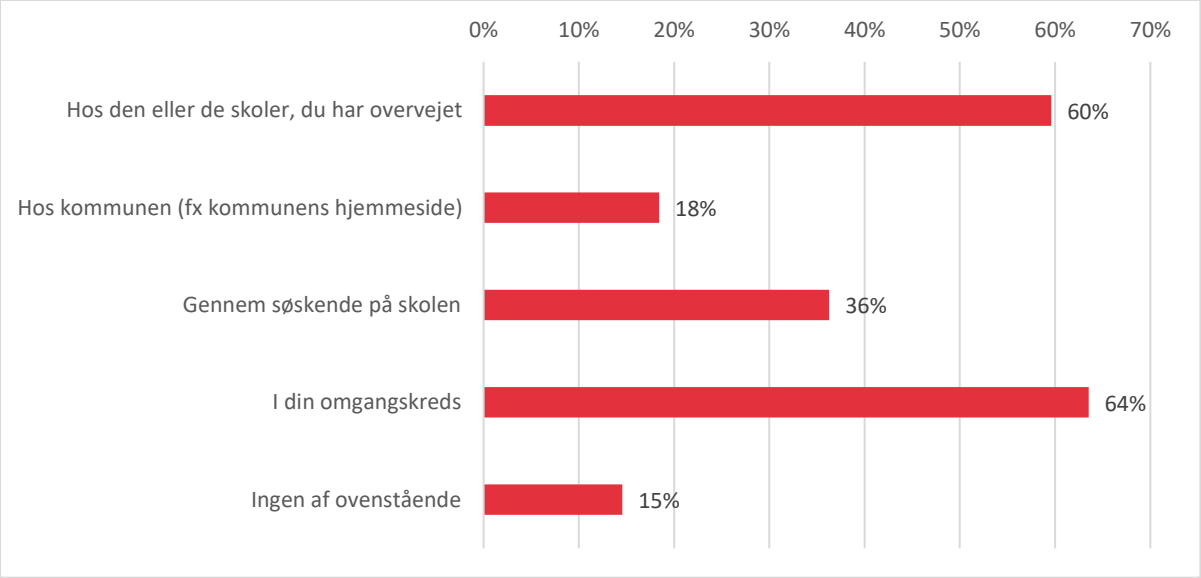

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5.547).
Note: Tallene summerer til mere end 100 pct., fordi forældrene kan søge information flere forskellige steder.

6.4 OPSUMMERING

Kapitel 6 viser for det første, at en betydelig del – ca. 12 pct. af forældrene, der netop har indskrevet deres barn i skole - oplever at have fået afslag på ansøgning om skole. Dette gælder både folkeskoler og frie grundskoler.

For det andet viser analyserne, at geografi og kapacitet – ligesom i 2011 – er de betydeligste barrierer for det frie skolevalg. 13 pct. af skolecheferne mener således, at store geografiske afstande i høj grad gør det besværligt for de fleste forældre i deres kommune at vælge en anden skole end distriktsskolen. Flertallet af skolecheferne i landets kommuner mener desuden, at manglende kapacitet i nogen eller mindre grad udgør en barriere for det frie skolevalg (69 pct.). Ifølge spørgeskemaundersøgelsen blandt skolecheferne har to-tredjedele af kommunerne nedlagt eller sammenlagt skoler inden for de seneste fem år. I disse kommuner vurderer 55 pct. af skolecheferne, at dette har påvirket forældrenes muligheder for skolevalg. Hvis to eller flere skoler bliver lagt sammen til én skole med undervisning på forskellige matrikler, udgør det en formel begrænsning i forældrenes ret til frit skolevalg. Dette underbygges af, at vores analyse viser, at forældre er mindre tilbøjelige til at vælge andre skoler end distriktsskolen (inkl. frie grundskoler), hvis der er mange elever pr. skole i gennemsnit i kommunen. Skolenedlæggelser og -sammenlægninger reducerer altså forældrenes valgmuligheder.

For det tredje arbejder de fleste kommuner med tiltag, der skal fremme forældrenes brug af det frie skolevalg. Det gør de primært ved at informere forældrene om deres muligheder for frit at vælge

mellem skoler (fx ved indskrivning), ved at arbejde med særlige profilskoler eller gennem formidling af dokumentation og data om de forskellige skolers kvalitet. Kun ca. hver tiende skolechef har svaret, at de ikke gør noget særligt for at fremme det frie skolevalg.

For det fjerde er manglende kendskab til det frie skolevalg en barriere for det frie skolevalg. Under en fjerdedel af forældrene har svaret rigtigt på tre ud af tre mulige spørgsmål om det frie skolevalg, og 12 pct. af forældrene har svaret forkert eller "ved ikke" til alle spørgsmål. Der er dog ingen entydige forskelle på tværs af fx forældrenes socioøkonomiske karakteristika. Undersøgelsens resultater tyder på, at skolevalg i betydeligt omfang beror på begrænset og uformel information, herunder på venner og bekendtes anbefalinger.

7. KONSEKVENSER AF DET FRIE SKOLEVALG

I dette kapitel undersøger vi konsekvenserne af det frie skolevalg for elever, forældre, skoler og kommuner. Kapitlets analyser anvender derfor både data fra de to spørgeskemaundersøgelser blandt forældre og skolechefer og kvalitative data fra interview med skolechefer, skoleledere og forældre. Først belyses forældrenes generelle holdninger til reglerne om frit skolevalg. Dernæst undersøges forældrenes tilfredshed og engagement, herunder hvorvidt skoletype og skoleskift har en betydning. Til sidst afdækker vi konsekvenserne af det frie skolevalg for kommunerne og skolerne i forhold til administration, økonomi og integration.

7.1 FORÆLDRENES HOLDNINGER TIL REGLERNE OM FRIT SKOLEVALG

Størstedelen af forældrene bakker op om det frie skolevalg. I spørgeskemaundersøgelsen bliver forældrene bedt om at tage stilling til, hvorvidt de mener, det er en god eller dårlig ordning, at forældre selv kan vælge en folkeskole til deres barn. Som det ses af nedenstående figur, mener 79 pct. af forældrene, at det er en god ordning. Derudover er der 14 pct., der ikke har nogen udpræget holdning til emnet, mens kun tre pct. erklærer sig uenig og dermed mener, det er dårlig ide med frit folkeskolevalg. Der er således en ret klar positiv holdning til det frie skolevalg i den kvantitative del af undersøgelsen. Dette skal dog ses i lyset af, at en stor del af forældrene som tidligere nævnt har begrænset viden om reglerne om frit skolevalg. Resultatet kan derfor fortolkes sådan, at forældrene principielt bakker op om muligheden for at kunne vælge mellem forskellige folkeskoler, mere end det er en tilslutning til de konkrete regler.

Figur 50: Mener du, at det samlet set er en god eller dårlig ordning, at forældrene selv kan vælge en folkeskole til deres børn?

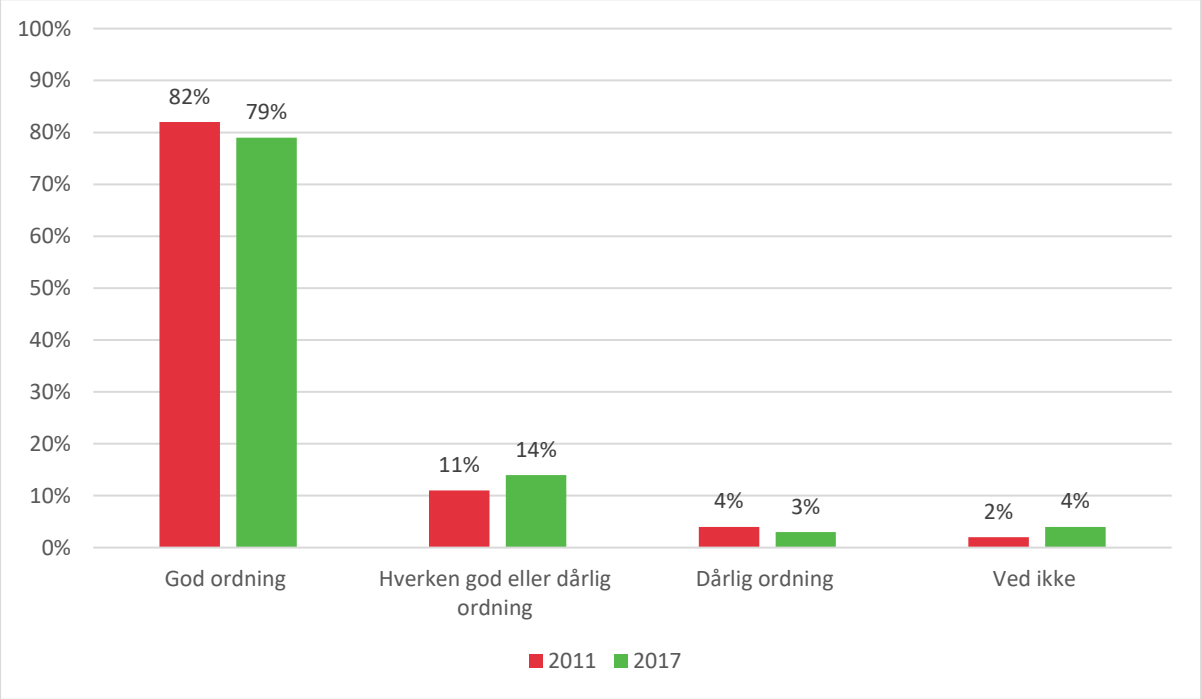

Kilde: Rambølls spørgeskemaundersøgelse blandt forældre udarbejdet i 2011 (n=1211) & Epinions spørgeskemaundersøgelse blandt forældre i 2017 (n=5.547)

De kvalitative interviews med forældrene viser ligeledes generel opbakning til det frie skolevalg. Det bør imidlertid pointeres, at spørgsmålene omkring forældrenes holdning til frit skolevalg i de kvalitative interviews er bredere defineret end blot frit *folke*skolevalg. Mange forældre forstår netop det frie skolevalg som muligheden for at vælge mellem folkeskoler og frie grundskoler, mens mange forældre ikke har kendskab til muligheden for at vælge mellem forskellige folkeskoler. Derfor er det ikke helt præcist, hvad forældrene bakker op om.

Ved skolestart er det et valg, der træffes ud fra forældrenes mening om match mellem barnets behov og det, som den lokale folkeskole kan tilbyde. Det er, som skrevet i kapitel 4, i høj grad en afvejning af, om distriktsskolen lever op til forældrenes krav og præferencer. Muligheden for at have et alternativ er noget, som vægtes højt af forældrene. Nogle af de interviewede forældre har undersøgt flere forskellige folkeskoler før skolestart for at finde den, de mener, passer bedst på netop deres barns behov.

Der er ligeledes flere forældre med børn i folkeskolen, som ydermere har valgt at skrive deres børn op på en fri grundskole "for en sikkerheds skyld". De begrunder det primært med usikkerhed om folkeskolereformen, eller med at der er tradition for skoleskift til frie grundskoler i udskolingen i deres familie eller område. Selvom disse forældre selv benytter sig af ordningen og er glade for den, så udtrykker de også bekymring for de afledte effekter, som et skoleskift eller et fravalg af folkeskolen kan medføre. Forældrene er for det første bekymrede for, om deres børn kommer til at indgå i *for* homogene fællesskaber i de frie grundskoler (manglende mangfoldighed). For det andet - og i forlængelse af det første punkt - er disse forældre bekymrede for, at disse skoleskift kan skabe et "A- og B-hold". For det tredje peger enkelte af de interviewede forældre også på, at der nogle steder eksisterer en mentalitet blandt forældrene, hvor man "shopper rundt" blandt skoler i stedet for at blive og kæmpe for at løse problemerne. De mener, at det er blevet for let at skifte skole – men samtidigt ønsker de ikke selv at undvære valgfriheden! Disse overvejelser indikerer, at forældrene godt nok bakker op om et frit skolevalg, men samtidigt kan identificere nogle udfordringer forbundet hermed.

Der er ikke væsentlig forskel i forældrenes holdninger til det frie valg mellem folkeskoler, afhængigt af om børnene allerede går i skole eller skal til at starte i skole.

7.2 KONSEKVENSER AF DET FRIE SKOLEVALG FOR ELEVER OG FORÆLDRE

Forældrene er generelt meget positivt indstillet overfor det frie skolevalg. I dette afsnit undersøger vi konsekvenserne af det frie skolevalg for eleverne og deres forældre på flere forskellige måder. Vi starter med at se nærmere på, hvad et skoleskift betyder for eleverne og for forældrenes tilfredshed og engagement. Dernæst undersøger vi, om det har betydning for forældrenes tilfredshed og engagement, hvorvidt de har valgt distriktsskolen, en anden folkeskole eller en fri grundskole. Endelig undersøger vi til sidst, i hvilken grad skolecheferne vurderer, at reglerne om frit skolevalg medfører, at forældrene er mere tilfredse og engagerede.

7.2.1 Har skoleskift betydning for forældrenes tilfredshed og engagement?

Som det fremgår af afsnit 5.1 har 25 pct. af alle børn fra årgang 2001-2010 foretaget et eller flere skoleskift i løbet af deres skoletid. Størstedelen af disse skift er dog såkaldte naturlige skoleskift, dvs. i forbindelse med flytning eller fordi den tidligere skole ikke har alle klassetrin eller er blevet nedlagt. 15 pct. af børnene har skiftet skole som følge af utilfredshed med den tidligere skole, eller fordi barnet havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole.

Hele 91 pct. af alle forældre til børn, som har skiftet skole (eksklusive naturlige skoleskift), mener, at skoleskiftet samlet set har været positivt for deres barn. Kun 3 pct. mener, at skoleskiftet *ikke* har været positivt for barnet. Blandt de forældre, som har flyttet barnet til en fri grundskole, mener hele 97 pct. af forældrene, at skoleskiftet samlet set har været positivt for barnet. Dette viser altså, at muligheden for at kunne flytte barnet til en anden skole, hvis der er behov for det, er en god mulighed for langt de fleste forældre. Omvendt er det ikke så overraskende, at mange forældre oplever skoleskiftet som positivt, da der netop er tale om forældre, som har valgt at skifte skole pga. utilfredshed med den tidligere skole, eller fordi barnet havde behov for eller lyst til at prøve en anden skole.

Dette bekræftes af nedenstående figur. 74 pct. af forældrene var utilfredse eller meget utilfredse med den daværende skole på det tidspunkt, hvor barnet skiftede. Omvendt er det kun 3 pct. af forældrene, der er utilfredse eller meget utilfredse med den skole, som barnet er flyttet til. Hele 92 pct. af forældrene er tilfredse eller meget tilfredse efter skoleskiftet. Det er altså meget tydeligt, at et skoleskift i mange tilfælde medfører, at tidligere utilfredse forældre bliver tilfredse med den nye skole.

Figur 51: Hvor tilfredse er/var forældre til børn, der har skiftet skole, med barnets nuværende og tidligere skole?

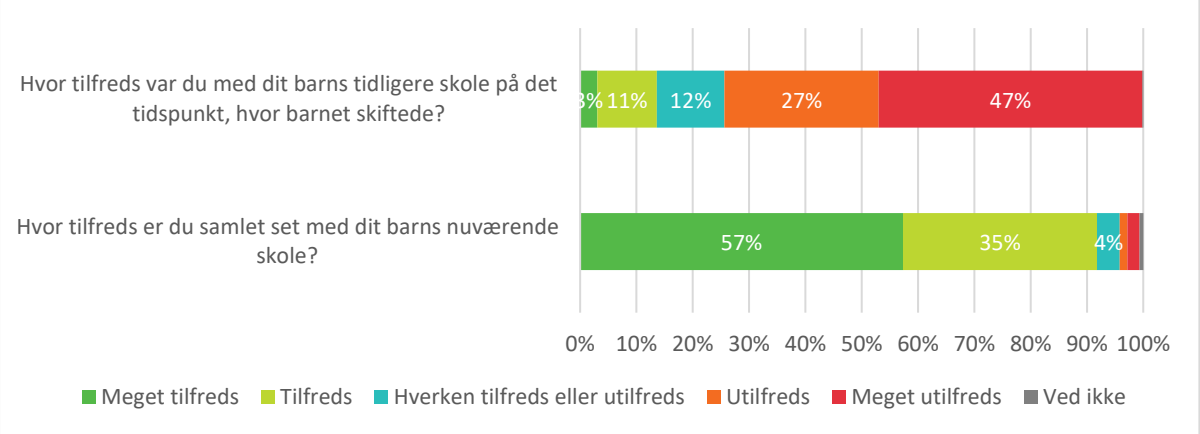

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=496). Figuren omfatter kun svar fra forældre til børn, der har skiftet skole (eksklusive naturlige skoleskift).

Det samme mønster gør sig gældende, når vi sammenligner tilfredsheden blandt forældre, som har flyttet barnet til en anden skole, med forældre, som ikke har. Dette er vist i figuren nedenfor. Som det fremgår, er tilfredsheden betydelig højere blandt forældre til elever, der har skiftet skole af ikke-naturlige årsager. Her er 54 pct. af forældrene meget tilfredse, hvorimod dette kun er gældende for henholdsvis 33 pct. af forældrene, hvor barnet har foretaget et naturligt skoleskift, og 34 pct. af forældre, hvor barnet ikke har skiftet skole. Forældre til elever, der skifter skole af ikke-naturlige årsager, er altså ikke blot mere tilfredse med den nye skole end den gamle. De er også i gennemsnit mere tilfredse med den nye skole end forældre til elever, som ikke har skiftet skole, eller hvor skoleskiftet er sket af naturlige årsager.

Figur 52: Hvor tilfreds er du samlet set med dit barns nuværende skole opdelt på, om barnet har skiftet skole eller ej

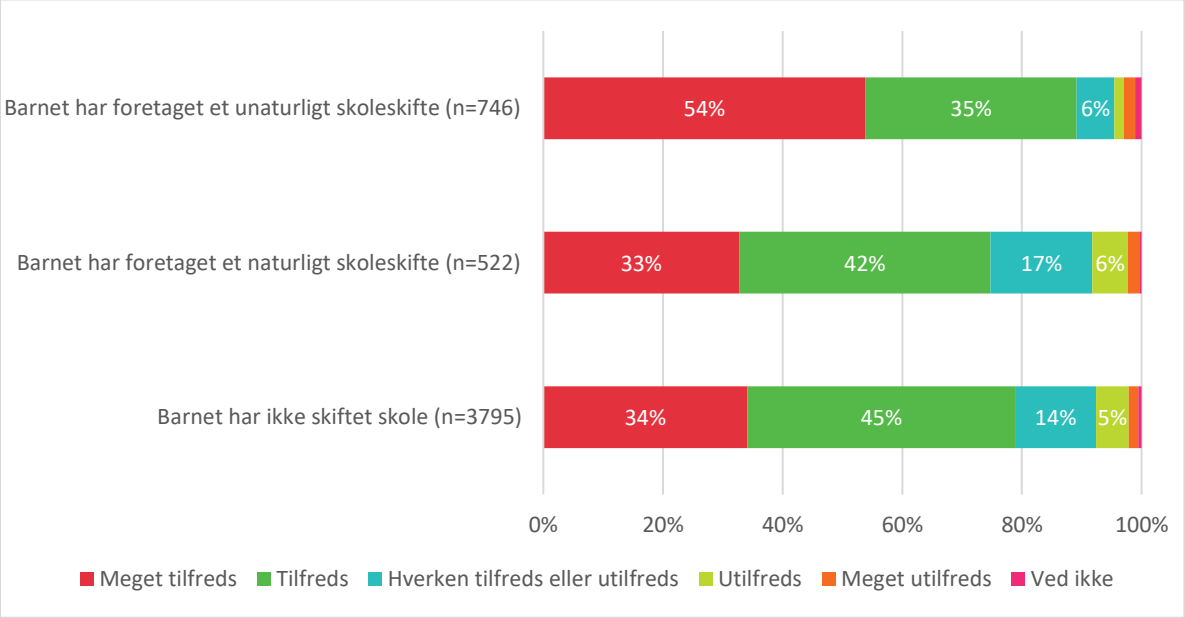

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre i 2017 (n=5063).
Note: Spørgsmålet om den nuværende tilfredshed er kun stillet til forældre med børn født i årene 2001-2010.

Andelen af forældre, der vil anbefale barnets skole til andre forældre, er ligeledes højest blandt forældre til elever, der har skiftet skole. 42 pct. af forældre til elever, der har skiftet skole er "helt enige" i, at de vil anbefale barnets skole til andre forældre, mens det samme er tilfældet for 35 pct. af forældre til elever, der ikke har skiftet skole.

Resultaterne tyder altså på, at et skoleskift ofte har en positiv betydning for forældrenes tilfredshed med skolen. Der er derimod intet, der tyder på, at forældre til elever, der har skiftet skole, er mere engagerede eller involverede i deres barns skole end forældre til elever, som ikke har skiftet skole. Hvorvidt eleven har skiftet skole, lader heller ikke til at have nogen nævneværdig betydning for, i hvilken grad forældrene er enige i følgende udsagn:

- Det er vigtigt, at forældrene på skolen er engagerede i de aktiviteter, der foregår på skolen og i klassen.
- Det er vigtigt at forældrene er i dialog med skolen om, hvad barnet skal lære, og hvordan vi som forældre kan understøtte det.

Når resultaterne altså ikke tyder på, at forældre til elever, der har skiftet skole, er mere engagerede eller involverede i deres barns skole, kan det ifølge en forskningsundersøgelse[20] hænge sammen med, at kun forældre, der flytter deres børn af værdimæssige årsager, har øget involvering i deres barns skole. Som det fremgår af afsnit 5.2 er der relativt få forældre, der flytter deres barn til en anden skole for at opnå et særligt pædagogisk eller religiøst grundsyn.

[20] Hausman og Goldring (2000): "Parent involvement, influence, and satisfaction in magnet schools: Do reasons for choice matter?", *The Urban Review*; 32, 2.

Ifølge skolelederne er de hyppigste årsager til et skoleskift - udover tilflytning - mistrivsel. Ligeledes ses det i forældreinterviewene, at de hyppigste tilvalgs- og fravalgskriterier for skolevalg er trivsel. Trivsel kommer i mange former, men når det handler om, at børnene mistrives, er der mange forældre, der skrider til handling i håb om, at deres barn passer bedre ind i et andet miljø. En forælder til en dreng i folkeskolen udtaler blandt andet:

> *"Trivsel er vigtig! Det er vigtigt at børnene har det godt. Hvis de ikke har det godt, kan alt andet være ligegyldigt… Det er ikke nødvendigvis noget, jeg har kigget på ved skolevalget [trivsel]. Jeg tror, trivsel har noget at gøre med, om man vælger at blive på den skole i stedet for at skifte."*

Skolelederne peger yderligere på klassesammensætningen (andel af elever med særlige behov og tosprogede elever) og antallet af elever som primære årsager til, hvorfor forældre og børn søger væk fra skolen. Fælles for alle primære årsager er altså, at forældrene ser et bedre match mellem elev og skolemiljø på en anden skole end den nuværende. Forældrene kan derfor opleve at være mere tilfredse, fordi de bevidst skifter til noget, i deres optik, bedre, end det de kom fra.

Der er flere eksempler på både forældre og skoleledere, der mener, at det er blevet for let at skifte skole i dag. De ser en tendens hvor forældre i stedet for at blive det samme sted og løse barnets eller skolens problemer i langt højere grad i dag tyer til skoleskift som løsning.

> *"Forældrene kigger ikke indad og ser hvordan de selv kan gøre noget. Det er sådan en kultur, hvor de kigger på skolen og ser, hvad de gør forkert. Man misser sit eget arbejde og opgave. Det er for let at skifte skole."*

7.2.2 Har det betydning for forældrenes tilfredshed og engagement, om de har valgt distriktsskolen, en anden folkeskole eller en fri grundskole?

Afsnittet ovenfor viser, at muligheden for at skifte skole har betydning for forældrenes tilfredshed med barnets skole. I dette afsnit vil vi se nærmere på, om der også er forskel på forældrenes tilfredshed og engagement i de forskellige skoletyper.

Figuren nedenfor viser, at forældre til børn i frie grundskoler i gennemsnit har en højere grad af tilfredshed end forældre til elever i folkeskoler. Den viser samtidig, at tilfredsheden ligeledes er højere, hvis forældre har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen. Det lader altså til, at tilfredsheden i det hele taget er højest blandt de forældre, som har benyttet muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen. Endelig kan det konstateres, at der uanset skoletype er relativt få forældre, der er utilfredse med deres barns nuværende skole.

Figur 53: Hvor tilfreds er du samlet set med dit barns nuværende skole opdelt på barnets skoletype

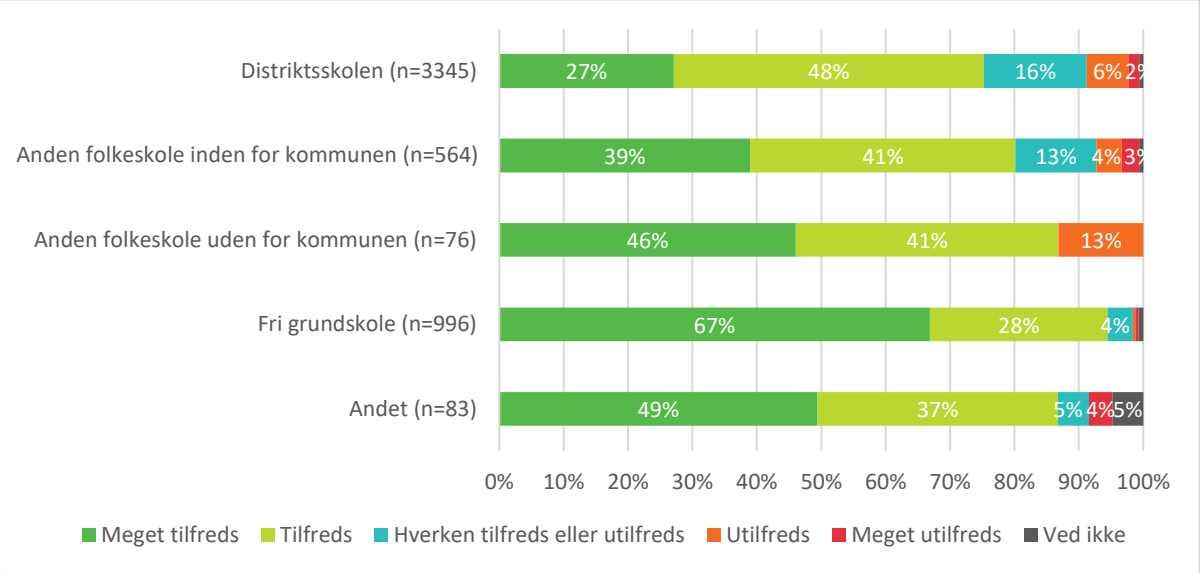

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5.064).
Note: Spørgsmålet om den nuværende tilfredshed er kun stillet til forældre med børn født i årene 2001-2010.

Samme mønster gør sig gældende, når vi ser på, hvorvidt forældrene vil anbefale deres barns nuværende skole til andre forældre, jf. nedenstående figur. Forældre til elever på frie grundskoler er mere tilbøjelige end forældre på folkeskoler til at anbefale skolen. Hele 93 pct. af forældrene på frie grundskoler er "enige" eller "helt enige" i, at de vil anbefale barnets skole.

Figur 54: Hvor enig er du i følgende udsagn: "Jeg ville anbefale mit barns skole til andre forældre" opdelt efter barnets skoletype

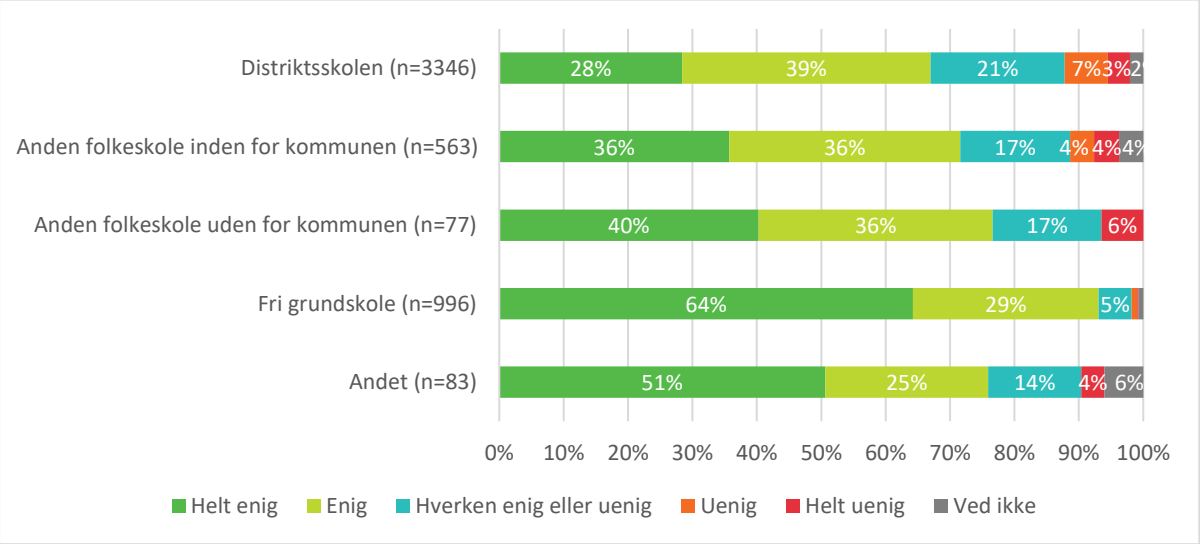

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5.065).
Note: Spørgsmålet omkring anbefaling er kun stillet forældre, hvis børn er født i år 2001-2010.

Det skal understreges, at de nævnte sammenhænge ikke nødvendigvis er udtryk for en årsagssammenhæng mellem skoletype og graden af tilfredshed. De kan også være et udtryk for, at de forældre, som foretager et aktivt skolevalg, samtidig i forvejen er de mest tilfredse forældre. Vi kan med

andre ord ikke svare på, hvorvidt de forældre, som har valgt en anden skole end distriktsskolen, ville være lige så tilfredse, hvis deres barn gik på distriktsskolen.

Resultaterne tyder også på, at forældre til elever på frie grundskoler i gennemsnit er mere engagerede og involverede i deres barns skolegang end forældre til folkeskoleelever. Eksempelvis har 79 pct. af alle forældre til elever på frie grundskoler været involveret i planlægning og/eller gennemførsel af mindst én aktivitet eller et arrangement i sit barns klasse/skole inden for det seneste skoleår. Det samme gælder 64 pct. af alle forældre til elever på folkeskoler. 12 pct. af alle forældre til elever på frie grundskoler har været medlem af skolebestyrelsen på barnets nuværende skole, mens det samme gælder 7 pct. af forældrene på folkeskoler. Igen er det ikke muligt på baggrund af de tilgængelige data at konkludere, om det skyldes, at de frie grundskoler stiller andre krav til forældrene eller er bedre end folkeskolerne til at engagere og involvere forældrene; eller om de forældre, som vælger en fri grundskole i udgangspunktet er mere tilbøjelige til at involvere sig i deres barns skolegang. Det kan også skyldes forskelle i den gennemsnitlig skolestørrelse mellem folkeskoler og frie grundskoler. Vi kan dog – jf. nedenstående figur – konstatere, at forældre til elever på frie grundskoler er mere tilbøjelige end forældre til folkeskoleelever til at lægge vægt på, at forældre er engagerede i de aktiviteter, der foregår på skolen.

Figur 55: Hvor enig er du i følgende udsagn: "Det er vigtigt, at forældrene på skolen er engagerede i de aktiviteter, der foregår på skolen" opdelt efter barnets skoletype

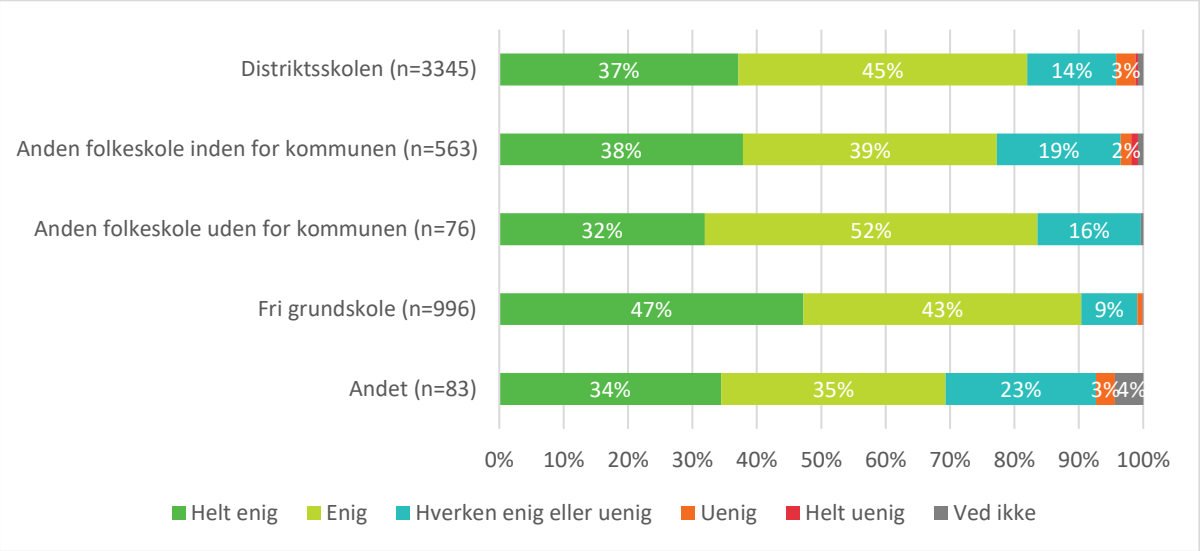

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre (n=5063).
Note: Spørgsmålet om forældrenes engagement er kun stillet forældre, hvis børn er født i år 2001-2010.

I interviewene med skolelederne bliver det påpeget af alle ledere på de frie grundskoler, at de går meget op i og bruger lang tid på at få forældrene til at forstå, at de også er en del af skolen. På mange frie grundskoler er det endvidere et krav, at forældrene tager turnusser med eksempelvis rengøring. Der er dermed fra starten en helt klar forventningsafstemning, hvor forældrene indvilliger i vilkårene. Ifølge flere interviewede skoleledere betyder disse krav fra skolens side også, at nogle forældre fravælger denne skoletype. Det tyder altså på, at den gennemsnitlige højere grad af engagement i de frie grundskoler skyldes en kombination af selektion (engagerede forældre vælger skoletypen) og krav fra skolernes side.

7.2.3 Vurderer skolecheferne, at reglerne om frit skolevalg medfører, at forældrene er mere tilfredse og engagerede?

Som et sidste element i vurderingen af konsekvenserne af det frie skolevalg for elever og forældre, har vi spurgt de kommunale skolechefer om, hvorvidt de vurderer, at reglerne om frit skolevalg har betydet, at forældrene er mere tilfredse og engagerede. Som det fremgår af nedenstående figur, er der tale om et blandet billede. De fleste skolechefer vurderer, at loven om frit valg "i nogen grad" eller "i mindre grad" har betydet, at forældrene er mere tilfredse med og engagerede i deres barns skolegang. I gennemsnit vurderer skolecheferne, at det frie skolevalg har større betydning for forældrenes tilfredshed end deres engagement. Der er samtidig en stor gruppe af skolechefer, der ikke kan vurdere, i hvor høj grad reglerne om frit skolevalg har betydning for forældrenes tilfredshed og engagement.

Figur 56: I hvor høj grad er du enig i følgende udsagn?

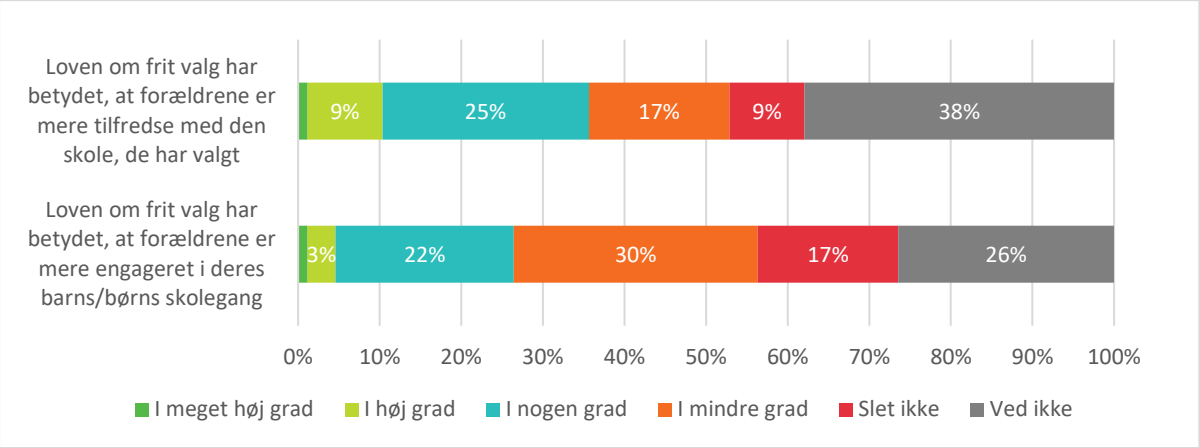

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87).

7.3 KONSEKVENSER AF DET FRIE SKOLEVALG FOR SKOLER OG KOMMUNER

I dette afsnit undersøger vi, hvilke konsekvenser de kommunale skolechefer og lederne på skolerne oplever af reglerne om frit skolevalg. Først kigger vi udfordringerne på forvaltnings- og skoleniveau. Disse er behandlet i ét afsnit frem for hver for sig, da det er samme type af udfordringer, som de oplever. Derefter undersøger vi, i hvilken grad skolecheferne og skolelederne oplever, at det frie skolevalg har konsekvenser for integration, segregering og den sociale sammenhængskraft i samfundet.

7.3.1 Udfordringer for forvaltningen og skolerne

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen mener en stor del af skolecheferne ikke, at reglerne om frit skolevalg giver væsentlige udfordringer for hverken skolerne eller forvaltningen. Der er dog 48 pct. af sko-

lecheferne, der oplever, at reglerne "i nogen grad" giver skolerne udfordringer, og 31 pct., der oplever, at de "i nogen grad" giver forvaltningerne udfordringer. I nogle få kommuner er oplevelsen, at der "i høj grad" eller "i meget høj grad" er udfordringer forbundet med reglerne.

Figur 57: I hvilken grad oplever skolecheferne, at der er udfordringer forbundet med det frie skolevalg for…

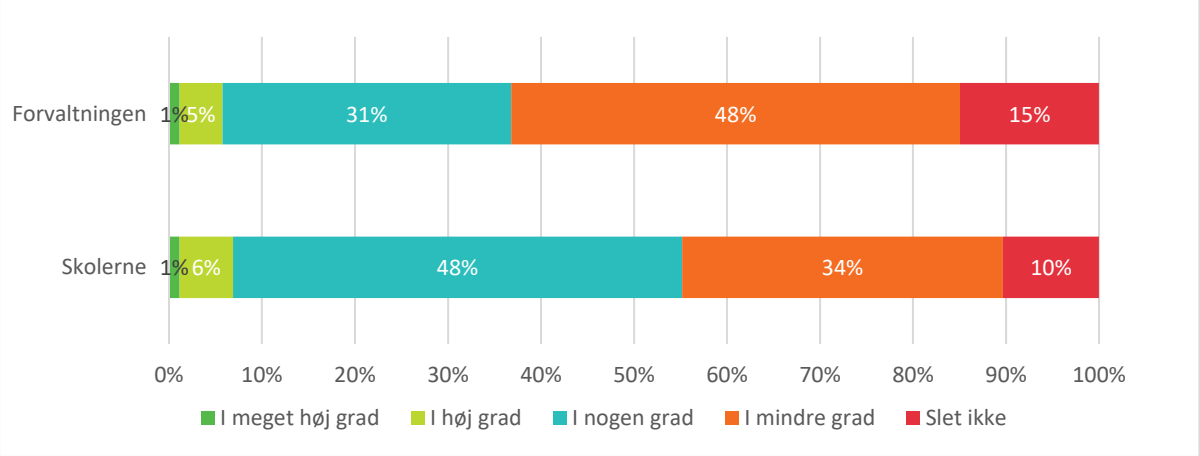

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87)

Figur 58 uddyber typen af udfordringer, som skolecheferne oplever. Som det fremgår figuren, er der primært ét område, hvor mange skolechefer oplever særlige udfordringer forbundet med det frie skolevalg, nemlig **kapacitet og klassedannelser**. Den relativt høje procentdel blandt skolechefer, der ser dette som en udfordring, skyldes formentlig, at netop elevkapaciteten til folkeskolerne kan svinge fra år til år. For de skoler, som mister elever, kan det betyde en generel usikkerhed for fremtiden, og for de skoler, der oplever en øget tilstrømning af elever, kan det betyde, at de skal bruge tid på at håndtere ventelister.

En skoleleder fortæller, hvordan klassedannelse har betydning for forældretilfredshed og dermed også for **økonomien**:

> *"Jeg har oprettet klasser ved at flytte nogle børn fra et sted til et andet - fordi ellers vil det ikke give mening økonomisk… Og det har betydet, at forældrene bliver sure, fordi det er dårligt for den enkelte elev. Og vi kan ikke styre elevoptaget og dermed økonomien, fordi vi har så mange frie aktører (friskoler) i vores kommune. Og vi kan ikke vide, hvem der kommer hvorhen. Det ved vi først, når de er fordelt – dvs. når friskolerne har sagt ja eller nej til samtlige af deres ansøgere."*

Fælles for alle er dog, at selve klassedannelsen tager tid, herunder at fordele elever på flere matrikler, hvis der er tale om afdelingsskoler eller kommuner med kun ét skoledistrikt.

Figur 58: Er der i jeres kommune særlige udfordringer forbundet med det frie valg inden for følgende områder?

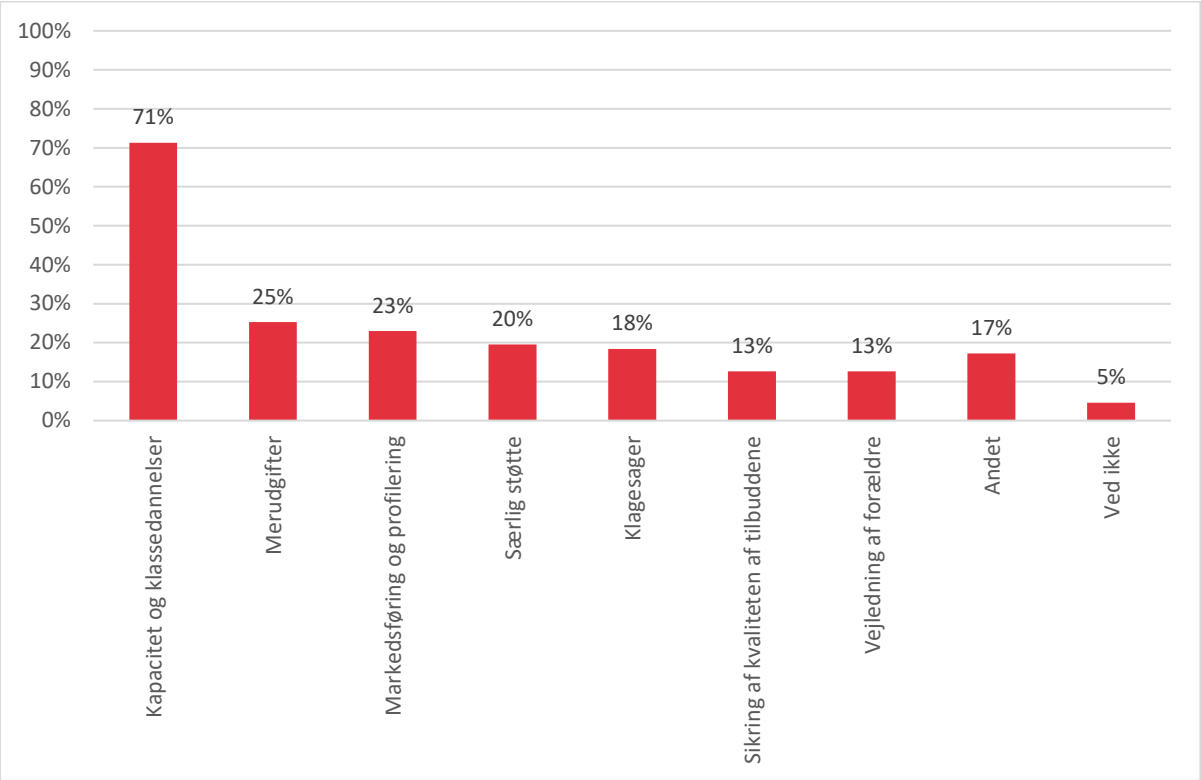

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer (n=87)

Note: Da kommunerne kan angive særlige udfordringer inden for flere områder, summerer tallene til mere end 100 pct.

I forbindelse hermed bruger skolerne også tid på **klagesager** (18 pct.) og på **vejledning af forældre** (13 pct.). En skoleleder fortæller:

> *"Vi bruger nok halvdelen af vores tid på kontoret på forældredialog. Vi bruger rigtigt meget tid på det. Vi prøver at være imødekommende i dialogen. Men vi prøver også at være faste, når de forlanger noget, man ikke kan forlange. Det er os, der har kompetencen her. Der er mange forældre, der prøver at tage kompetencen fra os."*

Flere skoleledere på både folkeskoler og frie grundskoler oplever, at forældrene er utilfredse med og klager over klassedannelsen eller over ikke at få plads på den ønskede skole. En leder af en folkeskole uddyber:

> *"Når man ikke lykkedes med at få sit barn ind i den skole, man gerne vil have, så går forældrene virkelig langt for at få børnene ind – det er helt op til borgmesteren med sin klage."*

Andre fortæller, at frit skolevalg også ind imellem bliver brugt som en trussel af forældrene:

> *"Forældre truer ind imellem med at tage deres børn ud, hvis de ikke er tilfredse, fx med klassedannelser. Men der er jeg kold, så siger jeg bare, at det må de gerne. Vi lægger ikke skjul på, at de har et frit skolevalg."*

Og:

> *"Der har været meget pres på fra forældrene. De har krævet lange telefonsamtaler. Det er hetz på de sociale medier. Forældrene her mener, at frit skolevalg er virkelig frit valg på alle hylder. Der er nogle af dem, der lige har været i medierne, fordi de ikke kunne få deres elever i den klasse de ville."*

Langt de fleste skoleledere tager dog disse trusler relativt roligt. Som én bemærker: hvis forældre truer med at finde en anden skole, så er det nok også det, de skal. Det får med andre ord ikke skolelederne til at ændre på tingene.

Herudover skaber **merudgifter** også udfordringer for 25 pct. af kommunerne. Et eksempel på merudgifter kan eksempelvis være tilskud til skoler, der har lave klassekvotienter, fordi en betydelig andel af distriktets børn går på andre skoler. Et andet eksempel er beregningen af kommunens tilskud til skolen, som typisk opgøres hvert år i august/september, efter skoleåret er startet. Dette betyder, at den tilstrømning (eller afgivelse) af elever, som der er herefter, ikke kompenseres økonomisk. Et fåtal af de interviewede skoleledere beretter, at dette udgør et problem, men enkelte fortæller, at de godt kan irritere sig over, at modtage elever, som er startet på en fri grundskole, men hvor forældrene så efterfølgende finder ud af, at tingene ikke var bedre der, og derfor flytter barnet til den lokale skole – uden at betalingen følger med til skolen det første år.

Blandt de casekommuner, hvor man laver tiltag for at understøtte det frie skolevalg, er dette naturligvis også forbundet med merudgifter. Eksempelvis er de frie buskort til alle skolebørn en ekstra udgift for den ene casekommune, og i den kommune, hvor der er helt frit optag på alle kommunens skoler, er dette også forbundet med merudgifter, idet særligt de små skoler med under 100 elever er dyre i drift.

Med hensyn til **markedsføring og profilering** oplever 23 pct. af skolelederne, at der er udfordringer forbundet hermed. Nogle af de interviewede skoleledere fortæller, at de bruger en del tid på at markedsføre sig selv:

> *"Det er ikke en del af folkeskolen, at man skal være sælger også, men vi ligger bare et sted, hvor vi er nødt til at gøre det for at vi kan være 3-sporet. Og man kan bare noget andet med 3 spor frem for 2. Vi er den eneste skole med så lav børnetæthed, alle andre i kommunerne har kun et infomøde."*

Langt de fleste interviewede skoleledere beretter dog ikke, at de opfatter det som en negativ udfordring, at de skal profilere og markedsføre sig selv. De ser det mere som et vilkår og arbejder med forskellige strategier for, hvordan dette gøres bedst. Blandt de interviewede folkeskoleledere afholder næsten alle informationsarrangementer på skolen, nogle få afholder også arrangementer ude af huset, fx en stand i byens indkøbscenter. De kvalitative interview viser dog også, at netop arbejdet med synlighed fylder mest på de frie grundskoler, hvor folkeskoler synes at have mindre tradition for at benytte sig af alternative kommunikationsmidler end blot hjemmesider og Facebook. Dette bliver også italesat af en leder på en folkeskole:

> *"Jeg tror, at noget af det som privatskolerne er gode til i forhold til os, det er at lave en fortælling omkring deres traditioner og om, hvordan det er at gå på deres skole. De er*

gode til at kommunikere og har langt større fokus på fortællingen omkring deres skole. De kan liste op, hvad man får med sig af at gå der, således at det bliver meget klart som forældre, hvad man køber ind på. Og det kunne vi da godt lære noget af som folkeskole. Vi er ikke nok ude og fortælle om alle de gode ting og initiativer, som vi synes, vi gør. Det er ikke et fokus vi har. Det med at sælge os selv, det er ikke noget, som vi skal ud i. Det er ikke noget, som passer til det at drive en folkeskole. Men vi kan godt lave en god fortælling. Vi har faktisk mange gode og sjove traditioner, der også har været her, da forældrene gik her, og det kan vi da godt sætte større fokus på. Vi har måske ikke været tvunget til at tænke over tingene, som privatskolerne har. Det er nok forskellen."

Nogle folkeskoleledere fortæller dog i interviewene, at de er meget opmærksomme på at fortælle den gode historie om skolen, da de netop er bevidste om vigtigheden af mund-til-mund historier. De ved, at forældre tiltrækkes af et godt ry og gør derfor meget ud af at få fortalt gode historier.

Endeligt oplever 20 pct. af skolecheferne udfordringer i forbindelse med **særlig støtte** til elever. Det kan eksempelvis være elever med særlige behov, som ønsker at gå på en skole, der ikke har de relevante kompetencer eller ressourcer.

I interviewene med skolelederne udmønter spørgsmålet om særlig støtte sig hurtigt til en diskussion om socialt ansvar og de frie grundskolers mulighed for at afvise udfordrende og støttekrævende elever. Flere folkeskoleledere oplever det som et urimeligt "frikort" til de frie grundskoler samtidig med, at de modtager et øget tilskud fra staten. Dels betyder det, ifølge flere skoleledere på folkeskoler, at andelen af børn med særlige behov bliver større i folkeskolen, og dels er det med til at skræmme nogle ressourcestærke forældre væk. Som en skoleleder udtrykker det:

"Det er ikke specialklasserne, som skræmmer forældrene væk. Det er dem, som er inden for normalområdet. Der bruges mange ressourcer i klasserne på elever med ekstra behov. Dette er også i høj grad dem, som kommer fra privatskolen, som er blevet smidt ud."

Omvendt bliver flere af lederne på de frie grundskoler provokeret af sådanne udmeldinger, da de føler, at de tager et socialt ansvar. Mange af dem fremhæver, at de faktisk modtager en del elever, der kræver særlig støtte, og at forældrene netop vælger skolen, fordi de mener, at eleverne kan få den særlige støtte der. Dette gælder særligt friskoler og skoler med mindre klasser. Dog erkender de, at de har mulighed for at lave en pædagogisk-psykologisk vurdering og på den baggrund afvise et barn af hensyn til klassens trivsel – noget, som ikke er muligt i folkeskolen. En skoleleder på en fri grundskole påpeger også strukturelle forskelle mellem folkeskolernes og de frie grundskolers adgang til kommunens tilbud. Det er ikke i alle kommuner, at de frie grundskoler har mulighed for at tilkøbe endsige benytte sig af kommunens tilbud inden for særlig støtte. Skolelederen udtrykker således, at der er en strukturel barriere for de frie grundskolers muligheder for at påtage sig ansvaret for særlig støtte. Samme skoleleder fortæller endvidere, at en visitering til specialundervisning i vedkommendes kommune altid går igennem en folkeskole, hvilket betyder, at såfremt PPR på baggrund af et forløb i en fri grundskole indstiller en elev til specialundervisning, så skal eleven altid starte på en folkeskole og visiteres der. Denne proces bidrager til, at byrden med specialelever opleves ekstra tung for folkeskolerne.

7.3.2 Udfordringer i forhold til integration og segregering

I dette afsnit undersøges betydningen af det frie skolevalg for integrationen. Her mener 61 pct. af skolecheferne, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering "slet ikke" eller "i mindre grad" er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Omvendt mener 9 pct. af skolecheferne, at dette "i meget høj grad" eller "høj grad" er tilfældet. Samlet set er der flere skolechefer i 2017 end i 2011, der mener, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg.

Figur 59: I hvilken grad er du enig i følgende udsagn: "Kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg"

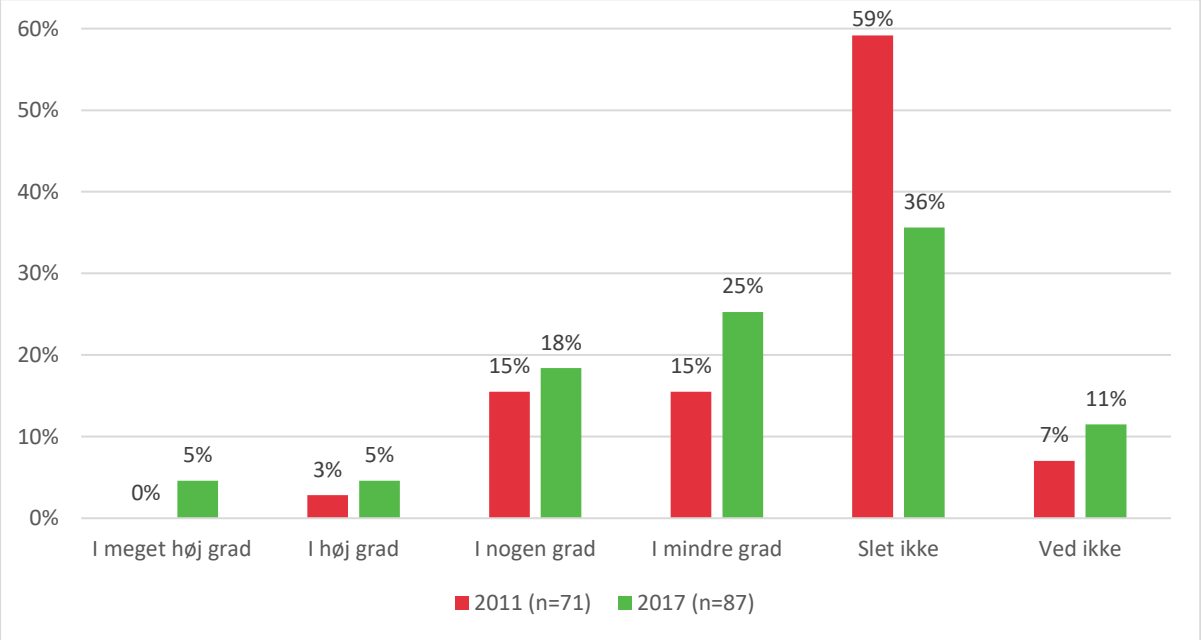

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt skolechefer (Epinion, 2017 og Rambøll, 2011).

Nedenstående tabel viser, at det især er skolechefer i kommuner med en høj andel af elever med udenlandsk herkomst, der oplever, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Omvendt oplever flertallet af skolechefer i kommuner med en forholdsvis lav andel af elever med udenlandsk herkomst "slet ikke", at mulighederne er blevet forringet.

Tabel 4: I hvilken grad er du enig i følgende udsagn: "Kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg" opdelt efter andelen af elever med udenlandsk herkomst i kommunen

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	I alt
Andelen af elever med udenlandsk herkomst i kommunen opdelt i kvartiler							
1. kvartil	0	0	3	4	12	1	20
2. kvartil	1	2	3	5	9	3	23
3. kvartil	2	1	2	5	7	4	21
4. kvartil	1	1	8	7	3	2	22
I alt	**4**	**4**	**16**	**21**	**31**	**10**	**86**

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt skolechefer, Epinion 2017 og Undervisningsministeriet Datavarehus 2015/16.

Note: Kvartilerne er baseret på fordelingen af kommunernes andel af elever med udenlandsk herkomst. Kommuner i 1. kvartil har en andel af elever med udenlandsk herkomst på < 6 pct. (22 pct. af kommunerne), 2. kvartil har en andel af elever med udenlandsk herkomst på 6-8 pct. (28 pct. af kommunerne), 3. kvartil har en andel af elever med udenlandsk herkomst på 8-11 pct. (26 pct. af kommunerne) og 4. kvartil har en andel af elever med udenlandsk herkomst på > 11 pct. (25 pct. af kommunerne).

Ifølge de interviewede skoleledere kan en stigende andel af tosprogede elever på udvalgte skoler sætte gang i en selvforstærkende udvikling, hvor flere etnisk danske forældre fravælger disse skoler, så andelen af tosprogede stiger yderligere. For at modvirke denne effekt forsøger man i nogle kommuner at tilbyde en særlig profil på skoler med en høj andel af tosprogede elever, fx idrætslinjer, sproglinjer eller naturvidenskabelige linjer. Herved forsøger man at tiltrække flere elever med dansk baggrund.

Ligesom i rapporterne om frit skolevalg fra 2007 og 2011, har vi beregnet et segregeringsindeks, der måler, i hvor høj grad elever med anden etnisk baggrund end dansk er jævnt fordelt på landets skoler. I modsætning til tidligere har Epinion dog valgt at inkludere både folkeskoler og frie grundskoler, hvor Rambølls analyser i de tidligere år kun har omfattet folkeskoler. Det betyder, at segregeringsindekset i indeværende rapport er lidt højere end i de tidligere rapporter. For at sikre sammenlignelighed over tid, er indekset derfor beregnet for alle år siden vedtagelsen af lov om mere frit skolevalg i 2005.

Figur 60: Segregeringsindeks for alle landets skoler (folkeskoler og frie grundskoler) i perioden 2005-2015

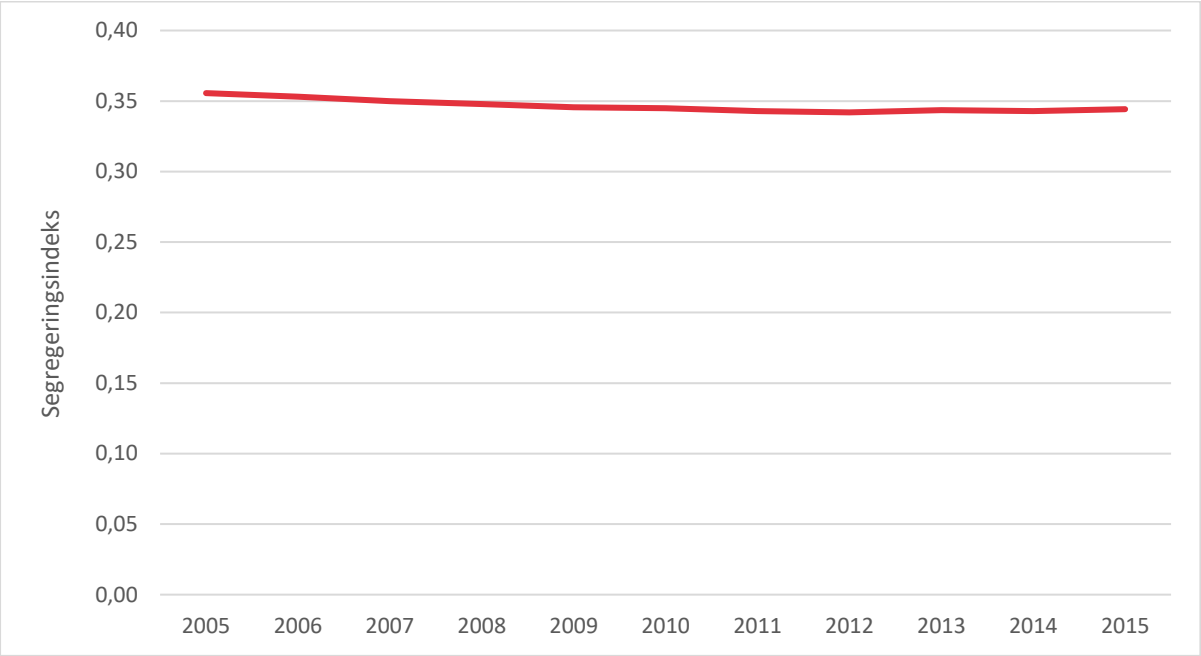

Kilde: Undervisningsministeriet Databank.

Note: Indekset måler, i hvor høj grad elever med anden etnisk baggrund end dansk er jævnt fordelt på landets skoler. Mere konkret viser indekset den andel af elever med anden etnisk baggrund end dansk, der skal flytte skole for at opnå en lige fordeling på tværs af skolerne. Indekset går fra 0 (samme andel af tosprogede elever på alle skoler) til 1 (alle skoler har enten ingen tosprogede elever eller kun tosprogede elever).

Som det fremgår af figuren, har segregeringsindekset været forholdsvist stabilt omkring 0,35 i hele perioden. Der er samlet set tale om et meget lille fald fra 0,356 til 0,344. De tosprogede elever er med andre ord blevet en anelse mere jævnt fordelt mellem landets skoler i løbet af perioden. Dette skyldes formentlig først og fremmest ændringer i skolestrukturen, da skolesammenlægninger – og dermed større skoler – alt andet lige medfører et lavere segregeringsindeks. Der er således ikke grundlag for at konkludere, at det er ændringer i forældrenes skolevalg, der har medført en mere ligelig fordeling af tosprogede elever mellem skolerne, men der er omvendt heller ikke tegn på, at lov om mere frit skolevalg i sig selv har medført øget segregering på landsplan.

7.4 OPSUMMERING

Kapitel 7 viser, at der fra forældrenes side er bred opbakning til reglerne om frit skolevalg. 79 pct. af alle forældre mener, at det er en god ordning, mens kun 3 pct. mener, at det er en dårlig ordning. Opbakningen er på samme niveau som i 2011. Da undersøgelsen samtidig viser, at forældrene generelt har begrænset viden om reglerne om frit skolevalg, er der formentlig mere tale om en principiel opbakning til muligheden for at kunne vælge mellem forskellige folkeskoler, end en tilslutning til de konkrete regler.

Det er ikke muligt entydigt at konkludere, at frit skolevalg samlet set øger forældrenes tilfredshed og engagement, da man ikke kan undersøge graden af tilfredshed og engagement i en situation uden frit skolevalg. Der er imidlertid en række indikationer på, at muligheden for at vælge mellem forskellige skoler og muligheden for at skifte skoler alt i alt medfører øget tilfredshed blandt forældre. For det første oplever næsten alle forældre, hvis børn har skiftet skole, at skiftet har været positivt for barnet. Forældre til elever, der skifter skole, er ikke blot mere tilfredse med den nye skole end den gamle, men også i gennemsnit mere tilfredse med den nye skole end forældre til elever, som ikke har skiftet skole. For det andet er forældre til børn i frie grundskoler og forældre, der har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen, i gennemsnit mere tilfredse med barnets skole end forældre til børn på distriktsskolen. Det lader altså til, at tilfredsheden er højest blandt de forældre, som har benyttet muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen. For det tredje vurderer de fleste skolechefer, at loven om frit valg "i nogen grad" eller "i mindre grad" har betydet, at forældrene er mere tilfredse med deres barns skolegang. Der er mindre klare indikationer på, at det frie skolevalg også medfører øget engagement blandt forældre.

Reglerne om frit skolevalg har også konsekvenser for skoler og kommuner. Den største administrative udfordring for skolerne forbundet med det frie skolevalg er kapacitet og klassedannelse, som de kan bruge meget tid og mange ressourcer på. Dette inkluderer også håndtering af klagesager samt vejledning og dialog med forældre. Det frie skolevalg kan være forbundet med en vis økonomisk usikkerhed, særligt for skoler hvor tilslutningen eller elevgrundlaget er svingende. Flere skoler fortæller ligeledes, at de bruger en del tid på at markedsføre sig selv, særligt overfor de frie grundskoler. Langt de fleste skoler oplever dog ikke dette som et problem men som et rammevilkår. Endelig fremhæves udfordringen med at skulle inkludere et stigende antal børn med behov for særlig støtte af flere skoleledere, som oplever, at det sociale ansvar er skævt fordelt mellem folkeskole og frie grundskoler. Ifølge flere skoleledere i folkeskoler er det en årsag til, at flere forældre fravælger folkeskolen.

Flere skolechefer mener i dag sammenlignet med tidligere, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Det er især skolechefer i kommuner med en høj andel af elever med udenlandsk herkomst, der oplever, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Der er dog ikke tegn på, at lov om frit skolevalg har medført en mere skæv fordeling af tosprogede elever mellem landets skoler. I hvert fald har det såkaldte segregeringsindeks været meget stabilt – og endda en anelse faldende – fra 2005 til 2015. Det meget lille fald skyldes formentlig primært ændringer i skolestrukturen, da skolesammenlægninger – og dermed større skoler – alt andet lige medfører et lavere segregeringsindeks.

EPINION

8. KONKLUSION

Formålet med lov om mere frit skolevalg fra 2005 var at udvide forældrenes ret til at vælge folkeskole til deres barn. Danske forældre har dermed ikke alene ret til frit at vælge mellem folkeskoler og frie grundskoler, men også til - inden for rammer fastsat af kommunalbestyrelsen - at vælge mellem forskellige folkeskoler inden for og uden for kommunen.

Undersøgelsens overordnede konklusion er, at reglerne fungerer efter hensigten. Dette bekræftes af forældrenes principielle opbakning til reglerne og af deres brug af det frie skolevalg. 79 pct. af alle forældre mener, at det er en god ordning, mens kun 3 pct. mener, at det er en dårlig ordning. Opbakningen er på samme niveau som i 2011. Der er samtidig sket en stigning i andelen af forældre, som benytter muligheden for at vælge en anden skole end distriktsskolen. Der er både tale om en stigning i andelen af forældre, som vælger en fri grundskole, og en stigning i andelen af forældre, som vælger en anden folkeskole end distriktsskolen.

Resultaterne tyder ikke på, at danske forældre er blevet væsentlig mere rodløse i deres skolevalg over de senere år. Der er i hvert fald ikke sket en stigning i antallet af skoleskift mellem de forskellige skoletyper. Stigningen i andelen af elever i frie grundskoler skyldes derimod primært, at flere elever påbegynder børnehaveklassen på en fri grundskole. Hvert fjerde skoleskift skyldes utilfredshed med den tidligere skole.

Der er imidlertid også væsentlige barrierer for forældrenes muligheder for at vælge mellem forskellige skoler. Blandt forældre til den årgang af elever, som netop har foretaget skoleindskrivning, har ca. 12 pct. af forældrene ikke fået en plads til deres barn på den ønskede skole. Andelen af afslag fordeler sig ligeligt mellem folkeskoler og frie grundskoler. En del forældre oplever altså væsentlige begrænsninger i deres valgfrihed.

Undersøgelsen tyder på, at der især er tre væsentlige barrierer for det frie skolevalg, nemlig geografi, kapacitet og manglende viden.

Cirka to-tredjedele af landets kommuner har nedlagt eller sammenlagt folkeskoler inden for de seneste fem år. Fra 2010/11 til 2015/16 er antallet af folkeskoler reduceret med 18 pct. Færre folkeskoler betyder, at forældrenes valgmuligheder begrænses. Dette er der flere årsager til. For det første har geografi en betydning, fordi den gennemsnitlige afstand til de nærmeste skoler bliver større. For det andet medvirker skolesammenlægninger alt andet lige til højere klassekvotienter, som medfører, at flere forældre får afslag på en plads på den ønskede skole, fordi der ikke er ledige pladser på årgangen. For det tredje begrænses valgfriheden formelt, fordi forældre ifølge loven har krav på at få deres barn optaget i en folkeskole efter eget valg, hvis der er plads, men ikke har krav på at få barnet optaget i en bestemt afdeling eller på en bestemt matrikel.

”Evaluering af mere frit skolevalg (2.0)” fra 2011 konkluderede, at *”Forældrene har generelt et godt kendskab til lov om mere frit skolevalg, og manglende kendskab udgør således ikke en væsentlig barriere for det frie skolevalg.”* Denne konklusion finder Epinion ikke underbygget i 2017. Under en fjerdedel af forældrene har svaret rigtigt på tre ud af tre mulige spørgsmål om det frie skolevalg, og 12 pct. af forældrene har svaret forkert eller ”ved ikke” til alle spørgsmål. Samtidig viser undersøgelsen, at skolevalg i betydeligt omfang beror på begrænset og uformel information, herunder på venner og bekendtes anbefalinger.

Flertallet af skolechefer i landets kommuner mener ikke, at reglerne om frit skolevalg giver forvaltningerne væsentlige udfordringer. De vurderer dog, at der i nogen grad er udfordringer forbundet med det frie skolevalg for skolerne. Skolernes udfordringer handler primært om tilpasning af kapacitet og klassedannelse, herunder klagesager, vejledning og dialog med forældre. Sammenlignet med

2011 er der også et stigende antal skolechefer, der mener, at kommunens muligheder for at modarbejde segregering er blevet forringet som følge af loven om mere frit valg. Der er dog statistisk set ikke tegn på, at lov om frit skolevalg har medført en mere skæv fordeling af tosprogede elever mellem landets skoler.

Endelig bekræfter undersøgelsen, at valg af skole er en kompleks og flerleddet proces, hvor en række, ofte latente, faktorer udgør filteret for forældrenes valg og efterlader en mulig pulje af skoler, som forældrene træffer deres valg imellem.

Analyserne har også vist, at forældre overordnet kan inddeles i tre segmenter med bestemte mønstre i, hvad de lægger vægt på, når de skal vælge skole til deres barn. Forældrene kan inddeles i ”de ambitiøse”, ”de lokalt orienterede” og ”de fællesskabsorienterede”. Selvom der er væsentlige forskelle i forældrenes præferencer mellem disse segmenter, er et overraskende resultat imidlertid, at disse præferencer *ikke* kan forklare forskellen i deres skolevalg. Forældre kan pege på de samme faktorer for deres skolevalg og så alligevel vælge helt forskellige skoler. Dette forklarer vi med, at skolevalget i højere grad afhænger af forældrenes tiltro til og tryghed ved de forskellige skoler, som de kan vælge imellem. Når forældre vælger forskellige skoler, skyldes det ofte ikke forskellige krav og ønsker til skolerne, men derimod at de har forskellige vurderinger af, hvilke skoler, der bedst kan opfylde disse krav og ønsker.

9. METODE

I dette afsluttende kapitel redegør vi for de anvendte dataindsamlings- og analysemetoder. Undersøgelsen er baseret på et omfattende datamateriale med en kombination af kvantitative og kvalitative datakilder.

Først redegøres for de kvantitative datakilder og analysemetoder – nemlig registerdata og spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis kommunale skolechefer og forældre. Dernæst redegøres for caseudvælgelse, interviewmetode og kvalitative analysemetoder i forbindelse med interview af skolechefer, skoleledere og forældre i ni udvalgte casekommuner.

9.1 KVANTITATIVE ANALYSER

9.1.1 Registerdata

Registeranalysen i kapitel 3 tager udgangspunkt i data fra Danmarks Statistik, som er bearbejdet og analyseret af Undervisningsministeriets Kontor for Analyse og Implementering i et notat om skift mellem folkeskoler og frie grundskoler[21]. Dette sker efter aftale mellem Epinion og Undervisningsministeriet.

Populationen i analyserne er elever i 0. – 9. klasse fra 2010/11 til 2015/16 baseret på elevregistreret (KOTRE) i Danmarks Statistik (i nogle få analyser siden 2007).

9.1.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt skolechefer

Spørgeskemaundersøgelsen blandt skolechefer er gennemført af Epinion i maj 2017 og omfattede alle landets 98 kommuner. Spørgeskemaet blev udsendt pr. e-mail på vegne af Epinion og Undervisningsministeriet til en skolechef, børn og unge-chef eller tilsvarende i hver kommune med et link til deltagelse i undersøgelsen. Identifikationen af den relevante person tog udgangspunkt i Epinions liste med kontaktoplysninger, som løbende bliver opdateret og var endelig afstemt med Undervisningsministeriet. Spørgeskemaet havde et omfang på 16 spørgsmål.

Invitationen til deltagelse i undersøgelsen indeholdte en introduktion til evalueringen og et overblik over de overordnede temaer i spørgeskemaet samt en angivelse af besvarelsestid på ca. 10 minutter. Derudover blev modtageren bedt om at videresende invitationsmailen, hvis der var en mere relevant medarbejder i kommunen.

Et par dage efter udsendelse af invitationsmailen påbegyndte Epinion en telefonisk opfølgning til de skolechefer, som ikke havde besvaret spørgeskemaet. Her fik skolecheferne mulighed for at afgive deres besvarelser over telefonen til en interviewer eller at få genudsendt invitationsmailen.

I alt 87 skolechefer besvarede spørgeskemaet, hvilket giver en samlet svarprocent på 88,8.

9.1.3 Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre

Spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre er gennemført af Epinion i juni 2017. Målgruppen for undersøgelsen bestod af forældre til et tilfældigt udtræk fra CPR-kontoret af børn født i perioden 2001-2011.

For at sikre tilstrækkeligt mange besvarelser indenfor særligt relevante segmenter (årgang 2011 og evalueringens casekommuner), består målgruppen af tre undermålgrupper, jf. Tabel 5.

[21] http://www.uvm.dk/aktuelt/uvm/2017/april/170418-ny-analyse-viser-elevskift-mellem-folkeskoler-og-frie-grundskoler

Tabel 5: Fordeling af invitationer og besvarelser fordelt på undermålgrupper.

	N INVITATIONER	N BESVARELSER	SVARPROCENT
Forældre med børn født i år 2011	2.445	1.055	43,1
Forældre med børn født i perioden 2001-2010 i de ni casekommuner	4.803	2.043	42,5
Forældre med børn født i perioden 2001-2010 i de øvrige kommuner	5.680	2.449	43,1
Total	**12.928**	**5.547**	**42,9**

Spørgeskemaet blev udsendt via e-boks til forældre til i alt 12.928 til børn født i årene 2001-2011, herunder 1) forældre til 2.445 børn født i år 2011 (som netop har indskrevet deres barn i skole), 2) forældre til 4.803 børn født i årene 2001-2010 i de ni casekommuner og 3) forældre til 5.680 børn født i årene 2001-2010 i de øvrige kommuner. Invitationen blev udsendt til den eller de forældre, som har forældremyndighed over barnet, og som har folkeregisteradresse samme sted som barnet. Børn med forældre, der ikke er tilmeldt e-boks, blev indledningsvist fjernet fra udsendelseslisten for så vidt, at barnet *ikke* har en *anden* forælder, som har modtaget invitationen.

I invitationsbrevet blev forældrene informeret om undersøgelsen og dens formål, og at de var tilfældigt udvalgt til at deltage i undersøgelsen, fordi de har et barn i skolealderen. Forældrene blev desuden oplyst om, hvilket barn de var blevet udtrukket på baggrund af (i tilfælde af, at de havde flere børn), og at de skulle besvare skemaet med udgangspunkt i dette barn.

Ca. en uge efter modtagelse af invitationen i e-boks modtog forældrene den første påmindelse om at besvare spørgeskemaet via SMS. Herefter påbegyndte Epinion en telefonisk opfølgning til de forældre, som ikke havde besvaret spørgeskemaet. Med henblik på at sikre opnåelse af et tilstrækkeligt antal besvarelser indenfor væsentlige segmenter i undersøgelsen, tog den telefoniske opfølgning udgangspunkt i 18 kvoter af respondenter baseret på følgende variable:

- Barnets fødselsår i tre kategorier: 2011, 2006-2010 og 2001-2005
- Kommune: Casekommune eller ej-casekommune
- Statsborgerskab i tre kategorier: Dansk, vestlig eller ikke-vestlig herkomst

Datagrundlaget er baseret på et populationsudtræk fra statistikbanken.dk (tabel FOLK1E) med information om geografi, køn, alder og herkomst for 2. kvartal 2017. På baggrund af kvoterne blev der opstillet et antal målrespondenter for hver af de 18 kvoter, som den telefoniske opfølgning tog udgangspunkt i med henblik på at opnå tilstrækkeligt mange respondenter fra årgang 2011 og fra casekommunerne samt at sikre repræsentativitet med hensyn til statsborgerskab og barnets alder.

I analysen af det samlede datasæt af forældrebesvarelser er data vejet "på plads", således at fx casekommuner og årgang 2011 svarer til repræsentativt niveau. Derudover vejes data, så det er repræsentativt med hensyn til statsborgerskab og barnets alder i de tilfælde, hvor de respektive kvoter ikke blev opnået.

9.1.3.1 Beregning af afstande

I spørgeskemaet er forældrene blevet bedt om dels at bekræfte deres bopælsadressen (fra CPR-kontoret) samt at angive barnets nuværende skole (forældre til børn født i årene 2001-2010) eller den skole, som barnet er indskrevet på (forældre til børn født i 2011).

På den baggrund har vi efterfølgende ved hjælp af koordinater i google.maps udregnet afstanden i km (i bil) mellem barnets bopælsadresse og skolens adresse. Afstande på mere end 30 km er ekskluderet fra analysen. Herefter er afstandene grupperet i fem grupper baseret på fordelingen. I tillæg hertil har vi for hvert barn beregnet afstanden til den nærmeste folkeskole samt frie grundskole baseret på et udtræk fra institutionsregisteret og koordinater i google.maps. På den baggrund har vi konstrueret to nye variable, som måler 1) om elevens skole er tættere på barnets bopælsadresse end den nærmeste folkeskole eller frie grundskole og 2) hvor mange skoletyper barnet har indenfor en afstand af 5 km. fra bopælsadressen. Det maksimale antal skoletyper er to (folkeskole og fri grundskole) og det mindste er ingen.

9.1.4 Kvantitative analysemetoder

De kvantitative analyser bygger på en kombination af forskellige analysemetoder.

Data vedrørende forældrenes generelle skolepræferencer er baseret på en Maximum Differential Analysis (MaxDiff). Konkret foregår det ved, at respondenterne bliver præsenteret for et antal forskellige valgmuligheder. Respondenten vælger sin hhv. mest og mindst foretrukne valgmulighed (kaldet ”Best-Worst Scaling”). Dette gentages et antal gange med nye valgmuligheder, så man til sidst kan rangordne respondenternes præferencer. Hver respondent får fem tilfældige valgmuligheder hver gang. Det er således tilfældigt, hvilke valgmuligheder hver respondent bliver præsenteret for og i hvilken kombination.

MaxDiff analysen indeholdte i alt 18 forskellige skolekarakteristika (se bilag A). Forældrene er blevet bedt om at rangordne fem forskellige skolekarakteristika ad gangen i alt otte gange. Værdien af de enkelte faktorer beskrives på en skala fra 0-100, hvor en værdi på 5,5 svarer til, at de enkelte faktorer har lige stor betydning (100/18 faktorer). De respektive faktorers størrelse kan fortolkes relativt til hinanden (en faktor på 4 er således dobbelt så vigtig, som en faktor på 2).

På baggrund af forældrenes MaxDiff-besvarelser har vi foretaget en segmenteringsanalyse for at undersøge, om respondenterne kan grupperes i et antal clustre på baggrund af deres prioritering af vigtige karakteristika ved en skole. Vi har gennemført segmenteringsanalysen ved hjælp af two-step clustering[22] baseret på log-likelihood. Antallet af clustre i data er empirisk bestemt på baggrund af goodness-of-fit statistik (BIC), og modellen har et acceptabelt fit.

[22] Chiu T, Fang D, Chen J, Wang Y, Jeris C (2001) A robust and scalable clustering algorithm for mixed type attributes in large database environment. In: Proceedings of the 7th ACM SIGKDD international conference in knowledge discovery and data mining, Association for Computing Machinery, San Francisco, CA, pp 263–268.

9.2 KVALITATIVE ANALYSER

Formålet med den kvalitative analyse har været at opnå en dybdegående viden om skolernes organisering af det frie skolevalg, eventuelle barrierer herfor samt dybdegående viden om forældres årsager til at vælge hhv. folkeskoler og frie grundskoler. Den kvalitative analyse supplerer den kvantitative analyse ved dels at undersøge den *økologiske validitet* af de kvantitative resultater - dvs. hvorvidt målgruppen (forældrene og kommunerne) oplever de kvantitative resultater som gyldige - og dels ved at undersøge *hvorfor* forældrene tillægger årsagerne vægt.

Den kvalitative analyse består af et casestudie af ni kommuner med forskellig skolestruktur, forskelligt befolkningsgrundlag (socioøkonomi), herunder varierende grad af segregering samt varierende grad af anvendelse af frit skolevalg og frie grundskoler. I hver enkelt case er der gennemført seks interview: Et interview med skolechefen, to interview med skoleledere og tre forældreinterview. I én enkelt kommune er der dog kun gennemført to forældreinterview. Tabellen nedenfor opsummerer fordelingen af kvalitative interview i de ni case kommuner.

Tabel 6: Fordeling af kvalitative interview inden for og mellem kommuner

		SKOLECHEF	SKOLELEDER	FORÆLDRE	I ALT
Kommune 1	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 2	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 3	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 4	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 5	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 6	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 7	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 8	Folkeskole	1	1	1-2	6
	Frie grundskole		1	1-2	
Kommune 9	Folkeskole	1	1	1-2	5
	Frie grundskole		1	1-2	
I alt		**9**	**18**	**26**	**53**

I det følgende beskriver vi først den anvendte tilgang til casestudiet samt selve caseudvælgelsen. Herefter redegør vi for designet af de kvalitative interview og til slut præsenteres analysestrategien for den kvantitative analyse.

9.2.1 Caseudvælgelse

De ni casekommuner, der indgår i undersøgelsen, er blevet udvalgt således, de varierer på urbanisering, etnisk segregering og størrelse af skoledistrikter. Disse tre parametre er blevet anvendt til at dele alle danske kommuner op i otte grupper (jf. nedenstående tabel). Inden for hver gruppe er der blevet valgt én (og i et enkelte tilfælde to) kommune(r). Udvælgelsen er her blevet foretaget med fokus på skolestrukturen i den enkelte kommune (eksempelvis om det er afdelingsskoler på flere matrikler eller klassiske distriktsskoler på én matrikel) samt andelen af elever i frie grundskoler.

Tabel 7: Caseudvælgelse

		HØJ GRAD AF SEGREGERING[3]	LAV GRAD AF SEGREGERING
Store skoledistrikter[1]	Høj urbanisering[2]	Dragør, Gentofte	Fredericia
	Lav urbanisering	Holbæk	Frederikshavn
Små el. mellemstore skoledistrikter	Høj urbanisering[2]	Aarhus	Rødovre
	Lav urbanisering	Skive	Haderslev

Noter:

[1] Store skoledistrikter er defineret som kommuner med minimum 700 elever pr. skole i gennemsnit. Dette dækker typisk over kommuner med afdelingsskoler. Efter denne definition har 20 af landets kommuner store skoledistrikter, hvoraf 14 kommuner har 1-5 skoler. Gentofte Kommune har som led i en forsøgsordning efter folkeskolelovens § 55, stk. 1 dispensation til at fravige bestemmelsen om, at der til hver skole hører et skoledistrikt.

[2] Høj urbaniseringsgrad er defineret som kommuner, hvor minimum 90 pct. af befolkningen bor i bymæssig bebyggelse. Ifølge denne definition har 34 af landets kommuner en høj urbanisering, herunder landets fem største byer og alle kommuner i hovedstadsområdet. Kommuner med høj urbanisering er typisk være kendetegnet ved, at der findes et stort udvalg af skoler inden for kort geografisk afstand.

[3] Segregeringsgraden angiver, hvor jævnt fordelt elever med anden etnisk baggrund er mellem skolerne i en kommune. Høj grad af segregering er defineret som alle kommuner, der ligger over medianen. Dermed vil 49 af landets kommuner have høj grad af segregering.

9.2.2 Interview med skolechefer

Vi har gemmeført dybdegående kvalitative interview med skolecheferne i hver af de ni casekommuner. Disse har typisk været chefer for Børn & Unge forvaltningen, og i flere tilfælde har der også deltaget en embedsmand fra kommunen med viden om det administrative arbejde i forbindelse med frit skolevalg.

Formålet med interviewene har været at opnå viden om den lokale skolestruktur, hvordan loven om det frie skolevalg administreres og behandles i kommunen, samt hvilke udfordringer og fordele kommunerne oplever ved det frie skolevalg. Herudover har skolecheferne givet input til hvilke skoler, der opfylder forskellige udvælgelseskriterier opstillet af Epinion og derfor kan indgå i caseanalyserne.

Interviewene er blevet gennemført som semi-strukturerede interview og er afholdt over telefonen med en varighed af ca. 30-45 min. Forud for interviewet har vi gennemført baggrundsresearch på skolestrukturen i kommunerne, således at spørgsmålene har taget udgangspunkt i den enkelte kommunes lokale forhold og vilkår.

9.2.3 Interview med skoleledere

I hver af de ni casekommuner er der udvalgt henholdsvis en folkeskole og en fri grundskole, hvor vi har lavet interview med skolelederen.

De ni folkeskoler repræsenterer skoler med forskellig "tiltrækningskraft" samt med forskellige grader af konkurrence fra andre skoler. Blandt de ni folkeskoler indgår således følgende typer af skoler:

- Populære skoler, dvs. skoler med høj andel af elever fra eget distrikt og en relativ høj andel af elever fra andre skoledistrikter/kommuner.
- Mindre populære skoler, dvs. skoler, der oplever nedadgående elevoptag, og/eller hvor en lav andel af forældre i distriktet vælger skolen.
- Skoler der er i høj konkurrence med frie grundskoler, dvs. skoler der ligger i distrikter, hvor en høj andel af forældre vælger frie grundskoler.

De ni frie grundskoler er udvalgt på baggrund af følgende karakteristika:

- Privatskoler med faglig profil (typisk "realskoler")
- Friskoler med særlig religiøs profil (fx kristne og muslimske friskoler)
- Friskoler med særlig ideologisk eller pædagogisk profil (fx grundtvig-koldske friskoler og steinerskoler)
- Internationale skoler
- Nye friskoler opstået som følge af skolelukninger eller skolereformer (såkaldte protestskoler)

Formålet med interviewene er dels at få skolernes perspektiv på forældrenes valg af skole og dels at få belyst, hvilke barrierer og fremmere som skolelederne oplever i forhold til det frie skolevalg. Herudover bidrager interviewene med skolelederne også med viden om skolelederens oplevelser af positive og negative konsekvenser af det frie skolevalg for både skolen, klassen og den enkelte elev.

Interviewene med skoleledere er blevet afholdt i forbindelse med casebesøg i kommunerne, hvor vi har besøgt de udvalgte skoler samt interviewet skoleledere og udvalgte forældre. Interviewene er foregået på skolerne og har haft en varighed på ca. 45-60 minutter. To interview er dog af praktiske årsager blevet afholdt over telefonen.

9.2.4 Interview med forældre

Der er blevet udvalgt 26 forældre til undersøgelsen svarende til tre forældre fra hver casekommune med undtagelse af Aarhus, hvor der kun indgår to forældre[23]. Forældrene er udvalgt på baggrund af

[23] Dette skyldes et sent afbud fra den tredje og sidste forældre i kommunen.

deres besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen vedrørende deres barns skolegang, hvor de også har tilkendegivet, at de gerne ville deltage i et opfølgende interview.

De 26 forældre er blevet udvalgt ud fra følgende overordnede fordeling:

- 3 forældre pr. casekommune (8 kommuner med tre forældre og 1 kommune med to forældre)
- 16 forældre med barn i folkeskole, heraf:
  - 3 forældre, der har indskrevet barnet i distriktsskolen ved skolestart
  - 6 forældre, der har indskrevet barnet i en anden skole end distriktsskolen ved skolestart
  - 2 forældre, der har skiftet fra distriktsskolen til anden folkeskole
  - 5 forældre, der har skiftet til en folkeskole fra en fri grundskole
- 10 forældre med barn i fri grundskole, heraf så vidt muligt:
  - 4 forældre, der har indskrevet barnet i den frie grundskole ved skolestart
  - 6 forældre, der har skiftet til en fri grundskole fra en folkeskole eller en anden fri grundskole

Det har været et krav til udvælgelsen, at skoleskift ikke må være naturligt, dvs. ikke må ske som led i flytning af bopæl, skolelukninger, etc. Som sekundære udvælgelseskriterier har vi som udgangspunkt udvalgt forældre, der har en nuværende eller tidligere relation til de skoler, hvor vi har interviewet skoleledere. Dette har dog ikke været muligt i alle tilfælde. Herudover har vi forsøgt at sikre en relativ ligelig repræsentation af både mænd og kvinder – dog indgår der en overvægt af kvinder i den kvalitative undersøgelse (ca. 2/3), hvilket i øvrigt også er tilfældet for spørgeskemaundersøgelsen.

Formålet med forældreinterviewene er at opnå en dybdegående viden om årsager bag til- og fravalg af henholdsvis folkeskoler og frie grundskoler – ikke blot *hvad* de vælger, men også *hvorfor*. Endvidere er formålet ligeledes at få belyst forældrenes oplevelse af barrierer og fremmere for det frie skolevalg.

Interviewene med forældrene er afholdt i forbindelse med casebesøgene i kommunerne, er foregået enten hjemme ved interviewpersonerne eller på deres arbejdsplads og har haft en varighed på 45-60 minutter. Fire interview er dog foregået over telefonen, da det ikke har været muligt at finde et tidspunkt at mødes på.

Interviewguiden har været semi-struktureret og har benyttet såkaldte kognitive interviewteknikker, hvor interviewpersonen er blevet bedt om at tænke tilbage og beskrive en situation, her: skolevalget. Forældres valg af skole er kompleks og kan som tidligere nævnt være svær at afdække, idet multiple årsager på samme tid og med forskellig styrke kan påvirke forældrenes fra- og tilvalg af folkeskoler og frie grundskoler. Vi har derfor anvendt et "kortspil" til at undersøge styrken af de forskellige push- og pull-faktorer, hvor interviewpersonen er blevet præsenteret for nogle fysiske kort, hvor forskellige årsager til at til- og fravælge folkeskolen eller de frie grundskoler stod skrevet. Formålet med kortspillet er at få interviewpersonen til at prioritere mellem flere årsager til, at de har til- eller fravalgt en bestemt folkeskole eller fri grundskole. Årsagerne på kortene er baseret på resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen, således de netop afspejler de mest typiske årsager. Der har også være tomme kort, hvor det har været muligt at skrive andre årsager på, således vi ikke har udelukket noget. I de få tilfælde, hvor interviewet er gennemført over telefonen, har vi på forhånd sendt en

pdf-fil med kortene til respondenten, så øvelsen kan gennemføres ved at både konsulenten og respondenten sidder med kortene foran sig under interviewet.

To konsulenter har gennemført interviewene sammen, således den ene har interviewet, og den anden har skrevet referat.

9.2.5 Kvalitativ indholdsanalyse

Alle dybdeinterview er blevet skriftligt refereret direkte i løbet af interviewet samt optaget på diktafon af en medarbejder fra Epinion.

For at håndtere og arbejde systematisk med den store mængde af kvalitativt interviewdata er kvalitativ indholdsanalyse anvendt som analysestrategi. Kvalitativ indholdsanalyse er kort fortalt systematisk kategorisering af indhold i tekster, herunder også interviews, ved hjælp af flere koderunder samt displaykonstruktion.

Databehandlingen og analysen er blevet lavet i analyseprogrammet Nvivo. Indledningsvist er der blevet foretaget en første koderunde. Formålet med denne kodning var at få kortlagt data, herunder at belyse de mest iøjnefaldende mønstre i forældres skolevalg. Til formålet er der blevet udarbejdet en udførlig kodebog indeholdende over-og underkoder samt definition af koderne. Herefter er der blevet gennemført en anden koderunde, hvor alt data igen er blevet kodet for udvalgte mønstre. Eksempelvis fremkom der som resultat af analysen af første koderunde en arbejdshypotese om, at forældres skolevalg kunne forstås ud fra behovspyramiden af latente og refleksive faktorer. Dette er efterfølgende blevet undersøgt i en anden koderunde, hvor alle forældre interviewene er blevet genkodet med bl.a. dette for øje.

For at højne kvaliteten og reliabiliteten af kodningen har forskellige medarbejdere fra Epinions projektteam løbende foretaget krydskodning af dele af datamaterialet. Herved er det sikret, at koderne er anvendt konsistent og systematisk. Alt kodearbejdet er endvidere blevet lavet af de konsulenter, som også har lavet interviewene, således at koderne netop bygger de tidlige indsigter fra interviewene. Kodebogen, inklusiv angivelse af kodernes omfang, er vedlagt som bilag D.

Selve analysen af datamaterialet er foregået ved at analysere indholdet i de forskellige koder, bl.a. ved hjælp af displaykonstruktion, hvor der systematisk er ledt efter mønstre i koderne på tværs af interviewene.

EPINION

WWW.EPINIONGLOBAL.COM

EPINION AARHUS
Hack Kampmanns Plads 1-3
8000 Aarhus C
Denmark
+45 87 30 95 00
aarhus@epinionglobal.com

EPINION HAMBURG
Ericusspitze 4
20457 Hamburg
Germany
+43 (0)699 13180416
hamburg@epinionglobal.com

EPINION MALMÖ
Adelgatan 5
21122 Malmö
Sweden
+45 87 30 95 00
tv@epinionglobal.com

EPINION SAIGON
11th Fl, Dinh Le Building,
1 Dinh Le, Dist. 4, Hcmc
Vietnam
contact@epinionglobal.com

EPINION VIENNA
Hainburgerstrasse 20/7
1030 Vienna
Austria
+43 (0)699 13180416
vienna@epinionglobal.com

EPINION COPENHAGEN
Ryesgade 3f
2200 Copenhagen N
Denmark
+45 87 30 95 00
copenhagen@epinionglobal.com

EPINION LONDON
D'Albiac House (Room 1015-1017)
Cromer Road, Heathrow Central Area
Hounslow, TW6 1SD
+44 (0) 7970 020793
london@epinionglobal.com

EPINION OSLO
Biskop Gunnerus Gate 2
0155 Oslo
Norway
+47 90 11 73 50
oslo@epinion.no

EPINION STAVANGER
Klubbgaten 4
4006 Stavanger
Norway
+47 90 17 18 99
stavanger@epinion.no